AUGŠČIAUSIS GĖRIS

PAŠNEKESIAI

PARAŠĖ
A. JAKŠTAS

ŠV. KAZIMIERO DR-JOS LEIDINYS Nr. 675
KAUNAS — — — — — — — — — — 1937 M.

AUGŠČIAUSIS GĖRIS

AUGŠČIAUSIS GĖRIS

PAŠNEKESIAI

PARAŠĖ
A. JAKŠTAS

ŠV. KAZIMIERO DR-JOS LEIDINYS N. 675
KAUNAS — — — — — — 1937 M.

IMPRIMATUR

Nr. 413.

Datum Kaunae, die 5 martii 1937 anni.

K. Šaulys,
(L. S.) Vic. Generalis

Spaudė „Šviesos“ spaustuvė, Kaune, Jakšto 2

Įžanga

Kas yra Dievas

> Suprask, kad tikėtumei ir tikėk, kad suprastumei. *Šv. Augustinas*

Prieš porą metų vienas mūsų inteligentų būrelis buvo surengęs keletą pasikalbėjimų, sudominusių net platesnę visuomenę. Juose dalyvavo V. D. Universiteto prof. T. Minčius, doc. T. Serafinas, mokytas lietuvis evangelikas d-ras V. Ginčys, giliai tikįs rusas pravoslavas Ivanovas, komunistas studentas K. Keinis ir plačiai pagarsėjusioji Amerikoj ir Lietuvoj artistė ponia Dievaitienė. Šitie pasikalbėjimai įvyko Girulių kurorte vasaros atostogų metu. Šioms pasibaigus, minėto būrelio nariai sugrįžo į savo gyvenamąsias vietas.

Tačiau po kiek laiko likimas vėl juos suvedė krūvon, tik nebe Baltijos pajūry, bet mūsų laikinėj sostinėj. Tai įvyko šiomis aplinkybėmis.

P. Dievaičiui gavus mūsų valdžios dirbtuvėse gana augštą vietą, jo žmona turėjo palikti savo teatrą Paryžiuj ir atsikraustyti Kaunan.

Čion atvykus, ji įkūrė *pirmą krikščioniškąjį kiną*. Jame ji norėjo turėti modernų krikščioniškojo apaštalavimo įrankį ir švelnų kultūringą mūsų publikos dorintoją.

Tuo pat tikslu ji aktingai rėmė ir kelių dorų artistų suorganizuotą *pirmą Lietuvoje krikščioniškąjį teatrą*.

Apsigyvenus Kaune, ji atnaujino pažintį su nuolatiniais to miesto piliečiais prof. Minčium ir doc. T. Serafinu.

Tuo pačiu laiku V. D. Universiteto protestantiškosios Teologijos Fakultetas pakvietė savo docentu ir dr-ą V. Ginčį.

Šiojo draugui Ivanovui kelią Kaunan praskynė pati Lietuvos valdžia, paskirdama jį kauniškės rusų gimnazijos direktorium vieton į pensininkus išėjusio senojo tos gimnazijos vedėjo. Betrūko tik Keinio, gavusio neblogą vietą Šiauliuose Ligonių Kasos Valdyboj.

Sužinojus apie šias permainas, p. Dievaitienė, vyrui pritariant, visus Kaune beesančius giruliškių pašnekesių dalyvius sukvietė pas save arbatėlės atsigerti ir po senovei draugiškai pasišnekėti.

Pakviestieji gražiai padėkojo ir paskirtu laiku į vaišingus Dievaičių namus punktualiai susirinko.

Supažindinus svečius su savo vyru, diplomuotu inžinierium, o taipgi ir su kiek ankstėliau atvykusiu jos pažįstamu p. Dovydu Lakštučiu, Jeruzolimos universiteto studentu, šeimininkė meilingai pakvietė visus prie stalo.

Beužkandžiaujant, užsimezgė bendras pasikalbėjimas apie dienos naujienas ir karo gandus. P. Ivanovas prisiminė pirmuosius Girulių pašnekesius ir pareiškė pageidavimą, kad jie būtų atgaivinti ir toliau tęsiami. Šiam sumanymui pritarė ir kiti svečiai.

Tuomet ponia Dievaitienė tarė:

— Jei, geručiai, taip norite, tai galite tuos pasikalbėjimus atnaujinti, kad ir tuojau, tiktai ne čia, bet mano kukliame salionėly. Ten tai padaryti Tamstoms bus kur kas patogiau.

Šeimininkės vedami visi nuvyko į salioną. Tai buvo gana didokas ir augštas kambarys. Jį puošė žymioj vietoj sienoje pakabintas gana didelis meno darbo krucifiksas ir keli žymių dailininkų religinio turinio paveikslai. Baldai buvo dailūs, stilingi ir, be to, „unikai".

Svečiams vietas užėmus, pirmoji prabilo:

P. Dievaitienė. Mano vyrui ir man, sveikučiai, padarėte didelį malonumą, atvykdami į šį kuklų vakarą. Tame aš matau Tamstų pritarimą sumanymui — surengti čia Kaune antrą pašnekesių eilę, kurie sudarytų lyg tolesnę anų girulìškių tąsą. Bereikia tik, kaip tenai, iš anksto nustatyti tiems pasikalbėjimams temas, kad viskas eitų sklandžiai ir tvarkingai. Svarbiausis dalykas — tai pasirinkimas temų. Jos, žinoma, turėtų būti mums visiems lygiai rūpimos, įdomios ir aktualios.

Lakštutis. Jei žiūrėsim aktualumo, tai bene teks tik rinktis dalykus, apie kuriuos šiuo momentu žmonės daugiausia kalba.

Ginčys. Tikrumoje gali pasitaikyt ir taip, kad svarbiausis klausimas bus kaip tik tas, apie kurį pasaulis kalba kuo mažiausia, ar net ir visai jį nutyli.

Dievaitis. Ieškant pašnekesiams temų, dažnai būna naudinga žvilgtelėti į tai, kas pirmiau buvo kalbėta. Tamstos pirmiau kalbėjot apie „pikto problemą", tai dabar pati logika ragina imtis kaip tik priešingos — g ė r i o b e i l a b o p r o b l e m o s. Užsieniuose ji jau ir pradedama judinti; ji net įgija tam tikro aktualumo[1]).

Minčius. Už josios nurodymą aš nuoširdžiai p. Dievaičiui dėkoju. Ji iš tikrųjų yra dideliai svarbi ir įdomi. O jau platumo tai bene bus tik dar platesnė už pačią pikto problemą. Ji taip pat ir nelengvai suprantama. Mat, gėrį mes labiau jausmais atjaučiame, negu protu suvokiame. Dėliai to į klausimą, kas yra gėris, mes dažnai nayviai atsakom: gėris tai yra visa, kas mus džiugina, linksmina, maloniai nuteikia, kas žadina mumyse pasitenkinimo, ramumo, laimės; galop gėris yra visa, ką mes mėgstam, ko trokštam, ko norim pasiekti.

Viduriniais amžiais gėrio studijoms skirta nemaža laiko ir įtempto darbo. Šv. Albertas Didysis, šv. Tomo Akviniečio mokytojas, yra parašęs net platoką traktatą apie gėrį[2]). Ten jis pateikia net ir

---

[1]) Slg. *M. W. Monod Le problème de bien.* Essai de Theodicée. Paris, 1935, cfr. Revue Apolog. Novemb. 1935.

[2]) *S. Alberti Magni.* Q u a e s t i o n e s d e b o n o.

skolintą iš Aristotelio gėrio apibrėžimą: „gėris yra tai, ko viskas trokšta"[1]).

Bet trokšti tegali vien būtybės, turinčios gyvybę ir valią. Dėliai to gėris paprastai šiaip ar kitaip santykiuoja su ta ar kita valia, kaip jos objektas. Bet kadangi valią turinčių būtybių pasauly yra neapsakomai daug, tai nemažiau bus ir pačių valių. Jos visos yra vienós augščiausios Valios padaras. Ji viena tik visokių gėrių sąlygas neklaidingai nustato. Visos kitos valios tam tikru bandymo metu gali suklysti ir, užuot troškusios tikrojo, — užsigeisti tariamojo gėrio, kuris savy gali pasirodyti visišku blogiu.

T. Serafinas. Sveikos, nesugedusios valios paprastai trokšta ir ješko vien tikrojo gėrio. Bet ir tikrasis gėris nelygu: vienas yra mažas, antras — didesnis, trečias — begalinis. Turėdami tai galvoje, mokslininkai ir skirsto gėrius į du milžinišku skyriu. Pirmajam jie sutalpina tik vieną patį, iš savęs esantį, nesukurtą, Augščiausiąjį Gėrį. Jis negali nei mažėti, nei didėti, nes yra begalinė absoliūti visokio gėrio pilnuma. Antrajin skyriun dedami nesuskaitomi galuoti, Dievo sukurti viso pasaulio gėriai. Šis pastarasis skyrius turi savo ribas; jis galima išsemti. Apie Augš-

---

Cfr. Geyerio et *Zellingerio* Florilegium Patristicum. Fasciculus XXXVI, Bonnae, Hanstein MCMXXX.

[1]) Bonum quod omnia appetunt. Op. c. 10 p.

čiausiąjį Gėrį to pasakyti negalima, nes jis yra neišmatuojamas ir neaprėpiamas. Jis yra visų sukurtų gėrių tikslas, pagrindas ir šaltinis.

Iš čia savaime eina išvada, kad. jeigu mūsų ieškomoji pašnekesių tema bus santykiuojanti su gėriu, tai ji turės liesti ne vieną kurį galuotą gėrį, bet ir patį Augščiausiąjį, nesukurta, iš savęs esantį, begalinį Gėrį. Mes Jį vadiname Dievu.

Ginčys. Bet jei mes Dievą rinksimės savo pašnekesių tema, tai ar neįbrisim tik į beribę teologijos sritį, kurios daug kas bijo, o dar daugiau — laiko ją neįdomią, skersai ir išilgai išbraidytą, ir jokios naujos, gyvos tiesos nežadančią... Taip į teologiją žiūrinčius vargiai mūsų pašnekesiai begalės suvilioti...

Dievaitienė. Man rodos, dro Ginčio pastaba perdaug pesimistiška. Mūsų pašnekesiai nėra jokia baudžiava. Dalyvavimas ar nesilankymas juose paliekamas kiekvieno laisvai valiai. O dėl įdomumo — iš anksto spręsti — pavojinga. Čia, man rodos, užteks šios vienos pastabos. Mes čia visi tikim į Dievą, bet maža apie Jį temąstom, o da mažiau, kas Jis yra, težinom. Kaip senovės atėniečiams, Jis vis dar lieka mums Nežinomas Dievas — Ignotus Deus. Nė vienas iš mūsų, esu tikra, neišdrįs pasisakyti, žinąs apie Dievą labai daug. Net ir patys profesionalai teologai čia išimties nesudaro. Laisvam draugiškam pasikalbėjime dažnai teologo galvoj nušvinta neviena nauja mintis, kuri kitose aplinkybėse

niekuomet nebūtų jam galvon atėjus. O pažinimas svarbu juk ir teologams. Iš čia tai ir atsirado garsūs šūkiai: pažinki save, pažinki pasaulį! Bet tie šūkiai toli gražu ne viską apima; jiems trūksta dar trečiojo, paties svarbiausiojo — pažinki Dievą!

Patarlė sako: daug yra kelių Romon. Nemažiau jų ir į Dievą. Vieni eina į Jį pro tiesą, kiti — pro grožį. Mums siūloma eiti į Dievą pro gėrį. Man atrodo, šis kelias nėkiek neblogesnis už kitus. Eiti juo nenuodėmė. Nuodėmė būtų — sustoti ir nė žingsnio pirmyn nežengti Dievo pažinimo linkon. O da blogiau būtų manyti, to Dievo pažinimo mes jau turį užtenkamai ir daugiau jo mums nė nereikią. Tai būtų didžiulė klaida. Nes, po teisybei, ką mes žinom apie Dievą? Aš kalbu čia ne apie kitus, tik apie save pačią. Pasisemtos jaunystėj iš katekizmo žinios apie Dievą, išmoktos atmintinai, protui beveik neprisidedant, seniai jau iš atminties išdulkėjo. Taigi papildyti jas, iš naujo pergyventi ir pergalvoti — man yra didelis reikalas.

Ginčys. Visa tai labai gražu, bet mane baugina pats beribis temos platumas. Kalbėti apie Dievą bene bus tik panašu į bandymą jūrą šaukštu išsemti.

T. Serafinas. Tiesa, temos platumo paneigti negalima. Bet užtat pačią temą lengva susiaurinti. Kalbant apie Dievą daug kas mano, turįs pareigos pradėti nuo Dievo buvimo įrodymų. Tie įrodymai sudaro gan plačią atskirą mokslo šaką, vadinamą teodicėja. Mes ją visai galime ap-

leisti, nes ją atskiram veikale jau yra išdėstęs prof. d-ras A. Maliauskis[1]).

Kas tais klausimais domis, gali pasinaudoti šiuo veikalu, ir mums visai nereikės savo pašnekesiuose tie dalykai beliesti.

Panašiai galime aplenkti ir kitus klausimus, pav., apie sukurtojo gėrio santykius su Augščiausiuoju Gėriu, nes šitus dalykus yra išaiškinęs kitas mūsų mokslininkas prof. Pr. Kuraitis savo plačiame „Ontologijos traktate"[2]).

Dėliai to mums beliktų tik nušviesti pačią Dievo prigimtį, Jo asmenų trejybę, Jo savybes ir mūsų pačių santykius su Juo.

Taip susiaurinę savo temą, mes, man rodos, kad ir nepilnai, vis dėlto įstengtumėm, kiek protas leidžia, pateisinti savo tikėjimą ir žymiai pagilinti savo toli neužtenkamą Dievo, kaip Augščiausiojo Gėrio, pažinimą.

Minčius. Atidžiau pažvelgus į pasaulį, lengvai pastebima, kad jis mielai ir daug kalba apie įvairias gėrio rūšis, k. š. sveikatą, mokslą, turtą, garbę ir kitką, tik apie vieną Augščiausiąjį Gėrį beveik neužsimena, lyg Jo visai nebūtų, arba Jis mums visai nieko nereikštų. Mūsų dienraščiai jau beveik nebegali sutalpinti žinių apie visokias paskaitas, pranešimus, konferencijas etc. Nuo visokių šian-

---

[1]) Sk. jo knygą: Teodicėja, Dievas, jo buvimas ir jo esmė. Kaunas, 1931.

[2]) Sk. *Dr. Kuraičio,* Ontologiją. Kaunas, 1931, I tomas, 178—195 psl.

dienių garsenybių vardų, ten net akys raibsta. Nerasi ten vien Dievo vardo...

Ivanovas. Sveiki tuo stebitės. O mums rusams tai paprasčiausias dalykas. Mat, pirm ištrinsiant Dievo vardą iš žmonių atminties, pas mus, pasirūpinta atkaklia tyla pašalinti pats jo garsas. Tai yra vienas bendrojo bedieviško fronto „sektorius".

Minčius. Prieš tą bedieviškąjį frontą užsieniuose jau rengiama vienas visų krikščionių frontas. Jo bendras šūkis yra: „Už Dievą" — Pro Deo!

Dievaitis. Šūkis tikrai gražus ir belieka vien palinkėti, kad jis pasauly kuo plačiausiai pasklistų. Negalime mes priversti, kad žmonės visa širdžia pamiltų Dievą — Augščiausiąjį Gėrį, bet turėkim bent mes patys tiek drąsos, kad nesidrovėtumėm viešai pareikšti giliausios pagarbos visų gėrių neišsenkamam šaltiniui ir pačius Jo gėrius išmoktumėm kas kart geriau pažinti ir branginti.

T. Serafinas. Kaip, anot Kristaus, iš vaisių pažįstama medis, taip mūsų pareiga iš gėrių pažinti jų Kūrėjas ir Davėjas.

Dievaitienė. Man rodos, kad šiandieną dėl to taip maža tėra Augščiausio Gėrio pažinimo, kad mes, žmonės, net ir žemesnių gėrio rūšių, k. š. sveikatos, kasdienės duonos, mokslo ir kitko vertės nemokam tinkamai įkainoti. Mes vartojame jas savo naudai, kaip ir bepročiai gyvuliai, nieko negalvodami, jokio dėkingumo tų gėrių Teikėjui nepareikšdami. Būdami visokeriopo pikto apsupti, mes ne kar-

tą nusiskundžiam, kad mums sunku, kad mes nematom jokio gėrio pragiedrulėlio, o nepasiklausiam patys savęs, dėl ko taip yra? Kiek rimčiau pagalvoję, rasit, įsitikintumėm, kad čia be nebus tiktai mūsų pačių kaltė, nes mes per daug esam palinkę imti viską tik sau, o nieko neduoti kitiems. Mes esam užmiršę net elementariausį padėkos žodelį „ačiū". Visur ir visuomet mes norim būti vien gavėjai, ėmėjai, o niekuomet davėjai. Šį pastarąjį vaidmenį paliekam vien Dievui. Jis visa gera yra sukūręs, Jis ir teduodie mums visa gera. Tai yra mūsų egoistinė valia. Mes ir neturėtumėm nieko prieš tai, kad ji visur ir visada būtų vykdoma. Bet Dievo valia kitokia: ji paremta principu — do, ut des: nori duodamas duok ir pats; nori gėrio, kurk ir pats jį. Gėrio karalystė pati iš dangaus nenusileidžia: ji reikia kviesti „teatenie" ir kviesti ne vien geru žodžiu, bet ir gerais darbais.

Žinoma, paėmę Aukščiausiąjį Gėrį kaip sausą abstrakciją, galėtumėm paversti jį neįdomia pašnekesių tema. Bet mes neturim jokio reikalo tai daryti. Mes galim paimti Augščiausiąjį Gėrį kaip begalinę tobulybę, kaip ribų neturinčią asmenybę, galinčią ir mūsų protus į begalines augštumas pakelti ir mūsų širdis dangiška ugnimi uždegti. Paaiškinsiu tai pavyzdžiu. Neperseniai man teko pažinti dideliai retas Dievo mylėtojas. Jam nebuvo malonesnio daikto, kaip kalbėti apie Dievą. Pav., žvaigždėto dangaus reginys jį neapsakomai

žavėte žavėdavo. Planetos, jų palydovai, kometos, žvaigždžių toliai, paukščių keliai ir kitokie dangaus kūnai buvo mieliausios jo pašnekesių temos. Vasarą, išėjęs kur į žydinčią pievą, duodavos pagaunamas neapsakomo entuziazmo, ir negalėdavo atsigėrėti žolių įvairumu, žiedų gražumu, jų spalvų gyvumu. Jam kiekvienas augalėlis buvo tikras brolelis, kiekviena gėlelė — seselė. Žiūrėdamas į tą margaspalvį vasaros kilimą, užlietą gausia saulės šviesa, jis gėrėdavos ir stebėdavos, melsdavos ir šnekučiuodavos su tais grožio ir gėrio padarais, lyg gyvomis būtybėmis.

Man tai prisiminus, atrodo, kad ir mes rinktis savo pašnekesių tema turėtumėm ne ką kitą, kaip tik patį Dievą, esminį gėrį, tobuliausį grožį, absoliučią tiesą. Šv. Bernardas savo himne „Iesu dulcis memoria" teisingai yra pastebėjęs:

Nėr kas mieliau būt' giedamas,
Nėr kas godžiau būt' klausomas,
Nėr kas saldžiau būt' minimas,
Kaip Dievo Sūnus mylimas.

Tas pat pasakytina ir apskritai apie Dievą. Dėliai to ir nenuostabu, kad seniau Dievo vardą rasdavom visur: ne tik Bažnyčios maldose ir giesmėse, bet ir mokslo veikaluose ir net privačiuose pašnekesiuose. Jei nūn to nebėra, jei vietoj Dievo garbės dažniau girdis Jo negerbimas ir net piktas burnojimas prieš Jį, tai mums tikintiems ne pavyzdys.

Mūsų pareiga kitokia ir visai tam priešinga: pasauliui Dievą boikotuojant, mes turėtumėm dažniau kreipti į Jį savo mintis ir širdis. Ak nepaslaptis, jog mes kiekvieną dieną einam vis artyn prie savo gyvenimo pabaigos. Mirtis atima iš mūsų draugus, gimines, mieliausius asmenis, galop ir mus pačius nustums nuo žemės ir, atskyrus nuo gyvųjų, pastatys Dievo akivaizdoje. Tada ir pasijusime ten bestovį patys vieni, be draugų, be užtarėjų, akis į akį su mūsų Kūrėju Viešpačiu, Teisdaviu ir Teisėju. Ir šis pastarasis susitikimas su Dievu kasdien artėja, ir jo neišvengiamumas kaskart labiau aiškėja. Taigi ir reikalas pažinti Dievą nėra koks teologų prasimanymas, bet gyvas ir tikras būtinumas. Užmerkti akis ir nepažvelgti į Jį, kol galima, nebūtų protingas poelgis.

Tiesa, nuo platesnio Dievo pažinimo daug kas gali atsisakyti jau tai dėl laiko ar tinkamos literatūros neturėjimo. Bet mūsų numatytieji pašnekesiai nei laiko daug neužims, nei proto nenuvargins, nes juose dėstomi dalykai, tikiuosi, bus aiškinami suprantamai ir populiariai.

Ginčys. Būtų ne pro šalį, sužinojus iš anksto, kurie klausimai tuose pašnekesiuose bus judinami?

T. Serafinas. Tų pašnekesių turinį aš sau vaizduojuos maždaug šiaip: pirmiausia bus duotas supratimas, kas yra Dievas, kokia Jo esmė ir koks yra Dievas — kokios yra Jo savybės. Po savybių eis mokslas apie Šv. Trejybę, nušviečiąs kiekvieno dieviško Trejybės asmens veiks-

mą. Pažinę Dievą Jo vidaus gyvenime, eisime prie Dievo kūrybos išorėje, apžvelgsime svarbiuosius Dievo kūrinius — erdvę, laiką, materiją, žvaigždžių, augalų ir gyvių pasaulį. — Žmonijai dėl jos ypatingos svarbos paskirsime atskirą pašnekesį, nušviesdami ypatingai glūdintį žmoguje Dievo paveikslą ir panašumą. Nebus užmiršti ir Dievo santykiai su žmonėmis Jo sukurtoje Bažnyčioje. Toks bent, mano išmanymu, galėtų būti mūsų pašnekesiu planas.

Minčius. Tam planui aš neturėčiau pagrindinių priekaištų. Aš sakyčiau net, kad tokie pašnekesiai galėtų būti daugiau ar mažiau mums visiems naudingi ir įdomūs.

Ivanovas. Aš irgi prie jų mielai prisidėčiau. Mat, karingam ateizmui nūn paskelbus Dievui žūtbūtinę kovą, kieno gi, jei ne mūsų tikinčiųjų pareiga griebtis atatinkamų ginklų ir tapti tikrais karžygiais „pro Deo".

Dievaitis. Prieš atvirus bedievių burnojimus tikintiems nevalia lūpas sučiaupus tylėti.

Ginčys. Mūsų pareiga — pažiūrėti, ko verti bedievių argumentai prieš Dievą.

Dievaitienė. Kaip matau, už pasirinkimą Dievo šių pašnekesių tema yra išsitarusių nemaža balsų. Ar yra, kas tam būtų priešingas?

Visi. Nėra.

Minčius. Vadinas, mūsų pasikalbėjimų pagrindinis objektas bus Dievas. Jų planą bendrais bruožais yr mums jau nurodęs T. Sera-

finas. Jo mes ir laikysimės, nesivaržydami per daug dėl smulkmenų.

Dievaitis. Kad neišeitų kokių nesusipratimų aš darau šį konkretų pasiūlymą: sekantis mūsų pasikalbėjimas tebūnie po mėnesio mano bute ir tuo pačiu laiku.

Pirmininkauti tuose pašnekesiuose prašysime gerb. prof. Minčių.

Visi. Prašom, prašom.

Nuoširdžiai padėkoję mieliems šeimininkams, svečiai atsisveikino ir išsiskirstė kas sau.

30. III. 36.

PIRMAS PAŠNEKESYS

Dievas vienas

Kai Sirakūzų Viešpats Hieronas
Paklausė garsų dainių Simonidą,
„Kas yra Dievas", — šis dienos jam laiką
Paprašė duoti, kad į paklausimą
Šį atsakyti tinkamai galėtų.
Praslinkus dienai skirtai, vėl jis meldė
Suteikti nauji tolesni dvi dieni,
Kurių jis skaičių dvigubino nuolat,
Iki supykęs Hieronas liepė
Atsaką savo pagaliau patiekti.
Verčiamas dainius taip tada prabilo:
— Juo aš ilgiau vis apie tai galvoju,
Juo man dalykas darosi tamsesnis
Ir man sunkiau jis žodžiais beišreikšti...

Bonsels

Sutartu laiku svečiams Dievaičių salone susirinkus ir prof. Minčiui posėdį atidarius, pirmas paprašė žodžio T. Serafinas. Jis tarė:

T. Serafinas. Norint protingai kalbėti apie Aukščiausiąjį Gėrį Dievą, reiktų pirma turėti apie Jį bent šioks toks supratimas, pagrįstas žinojimu, k a d

Dievas yra. Tą gi žinojimą žmogus prieina tuo pat keliu, kaip ir žinojimą, kad pasaulis yra. Pareikšti, kad pasaulis yra, tegalima įtikėjus į jo buvimą. Nes paabejoję pasaulio buvimu, nebeturėtumėm, kuo pagrįsti, nė savo tikėjimo, kad Dievas yra. Vadinas, mes nebetektumėm jokių žinių apie Dievą, taigi ir negalėtų būti nė jokios kalbos apie Jį.

Ginčys. Bet turėti žinių apie Dievą reikštų Jis bent kiek pažinti. Ar tai žmogui galima? Ar ne lengviau pasakyti, kuo Dievas nėra, negu, kas Jis yra?

T. Serafinas. Visiškai save suprasti tik pats Dievas tegali. Apibrėžtoms būtybėms tai yra neatspėjama mįslė.

Dėliai to, kalbant apie Dievą, reikia visuomet vengti dviejų kraštutinių nuomonių: viena, kad mes apie Dievą nieko negalim sužinoti, antra, kad mes savo protu įstengiam Jį kiaurai suprasti. Abi jiedvi yra lygiai klaidingi. Mūsų Dievo pažinimas stovi kažkur vidury tarp visko žinojimo ir nieko nežinojimo. Nuo nieko nežinojimo mes einam į pilnutinį žinojimą, kurio tačiau niekad nepasieksim.

Šv. Raštas Dievą vadina šviesa, bet ji yra tokia gyva ir galinga, kad mūsų protas nuo jos lyg apanka, ir jam atrodo, lyg Dievuje būtų viena tamsa. Bet tai ne tiesa: šviesa Jame pasilieka kaip

buvus; ji „šviečia tamsybėje ir tamsybė jos neapėmė“ (Jon. 1, 5).

Žmonių protas tos šviesos pragiedrulėlius pirmiausia pastebi pasauly. Mat, šis savo milžiniškais dangaus kūnais, kaip didžiulėmis raidėmis, apsako mums Dievo galybę ir garbę.

Bet kur kas daugiau žinių apie Dievą Jisai pats yra žmonijai suteikęs gyvu žodžiu per savo pranašų, ir kitų Dievo įkvėptų žmonių lūpas. Galop laikų pilnumoje Jis atsiuntė savo Sūnų, tikrąjį Dievą ir tikrąjį žmogų, kursai savo šventuose žodžiuose ir kilniausiuose pavyzdžiuose atnešė mums iš dangaus tikrai dieviškąjį mokslą, nušvietusį visą žmoniją. Jis ir po šiai dienai nepaliauja savo šviesos spindulių bėręs net ir ant kiekvieno žmogaus, kurs tik ateina į šį pasaulį (Jon. 1, 9).

Ilgainiui šis paties Dievo apreikštas mokslas buvo surašytas ir sudarė vieną knygą, vadinamą B i b l i j a arba Š v e n t r a š č i u.

Pasaulis ir Šventraštis tai du žymiausiu šaltiniu žinių apie Dievą. Iš neapsakomo pasaulio didumo mes atspėjam Dievo begalinę galybę; iš Šventraščio, (ypač Naujojo Įstatymo), nesunku mums suprasti, kad Dievas yra begalinė M e i l ė ir augščiausis G ė r i s.

Ivanovas. Logiškai imant, taip turėtų būti, bet istorijos liudijimu, taip nebuvo. Žmonija gerokai paklaidžiojo, kol nuo to, k a s n ė r a D i e v a s, priėjo tai, k a s y r a t i k r a s i s D i e v a s. Prieš tapdama garbintoja vieno tikrojo Dievo, ji garbi-

no daugybę negyvų stabų ir netikrų dieveklių, k. š. dangų, saulę, mėnulį, žemę, jūrą ir k. p.

Ši negarbinga stabmeldystė, deja, nėra pranykusi dar ir šiandieną. Nekalbant jau apie tokius dievukus kaip garbė, turtai, valdžia, valstybė, užteks čia priminus kad ir šių dienų ateistų didžiausį stabą — materiją, kuris nūn Dievo vieton statomas ir visomis Dievo savybėmis apdovanojamas. Maža to jis, galima sakyti, yra dieviškai, tik iš kito galo garbinamas. Mano tautiečiai bolševikai visoj plačioj Rusijoj skelbia savo spaudoje ir mokyklose, kad Dievo nebėra, Jis atgyvenęs savo amžių. Vienatinė augščiausia būtybė teesanti vien materija. Ji viso ko pradžia; ji viską sukūrusi ir viską išaiškinanti. Kur jos nėra, ten nieko nesą ir negali būti. Tai — visiška ir begalinė materijos apoteozė. Dievas niekis, materija viskas. Tai augščiausia bolševizmo dogma. Jos įrodymo bolševikai neturi, bet tiki ją, kaip absoliučią tiesą.

Minčius. Tikėjimas, neturįs nei pagrindo, nei įrodymų kitaip negalima pavadinti, kaip tik aklu. Būdamas aklas, jis žmogui garbės nedaro. Tikėti aklai — tai atsisakyti nuo proto, tai savo valia virsti bepročiu...

Tiesa, materialistai tą savo dievinamąją materiją bando pateisinti tuo, kad ji yra apčiuopiama, matoma ir todėl savaime suprantama.

Bet paklausti, kas gi yra materija, kokia jos esmė, jie būna priversti nutilti, nes

joks gamtos mokslas dar nesurado šiam klausimui ikšiol jokio protą patenkinančio atsakymo. Anaiptol, juo mokslas žengia tolyn, juo **materijos esmė** daros vis tamsesnė ir neprieinamesnė, o per tai ir pats materializmas virsta kaskart painesniu galvosūkių mišiniu. Tikrai tenka stebėtis, kaip materialistai nemato nenuoseklumo savo protavimuose. Jie viską pasauly bando išaiškinti materija, o **kas yra materija, visai nežino.** Vadinas, jie žinomąjį pasaulį aiškina **nežinomąja materija.** Bet šitoks metodas yra visai nemoksliškas, nes tikras mokslas **nežinomus dalykus aiškina žinomaisiais**, o ne atvirkščiai.

Ivanovas. Materialistai mokslo garbei daug prikalba, bet jų galvosena yra visai nemoksliška. Nes iš vienos šalies mokslas juos spiria pripažinti materiją esant inerčią, negyvą, o iš antros — išvedžioti iš jos visą pasaulio judėjimą, gyvybę ir net nuostabią gamtoj apsireiškiančią išmintį. Vadinas, materija inerti, o betgi ji duoda pradžią visokiam judėjimui; ji yra negyva, o betgi ji tenka laikyti gyvybės kūrėja; galop ji neturi proto, o betgi jos padariny — pasauly pilna augščiausio protingumo pėdsakų. Išeina, kad materija pati **nieko neturi**, o betgi pasauliui **viską suteikia.** Ar bereikia didesnio prieštaravimo?!...

Panašių principinių prieštaravimų materializme galima rasti, kiek norima, ypač mano tėvynėje Rusijoj. Pav., ten ginčijamasi apie reliatyvybės teoriją. Bet kaip? Tikram mokslui svarba sužinoti, ar toji

teorija yra tikra, ar ji klaidinga. Sovietų Rusijoj tuo galvos nesukta. Ten smarkiai susiginčyta visai kitu klausimu: ar reliatyvybės teorija *materializmą palaiko, ar jį griauja?* Maskvos mokslininkai pasidalino dviem dalim: vieni įrodinėja tą teoriją esant materializmui palankią, kiti tikrina, ją esant buržujišką, antimaterialistinę[1]).

Minčius. Kad materializmas yra šių dienų biauriausi stabmeldystė, to nieks iš mūsų neginčija. Bet man matos, kad mes pradedam nukrypti nuo temos. Už materijos *mes nebematom Dievo.* O tuo tarpu svarbiausias mūsų objektas kaip tik yra Dievas *Augščiausis Gėris.* Tat ir grįškim prie Jo.

Dievaitienė. Visai pritariu prof. Minčiui. Norėčiau tik pridurti, kad, prieš pradėdami mūsų pašnekesį apie Dievą, mes turėtumėm sužadinti savy atitinkamą religinę nuotaiką, kuri ne vien mūsų žinojimą praplėstų, bet ir mūsų širdis augštyn pakeltų. Apie didįjį mokslininką J. Niutoną man teko skaityti, jį buvus labai dievotą žmogų: kiek kartų jam tekdavę paminėti Dievo vardą, visad jis nusiimdavęs kepurę. Tuo jis išreikšdavęs savo gilią pagarbą Dievui. Ir mūsų pašnekesy teks Dievo vardas dažnai minėti. Būtų ne pro šalį, Niutono pavyzdžiu, išgirdus Dievo vardą, bent galvos linktelėjimu Jį pagerbti. Apskritai šis mūsų pašnekesys

---

[1]) Sk. „Kosmose“ 1931 m. mano straipsnį „Reliatyvybės teorija Vakarų Europoj ir Sovietų Rusijoj“.

turėtų labiau panešėti į maldingą apmąstymą, negu į sausą akademišką ginčą.

Ginčys. Aš to nemanau ginčyti. Bet, iš kitos šalies, laikau savo pareiga priminti, kad prieš mus stovi aiškus konkretus klausimas: kas yra Dievas, kokia yra Jo prigimtis. Jam tinkamai išspręsti, reikia disciplinuoto žmogaus proto įtempimo, o ne palaidų jausmo polėkių.

Lakštutis. Man rodos, Dievo pažinimas mums žymiai palengvėtų, jei mes Jame atskirtumėm Jo prigimtį nuo Jo savybių. Šių pastarųjų yra labai daug, bet Jo prigimtis yra viena. Ir ji nėra visiška paslaptis. Žydų Šv. Rašte mes randam gilų tos Dievo prigimties apibrėžimą. Nes į Mozės paklausimą, koks yra Dievo vardas, Dievas atsakė: Aš esu, kurs esu (Iš. 3, 14). Tais daug reiškiančiais žodžiais nurodyta pagrindinė Dievo savybė bei Jo esmė. Jis yra iš esmės esąs (hebr. Jahvė, graik. o ὤν). Esimas tai Jo žymiausia tobulybė. Kaip esmingai esąs ir negalįs kuomet nors nebūti, ar tapti neesąs, Jis yra visada, t. y., amžinai turįs esimą, Jis tą esimą turi ne iš ko kito, bet iš savęs paties. O kaip turįs esimą iš savęs, Jis yra vienas ir nuo nieko nepareinąs.

Taigi kai į klausimą, kas yra Dievas, žydų šventraštis atsako: Dievas yra esąs, jau tuo vienu žodžiu jis ganėtinai apibūdina Dievo prigimtį bei esmę. Hamleto dilema būti ar nebūti Dievui nepritaikoma. Dievas negali nebūti.

Dievaitienė. P. Lakštučio nurodytas Dievo pa≈vadinimas yra, be abejo, gražus, turiningas ir gilus. Jis yra imtas iš žydų Biblijos. Man rodos, kad krikščionių Šventrašty, kaip pilnesniame, nes api≈mančiame ne vien Senąjį, bet ir Naująjį Įstatymą, galima rasti dar gražesnių Dievo pavadinimų.

T. Serafinas. Visus krikščionių Šventrašty pasi≈taikančius Dievo pavadinimus mūsų teologai seniai jau surinko ir net apie juos savo teologijose atskirų traktatų yra prirašę[1]).

Ginčys. Teologų aš neskaičiau, bet neseniai pa≈teko man į rankas Viktoro Hugo apysaka „Varg≈dieniai". Ten kaip tik radau Šventrašty vartoja≈mųjų Dievo vardų sąrašą. Jis mane taip sudomino, kad aš persirašiau jį į savo užrašų knygutę. Auto≈rius šį sąrašą priskiria savo teisuoliui vyskupui My≈rieliui, padėjusiam vienos knygos pakrašty šią pa≈stabą:

„O Tu, Kuris esi!

Ekleziastas Tave vadina Visagalybe; Ma≈kabėjai Tave vadina Kūrėju; Laiškas efezie≈čiams Tave vadina Laisve; Baruchas Tave va≈dina Begalybe; Psalmės Tave vadina Išmin≈timi ir Tiesa; Jonas Tave vadina Šviesa; karaliai Tave vadina Viešpačiu; Mozės knyga Tave vadina Apvaizda; Levitų knyga — Šven≈

---

[1]) De divinis nominibus. Cfr. Brevior synopsis Theologiae Dogmaticae. Auctore *Ad. Tan≈querey.* Paris, Desclée, 1914, 191 p.

tybe, Ezdras — Teisingumu; pasaulis — Dievu; žmogus Tave vadina Tėvu; bet Saliamonas Tave vadina Gailestingumu, o tai yra gražių gražiausias Tavo vardas"[1]).

T. Serafinas. Jei tai būtų parašęs koks teologas, tai jis tektų gerokai pabarti. Bet kadangi šį Dievo vardų sąrašą sustatė nespecialistas literatas, tai, atsižvelgiant į jo gerus norus, tenka daug kas jam dovanoti. Nes, griežtai imant, šis V. Hugo sąrašas yra ir nesistemiškas ir nepilnas. Jis yra nesistemiškas, nes prie įkvėptų Šv. Rašto autorių yra ten be reikalo priplaktas bendrai pasaulis ir žmogus. Be to, šis sąrašas ir nepilnas, nes, pav., gražiausis Dievo vardas — Meilė, liko visai nepaminėtas.

Minčius. Aš bijau, kad mes, įsileidę į ginčus dėl Dievo vardų, nenukryptumėm per toli nuo mūsų temos. Mūsų uždavinys — pažinti Dievo prigimtį? Bet ar galima ji pažinti vien iš to, ar kito Dievo vardo? Man rodos, kad tikras Dievo pažinimo kelias eina ne pro čia. Pasauly daug yra žmonių, kurie vadinas tuo pačiu vardu, pav., Saliamonais, tačiau jie savy neturi jokių Saliamono savybių. Bet, jei kuriame žmoguje rastumėm Saliamono ypatybių, galėtumėm drąsiai pasakyti, šį žmogų esant panašų į Saliamoną. Panašiai pasakytina ir apie Dievą. Jo vardas, kad ir pats gražiausias,

[1]) *V. Hugo*, Vargdieniai. I tomas. Kaunas, Sakalas, 1935, 41 psl.

dar nedaug mums apie Jo prigimtį tepasako. Visai bus kas kita, kai pilniau pažinsime Jo savybes bei tobulybes. Taigi, man rodos, kad tolesnė šio pašnekesio tąsa turėtų būti nukreipta kaip tik į Dievo tobulybių pažinimą, juo labiau, kad jos esmingai nesiskiria nuo Dievo esmės. Nes savo tikrumoj Dievo savybės yra ne kas kita, kaip vien Jo tobulybės, kurios Jo esmėj glūdi ir iš ten galimos išvesti.

Lakštutis. Įdomu būtų sužinoti, kurias gi Dievo savybes p. Minčius laiko pačiomis svarbiomis?

T. Serafinas. Kaip savo esmę ir savybes, taip ir šių pastarųjų skaičių težino tiktai vienas Dievas. Jokia sukurta protinga būtybė nei jų apimti, nei suskaityti negali. Arčiausiai tiesos bus pasakius, kad Jo savybių yra begalinė daugybė. Nes jei mažiausias per mikroskopą vos užmatomas gyvis turi įvairiausių (judėjimo, maitinimosi, virškinimo, veisimosi ir k.) organų ir tie organai yra sudėti iš milionų atomų, tai nėra ko stebėtis, jog begalinėj Dievo prigimty glūdi ir begalinė Jojo tobulybių daugybė.

Lakštutis. Bet kas gali begalinę Dievo tobulybių daugybę pažinti? Tas pažinimas maž kuo besiskirtų nuo nieko nežinojimo.

Serafinas. Tai ne visai tiesa. Negalėdami pažinti visų Dievo tobulybių, vis dėlto galime įgyti supratimo bent apie vieną kitą Dievo prigimties savybę. O jau ir tai mums būtų nemažas pliusas.

Lakštutis. Įdomu sužinoti, kurias gi Dievo tobulybes žmogus įstengtų arčiau pažinti?

T. Serafinas. Gi pirmiausia kad ir šias penkias: vieningumą, nekintamumą, amžinumą, neišmatuojamumą, begalinumą.

Pažymėtos tais vardais Dievo tobulybės — nėra tušti žodžiai. Juose glūdi gili prasmė, nušviečianti Dievo prigimtį kiekvieną kartą vis iš kitos šalies. Pradėkim, pav., kad ir nuo pirmos Dievo savybės vieningumo. Žinodami, kad Dievas yra vienas bei vieningas, mes tuomi pat įgaunam supratimo, kad jo esmėje nėra jokių kitų elementų nei dalių, į kurias Jis būtų galima padalinti ir iš tų dalių vėl Jo esmė sudėti ar sudaryti.

Dievo esmė yra viena, vieninga, nedali, nesudėta nei fiziškai, nei metafiziškai, nei logiškai. Dievo esmėje nėra nieko kito kaip tik Dievas. Dėliai to ir būtų teisingiau Jo esmę pavadinus vienu antesmės vardu.

Su Dievo vieningumu glaudžiai rišas ir kita Jo savybė — nekintamumas. Šv. Rašte Jis pats apie save sako: „Aš Viešpats ir nesikeičiu" (Mal. 3, 6). Taigi Jame nėra jokio darymosi, tapimo, virtimo kuo kitu, įgijimo ko nors naujo, ko Jame pirmiau nebūtų buvę ir t.t.

Dievo nekintamumui artima ir trečia Jo esmės savybė — amžinumas. Tai nurodo Jo paties apie save tarti žodžiai: „Aš esu Alfa ir Omega, pradžia ir galas, ...kurs yra, kurs buvo, ir kurs ateis, Visagalis" (Apr. 1. 8). O kitoj vietoj apie Dievą

pasakyta: „Tu esi tas pats ir tavo metams nebus galo" (Ps. 101, 28). Vadinas, *pradžios* ir *galo* kategorijos dieviškajai *antesmei* yra *nepritaikomos*. Jis neturėjo pradžios, Jis neturės nė galo, Jis visais atžvilgiais yra *amžinas*, *nuo laiko visai nepareinąs*.

Jis nepriklauso ir nuo *erdvės*. Nėra joje tokios vietos, kur Jo nebūtų, nei tokio daikto, kurio Jis nežinotų. Ši Jo esmės savybė vadinas *neišmatuojamumu* (immensitas). Per tą savo tobulybę Dievas yra čia pat prie kiekvieno daikto, ir nėra nė vieno daikto, *kuris Jį apimtų*.

Šią Jojo savybę nurodo įvairūs Šventraščio tekstai, pav., „Joks sutvėrimas nėra neregimas Jo akivaizdoje; visa yra plika ir atidengta Jo akims" (Žyd. 4, 13). Kitur pasakyta: „Ji (Dievo Išmintis) pasiekia nuo galo iki galui ir visa meiliai sutvarko" (Išm. 8, 1). Dar kitur: „Jis (Dievas) yra netoli nuo kiekvieno mūsų. Nes mes Jame gyvename, judame ir esame" (Ap. D. 17, 26) ir kt.

Galop nuo neišmatuojamumo atskiriama dar Dievo *begalinumas*. *Begaliniu* apskritai vadiname tai, kas kuriuo nors atžvilgiu *neturi ribų*. Taikant šį terminą Dievui priduodame Jam specialinę *tobulybės* prasmę, taip kad tarus, *Dievas yra be galo tobulas*, tuo posakiu išreiškiame teigimą, jog Dievas turi *visas tobulybes* ir tai *begaliniame laipsnyje*. Dėliai to psalmėse ir parašyta: „Viešpats didis ir begalo girtinas ir Jo didenybės nėra galo" (Ps. 144, 3).

Ginčys. Keistas dalykas: ligšiol peržiūrėtos Dievo savybės paremtos vien neigimais: vieningumas — neigia sudėtinumą, nekintamumas — kintamumą, amžinumas — laikinumą, neišmatuojamumas — išmatuojamumą, begalinumas — galuotumą...

T. Serafinas. Dėliai to šios pirmosios penkios Dievo savybės ir vadinamos bendrai neigiamomis.

Ginčys. Jei taip, tai turėtų būti ir teigiamųjų Dievo esmės savybių?

T. Serafinas. Jų ir esama. Štai jų svarbiausios: išmintis, galybė, šventumas, gerumas, gailestingumas, teisingumas ir k. Jas arčiau pažinti mums labai praverstų. Apžvelgkim jas nors trumpai.

Dievo Išmintis (hebr. Chokma, gr. σοφία) yra augščiausias tvarkos pamėgimas ir sugebėjimas nusistatytus tikslus tinkamiausiomis priemonėmis pasiekti. Ši išmintis Dievuje yra begalinė, kaip tai nurodo pats Šventraštis, kreipdamasis į Dievą šiais žodžiais: „Kaip dideli Tavo veikalai, Viešpatie! Tu visa padarei su išmintimi" (Ps. 103, 24). O kitur dar aiškiau teigiama, kad „Jo (Dievo) išminties nėra ribų" (Ps. 146, 5). Tuo nustebintas šv. Paulius negali susilaikyti nesušukęs: „O Dievo turtų, išminties ir žinojimo gilybe"! (Rym. XI. 33).

Apčiuopiamiausiai Dievo išmintis apsireiškia pasaulio sukūrime ir sutvarkyme. Čia tikrai tenka pasakyti, kad Dievas yra be galo išmintingas tiek

didžiausiuose, tiek mažiausiuose dalykuose. Viskas Jo išminties yra kuotiksliausiai išmatuota, atsverta, apskaičiuota be klaidos. Nemažiau Dievo išmintis spindi ir žmonijos ir net atskiro žmogaus gyvenimo eigoje. Neretai mes gaunam tuo įsitikinti net iš mūsų pačių patyrimo. Teisingu Evangelijos pasakymu, „be Dievo žinios nė vienas plaukas nekrinta nuo mūsų galvos". Viskas nuo amžių Jo numatyta ir nustatyta.

Ginčys. Numatyti, nustatyti ir net padaryti daug ką gali angelai ir net žmogus. Šių dienų nesibaigiamos pažangos garbintojai neretai skelbia, kad ilgainiui mūsų mokslas ir technika taip augštai pašoks, jog žmonija viską galės susikurti, ką tik panorės: ji nuskris į mėnulį ir kitas planetas, susisieks net su mirusiųjų pasauliu, nugalės visas neišgydomomis laikytas ligas ir net pačią mirtį. Tuo ji tapsianti visagalinti. Ką apie tai manyti?

T. Serafinas. Kad žmogus daug ką gali padaryti ir padaro, tai tiesa. Bet ne mažesnė tiesa bus visada ir tai, kad žmogaus galybė turi ribas. Didžiausi žmonių darbai (pav., augščiausių rūmų pastatymas, ilgeliausių tiltų nutiesimas ir p.), sulyginus su Dievo darbais, yra vieni niekai. Žmonijos galybė prieš Dievo visagalybę yra nedaugiau, kaip silpnutis šešėlis. Viena tikroji visagalybė, pilna to žodžio prasme, priklauso ir priklausys vienam tik Dievui, nes Jis tik vienas tegali pa-

d a r y t i v i s k ą, išskyrus vien tik, kas nėra nesąmonė ir negalimybė.

Lakštutis. Žydų Biblijoje yra daugiau kaip 70 kartų Dievas pavadintas žodžiu Š a d d a i, kuris reiškia tą pat, ką ir lietuvių v i s a g a l i s. Vadinas, žodžiai D i e v a s ir v i s a g a l i s yra sinonimai. Psalmėse toji tiesa dar aiškiau išreikšta žodžiais: „Visa, ko tiktai nori, Viešpats daro danguje, žemėje, jūroje ir visose gelmėse" (Ps. 134, 6). Vadinas, žydų mielai pripažinta Dievui v i s a g a l y b ė s s a v y b ė.

T. Serafinas. Tą pat randame ir Naujame Įstatyme, kaip tai matyt iš angelo žodžių užrašytų pas šv. Luką: „nes nėra dalyko negalimo Dievui" (Luk. 1, 37).

Taigi nėra dalyko, kurio Dievas negalėtų padaryti, išskyrus tik tai, kas prieštarauja dorovės ar logikos dėsniams, k. š., nusidėti, nusižudyti, padaryti, kad mažesnioji dalis taptų didesnė už didesniąją ir p.

Ši Dievo visagalybė žinoti labai pravartu, nes, iš vienos šalies, ji mokina mus nusižeminimo, kad visokia mūsų galybė prieš Dievą yra niekis, o iš kitos, žadina mumyse nepalaužiamo pasitikėjimo, kad Dievas, jei panorės, gali mus net ir iš didžiausio pavojaus išgelbėti, nes jis visagalis.

Ivanovas. Rusų liturgijoj kartojama serafinų šauksmas: „Šventas, šventas, šventas Galybių Dievas!". Ar nebus tik tais žodžiais nurodoma dar viena Dievo savybė — Jo š v e n t u m a s?

T. Serafinas. Tie žodžiai kartojami ir kiekvienose katalikų mišiose. Jie mums primena, kad Dievas yra be galo bei esmingai šventas, ir kad mes patys taipgi turim svarbią pareigą būti šventi: „Būkite šventi, nes aš (Dievas) esu šventas" (Kun. 11, 44).

Šventumas šv. Rašte reiškia neturėjimą jokios dorovinės sutepties ir laikymąsi augščiausios dorovinės taisyklės. Dievui ji yra pati Jo valia. Ji ir mums yra augščiausia elgimosi ir veikimo norma. Taigi augščiausias dorovinės tobulybės bei šventumo dėsnis yra — elgtis ne taip, kaip mums patinka, bet kaip Dievas nori[1]).

Tarp dviejų — Dievo ir žmogaus — valių neturi būti jokio nesutarimo, jokio priešinimos. Valios dvi, bet vienas tikslas, viena linkmė: jos turi eiti lygiagrečiai kaip dviejų stygų balsas, giedąs Augščiausiajam Gėriui amžiną giesmę „Šventas, šventas, šventas".

Ginčys. Augščiau nurodytos Dievo savybės neturi savy nieko priešingo Dievo prigimčiai. Bet, deja, netrūksta priskiriamų Jam ir visai netinkamų ir net juokingų materializacijų. Pav., mūsų žino-

---

[1]) Tikriau sakant, dorovės dėsniai nepareina nuo laisvos Dievo valios, bet jie savaime remias būtinais santykiais tarp Dievo ir žmogaus, tarp žmogaus ir jo artimo, tarp žmogaus sielos ir kūno, tarp juslinio potroškio ir valios. Bet iš antros šalies Dievas tų būtinų santykių negali nenorėti, negali laikyti geru to, kas iš savo esmės yra bloga, ir atvirkščiai.

mojo hebraisto vyskupo nominato J. Gintilos raštuose aš radau žinią, kaip žydai talmudistai vaizduojas Dievo augštumą. Jų išmanymu, Dievo augštis nuo sėdynės lig viršugalvio siekiąs 11.800.000 mylių. Tiek pat mylių esą ir nuo sėdynės žemyn, taip kad visas Dievo augštis sudarąs 2.360.000.000 mylių. Nuo dešinio Dievo peties ligi kairiojo yra 770.000 mylių; nuo dešinės akies lig kairės esą 3000 mylių; Dievo kiaušas turįs 70.000 mylių ilgio ir tiek pat pločio ... Taip teigia rabinas Ismaėlis. Aš tiesiog stebiuos, kaip gerb. rab. Ismaėliui galėjo ateiti į galvą tokie keisti išskaičiavimai. Jis, matyt, norėjo jais vaizdžiai nurodyti Dievo didybę. Bet visas šis jo kurioziškas matavimas atrodo tikrai vaikiškas.

Lakštutis. Nevykusių posakių pasitaiko visur. Yra jų ir Talmude. Bet greta esama ten ir kitokių. Imkim, pav., kad ir garsųjį žydų filosofą ir teologą M a i m o n i d ą. Jis įtikinamai dėstė saviems tautiečiams, kad Dievas yra vienas, jog ta Jo vienybė nepadalinama. Jis yra b e k ū n i s. Jame nėra nieko padalinamo ir sujungiamo. Jame nėra nei vietos, nei saiko. Jis neturi nei dešinės nei kairiosios pusės, nei priešakio, nei užpakalio. Jis nei sėdi, nei stovi, jis neturi nei pradžios nei galo, nei kalbos nei tylos, kaip pas žmones". Šie Maimonido išvadžiojimai, manau, praverstų ir krikščionims prisiminti.

Minčius. Šiame pašnekesy jau esam sužinoję nevieną Dievo esmės savybę, pažinom, koks Jis yra patsai savyje. Bet Dievas neglūdi savo esmėje, pats

vienas, kaip vienuolis, užsidaręs savo celėje. Didis Dievas teikėsi atkreipti savo akį ir į menkučius savo kūrinius žmones, sueiti su jais į tam tikrus santykius. Taigi mums toli gražu ne pro šalį sužinojus ir tai, koks yra Dievas savo santykiuose su žmonija, bei kokios yra Jo savybės tuo atžvilgiu.

T. Serafinas. Į tai atsakyti nesunku: savo kūrinių apskritai, o žmonių atžvilgiu ypatingai Dievas yra neapsakomai g e r a s. Jis trokšta jiems laimės ir dideliai myli. Dėliai to šv. Jonas teisingai yra Jį pavadinęs vienu žodžiu M e i l ė. O Išminties knyga tą Jo meilę aprašo šiais gražiais žodžiais: „Tu myli visa, kas yra, ir nelaikai neapykantoje nieko iš to, ką esi padaręs ... Tu pasigaili visų, nes jie tavo, Viešpatie, kurs myli sielas" (Išm. 11, 25—27).

Dėliai to kitur Šventrašty Dievas dar vadinamas g a i l e s t i n g u, m a l o n i n g u, k a n t r i u. Ir štai šitas Dievas nesišalina ir nenusigręžta nuo mūsų, bet rūpinas ir ieško mūsų, lanko mus kaip savo draugus ar vaikus, trokšta jiems kuo didžiausio gėrio, kuriuo Jis pats yra. O kiek meilės ir pasigailėjimo Dievas yra parodęs žmonijos Atpirkime, savo Sūnaus kruvinoj kančioj ir Jo mirty ant kryžiaus, to nė storiausiose knygose aprašyti nieku gyvu nebūtų galima. Kiek gi mes žmonės turėtumėm Jį už tai mylėti, būti Jam dėkingi, atsidavę ir klusnūs?! Bet, deja, pasauly viskas eina kitaip.

Ivanovas. Tai ir nenuostabu, nes diena iš dienos, gyvu žodžiu ir spauda milijoninės minios kurstomos netikėti į Dievą, mesti Jį, niekinti Jo vardą,

kaltinti Jį patį, kaip didžiausį žmonijos priešą, visų žemėj įvykstančių piktenybių, neteisybių, skriaudų, plėšimų, išnaudojimų vienatinį kaltininką ir pagrindinę visų nedorybių priežastį.

Prieš kokius trisdešimt metų po Prancūzijos miestus važinėjo prancūzų bedievių šulas A. Faure'as, kartodamas vieną ir tą pačią paskaitą įvardintą: „Dievo prasižengimai", pripildytą didžiausių burnojimų. Vėliau ši paskaita buvo išversta įvairiomis kalbomis ir išleista atskira knygute.

Ji ir po šiai dienai nuodija nekritiško jaunimo galvas. Ją skaitant nenoromis veržias galvon kitas klausimas, iš kur toji tiesiog velniška neapykanta Dievo žmonėse, panašias paskaitas rengusiuose ir panašias knygutes vertusiuose ir leidusiuose.

T. Serafinas. Giliau pagalvojus, atsakymas pats savaime ateina. Mat, jei Dievas būtų tiktai geras, gailestingas, atlaidus, arba, jei Jis būtų bejėgis, negalįs žmogų nubausti, tai tokį Dievą laisvamaniai pakęstų, su Juo nekovotų. Bet tikrumoje Dievas, be augščiau nurodytų savybių, turi dar vieną didingą tobulybę — teisingumą. Jis yra ne vien be galo geras, išmintingas, visagalis ir t.t., bet ir be galo teisingas. Jis puikiai atskiria gera nuo pikta, už gera dangumi moka, už pikta pragaru baudžia. Tos Dievo savybės bedieviai pakęsti nebegali. Iš čia ir atsiranda toji įnirtusioji kova prieš Dievą. Bet faktiškai ji tuščia ir neprotinga, nes pikti burnojimai negi gali teisųjį Dievą iš pasaulio pašalinti ir neleisti Jam

būti gyvųjų ir mirusiųjų Teisėju[1]). Tuščios pastangos: Dievo savybės nuo Jo esmės neatskiriamos. Yra ir bus Dievas, yra ir bus Jo teisingumas. „Viešpatie, tu teisingas ir Tavo teismas tikras" (Ps. 118. 137), šaukia psalmių knyga, o Tobijas tą pačią mintį dar stipriau išreiškia, rašydamas, „Teisus esi, Viešpatie, ir visi Tavo nutarimai teisingi ir visi Tavo keliai mielaširdystė, tiesa ir teisybė" (Tob. 3. 5). Tuo remdamasis, ir šv. Povilas, baigdamas savo gyvenimą, rašė Timotiejui: „Gale man atidėtas teisybės vainikas, kurį duos man aną dieną Viešpats, teisusis Teisėjas" (II Tim. 4. 8).

Bet nebūtų t e i s u s i s t e i s ė j a s, kas teisiamuosius arba v i s u s i š t e i s i n t ų arba visus pasmerktų. Teisusis teisėjas, bylą gerai ištyręs, vienus išteisina, kitus nubaudžia, jei tik jų randa. Taigi ir Dievas, jei yra t e i s u s i s T e i s ė j a s, tai Jis bus ir teisusis B a u d ė j a s, atlyginsiąs kiekvienam pagal jo darbus.

Klausimas, kas tas bausmes įvykdys, svarbos neturi, nes pasauly visuomėt buvo ir bus užtektinai piktų dvasių ir dar piktesnių už jas žmonių, kurie su budelišku pamėgimu puls nusidėjėliams pikta daryti.

Dievaitienė. Kad ir daug kas šiandien buvo pasakyta apie Dievą, tačiau, man rodos, mes toli gražu

[1]) Kaip Dievo teisumas sutaikomas su Jo gerumu, apie tai plačiau kalbama mano knygoj „Pikto problema", 201—216 psl.

neviską teiškėlėm apie Jį, kas reikėjo. Pirmiausia, beveik nebuvo paminėtas Dievo nematerialumas. Šiandieną, kai materija mūsų inteligentų dievinte dievinama, būtinai reikėjo pabrėžti, kad Dievo esmėje materijos visai nėra. Ji teišeina aikštėn vien pasaulio kūrime, kur Dievas pasinaudoja ja, kaip bendru materialių daiktų substratu. Šis Dievo nematerialumas galima logiškai išvesti ir iš pirmosios Dievo savybės — vieningumo.

Antra, žinant, jog šių dienų pasaulis, sumaterialėjęs ir suskeptikėjęs, jokių kitų nematerijalių būtybių už materijos ribų linksta nebepripažinti, reikėjo bent moksle apie Dievą stipriau pažymėti, kad Dievas yra dvasinė būtybė, tam tikra augščiausioji viršdvasia.

T. Serafinas. Yra ir daugiau svarbių, bet mūsų nepaminėtų dalykų, pav., apie Dievo veiksmus. Iš jų mes šiek tiek geriau atsimenam — pasaulio sukūrimą, ir naudojamės juo katekizme net Dievo esmei apibrėžti. Į mūsų klausimą: Kas yra Dievas, vaikai, katekizmą išėję, vienu balsu atsakinėja: „Dangaus ir žemės sutvėrėjas". Pasaulio sukūrimas neabejotinai buvo Dievo veiksmas, bet išorinis (ad extra), lygiai kaip ir Dievo rūpinimasis pasauliu ir jo globojimas. Šis Dievo veiksmas turi atskirą Dievo Apvaizdos vardą.

Be išorinių, yra Dievuje ir vidujinių veiksmų. Viduramžio teologai yra net pavadinę Dievą tyriausiu veiksmu (actus purus). Iš tų vidu-

jinių veiksmų žymiausi yra du: žinojimas ir norėjimas. Žinojimo organu yra protas, norėjimo — valia. Be proto ir valios Dievas tebūtų vien tamsi akla jėga, kurios negalėtumėm nei suprasti, nei mylėti. Tokiu Dievu būtų patenkinti net ir laisvamaniai. Bet, deja, tikrasis Dievas nėra toks: Jis turi gyvybę (in ipso vita erat), turi begalinį protą ir nepalenkiamą valią. Savo protu Jis pažįsta, savo valia Jis nusprendžia ir nusistato.

Ginčys. Ką gi Dievas pažįsta, ir kokie yra Jo pažinimo objektai?

Serafinas. Jis tobulai pažįsta pirmiausia save patį, savo esimą ir visa, kas yra Dievas; antra, Jis pažįsta ir visa, kas yra ne Dievas, t. y. visas savo sukurtas būtybes ir visus jų veiksmus buvusius, dabartinius ir būsimuosius, atvirus ir paslėpčiausius. Todėl psalmių knyga teisingai šaukia: „Štai, Viešpatie, Tu žinai visus naujus ir senus dalykus ... Tavo žinojimas man labai stebėtinas; jis per augštas ir aš negaliu Jo pasiekti" (Ps. 138, 5. 6). Jis pažįsta net ir vien galimus daiktus, nes „Jis šaukia neesamuosius dalykus, kaip esamuosius" (Rom. 4, 17). Ir šis Jo pažinimas yra vieningas, nuo nieko nepareinąs, neklaidingas, intuityvus, nereikalingas galvojimų nei įrodinėjimų, bet susyk vienu žvilgsniu viską apimąs. Taigi Jo pažinimas yra universalinis; nėra tokio mokslo, kurio Jis nežinotų ir jo paslapčių atnarplioti neįstengtų.

Ivanovas. Apie Dievo žinojimą T. Serafinas jau

mums davė supratimą. Būtų įdomu, kad gerb. tėvelis teiktųsi mus supažindinti ir su Dievo norėjimų objektais, aiškiau sakant, ko Dievo valia nori?

T. Serafinas. Atsakymas čia bus labai trumpas: Dievo valia nori vien to, kas yra gera. Taigi jo troškimo bei norėjimo vienas tėra objektas — gėris. O kadangi, kaip augščiau matėm, Dievas pats yra augščiausis Gėris, taigi pirminiu Jo norėjimo objektu yra pati Dievo esmė; antriniu — Dievo sukurtos būtybės, ypač protingosios — angelai, dvasios ir žmonės. Šv. Tomas Akv. išreiškė šią mintį šiuo trumpu sakiniu: „Dievas nori savęs kaip tikslo; nori kūrinių, kaip priemonės šiam tikslui pasiekti".

Lakštutis. Bet jei Dievas tenori vien gero, tai iš kur gi pasauly atsirado tiek pikta?

Minčius. Šis klausimas buvo plačiai gvildentas anksčiau įvykusiuose mūsų pašnekesiuose Girulių kurorte, kur Tamstos nebuvo. Bet dėl to nebuvimo sveikas skriaudos neturėsi. Nes šiandieną tie pašnekesiai jau yra išleisti atskira knyga vardu „Pikto problema". Ją gavęs, galėsi Tamsta apie pikto klausimą plačiau sužinoti visa, lyg pats ten būtum buvęs. Dabar gi, manau, mums be nebus jau metas šis pasikalbėjimas baigti, nes mes meilingiems šeimininkams esam, rodos, gerokai įkyrėję, užimdami jiems tiek daug brangaus laiko.

Dievaitienė. Nė kiek sveiki mums neįkyrėjote. Anaiptol savo dalyvavimu šiame pašnekesy suteikėt

mums malonumo ir tikros dvasinės naudos. Tamstų padedami, gavome suprasti, jog Dievas nėra kokia sausa abstrakcija, bet realiausia būtybė, turinti savo nuostabią prigimtį, savo neapsakomas savybes ir stebuklingus veiksmus. Jei būtų tokia būtybė, kuri teturėtų tik vieną kurią nors iš dieviškų savybių, pav., begalinę išmintį, gerumą, ar galybę, tai jau dėl tos vienos ji turėtų būti mūsų neapsakomai branginama ir garbinama. Dabar gi Dievuje randam visas dieviškas savybes sujungtas krūvoj ir tai dar begaliniame laipsny. Ir ta būtybė yra, ji vadinas Dievu. Aišku, jog nėra tokios pagarbos, kuri būtų Jo verta. Čia jau neužtenka ne tik galvos palenkimo, nė kepurės pakėlimo, bet ir kuonuolankiausio žemėn parpuolimo prieš Jo Didenybę. Taip bent nurodo sveika logika.

Antra vertus, dėl Dievo begalinumo visais atžvilgiais mes, be abejo, nė neįstengiam viso mokslo apie Dievą, kaip reikiant, čia išdėstyti. Taigi teks, manau, šiam mokslui paskirti dar naujų pašnekesių. Jei Tamstoms nenuobodu, mudu su vyru prašytumėm dalyvauti juose ir toliau. Ateinantis pašnekesys bus po mėnesio toj pačioj vietoj ir tuo pačiu laiku.

Padėkoję šeimininkams už vaišes, svečiai neskubėdami išsiskirstė.

22.V.36.

ANTRAS PAŠNEKESYS

Dievas Triasmenis

Kvailas, kurs mano, kad mūs' protas gali
Perbėgti erdvę aną begalinę,
Kur jungias asmens trys vienoj esmėje . . .
Taigi, žmonija, pasitenkink q u i a,
Nes jei galėtum viską sužinoti,
Nebūt' reikėję gimdyti Marijai.

Dante, Skaistykla III.

Mėnesiui praslinkus pas Dievaičius vėl susirinko tas pats būrelis. Jo pirmininkas prof. Minčius paklausė:

Minčius. Ar sveiki neturite kokių pastabų dėl praeito pašnekesio? Kad netektų mums paskui tvarkos keisti, prašyčiau jas dabar pareikšti.

Lakštutis. Praeitas pašnekesys nesukėlė many jokių abejojimų. Kad Dievo prigimtis yra a n t e s a m y b ė, kad Dievas yra gyvas, vieningas, neišmatuojamas, begalinis, išmintingiausis, galingiausis, geriausis, teisingiausis, viršdvasia, turinti protą ir valią, tame nėra jokio prieštaravimo ir žmogaus protui nėra jokių sunkenybių toms Dievo savybėms pri-

pažinti. Sunkenybės teatsiranda tik, kai krikščionys iškelia aikštėn savo naują Trejybės dogmą, kuri mums žydams atrodo priešinga sveiko proto dėsniams ir kas da svarbiau — griaunanti iš pamatų senovinės mūsų tikybos pagrindą — monoteizmą. Dievo įkvėptas Mozė mus pamokė, kad Dievas tėra tik vienas (Atk. 6. 4), o ne du, nei trys.

T. Serafinas. Jei ši trijų Dievų aliuzija taikyta mums krikščionims, tai Tamstos, p. Lakštuti, apsirikta, nes, kiek žinau, nėra nei vienos krikščioniškos konfesijos, kuri neišpažintų vieno Dievo, o tikėtų į tris dievus. Vieno Dievo dogma yra lygiai privaloma visiems krikščionims, kaip ir žydams. Tuo atžvilgiu mes krikščionys nuo žydų niekiek nesiskiriam. Ir mums ir jiems Dievo prigimtis yra viena, todėl ir Dievas yra vienas.

Lakštutis. Taip, bet kieno vardan krikščionys yra krikštijami?

T. Serafinas. Mes krikščionys esam krikštijami: vardan Dievo, Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios.

Lakštutis. Bet tie trys vardai kaip tik ir reiškia tris Dievus, nes jūsų tikėjime ir Tėvas yra Dievas, ir Sūnus yra Dievas, ir Šventoji Dvasia yra Dievas. Taigi ir yra trys dievai, o ne vienas.

T. Serafinas. Tamstos išvada nėra teisinga: yra ne trys dievai, bet vienas Dievas, tik Jis yra triasmenis, arba, tikriau tarus, yra vienas Dievas, bet trijuose asmenyse. Kitaip sakant, Dievo prigimtis yra viena bendra vi-

siems trims dieviškiems asmenims, dėliai to Dievas yra vienas, tik ne vienam asmeny, kaip angelas ar žmogus, bet trijuose. Dėliai to ir vadinam Jį Triasmeniu.

Lakštutis. Vienas triasmenis Dievas! Kas gali tai suprasti?

T. Serafinas. Angelui, žmogui ši šv. Trejybės paslaptis nesuprantama, bet Dievas gerai ją supranta, nes Jam tai yra Jo prigimties faktas. Jei šis faktas mums ir kitoms galuotoms būtybėms yra ir visados pasiliks paslaptim, tuo mes neturėtumėm per daug stebėtis, nei piktintis, nes mūsų protas, sulygintas su Dievo protu, kaip nepalyginamai silpnesnis, Dievo prigimties nei apimti nei suprasti negali. Vieną ką jis dalimi gali, tai nurodyti, jog ši Šv. Trejybės paslaptis neveda į jokį prieštaravimą bei nesąmonę.

Nesąmonė būtų, jei mes tvirtintumėm, kad trys dievai yra vienas dievas, arba kad viena prigimtis sudaro tris prigimtis. Bet krikščionys to nemokina: jie tik laiko tikėjimo tiesa, kad Dievas yra vienas trijuose asmenyse, bet tų trijų dieviškųjų asmenų yra viena bendra prigimtis. Tame gi teigime nėra jokio prieštaravimo, kaip ir pasakyme, kad viename trikampyje yra trys kampai, trys kraštinės ir trys viršūnės. Reikia tik gerai suprasti prigimties ir asmens skirtumas.

Ginčys. Jei tik tuodu dalyku duodas atskiriami...

Minčius. Prigimties ir asmens sąvokos seniai jau teologų ir filosofų išanalizuotos ir atskirtos. Pirmiausia ištirta prigimties sąvoka. Jai reikšti buvo sugalvota net trys terminai: prigimtis, esmė ir substancija. Prigimtimi filosofai vadino tai, kuo, ar per ką apsireiškia daikto veiksmas. Daikto esme laikyta tai, kuo jis skiriasi nuo kitų daiktų, o substancijos vardu žymėta dalykas, esąs ar veikiąs savy, o ne kame kitame.

Visi tie trys terminai — prigimtis, esmė, substancija — Dievuje tą pat reiškia ir tarpusavy realiai nesiskiria. Tačiau tais vardais pavadintieji dalykai skirias nuo asmenybės. Mat, prigimtį, esmę, substanciją turi visi daiktai, o asmenybę teturi tik augštesnės gyvos, protingos būtybės — žmonės, dvasios, Dievas. Taigi tarp mineralų, augalų, bepročių gyvių veltui ieškotumėm asmenybės. Jos ten nerasime, nes tie Dievo padarai negali sąmoningai pasakyti apie save: „aš".

Taigi asmenybei sudaryti reikia tam tikrų sąlygų. Jas nurodė jau šv. Tomas Akvinietis. Jos yra šios:

1) kad toji prigimtis būtų realiai atskira, pav. tas žmogus (sakysime Petras, Jonas ar kuris kitas). Pasakę abstrakčiai žmogus, mes dar asmenybei pagrindo nepadėtumėm, nes abstraktaus žmogaus tikrumoje nėra, jis tėra vien mūsų minty ir todėl jis negali būti visų mūsų veiksmų priežastis bei centras;

2) kad toji prigimtis būtų atbaigta, ne pusėtina, nereikalinga sujungimo su kita prigimtimi, kad taptų asmuo;

3) kad ji būtų neperduodama kitai prigimčiai, kad būtų savitai esanti ir veikianti ir už visus savo veiksmus atsakanti, ir galop

4) kad ji būtų protinga, nes protingumas yra lyg apvainikavimas visos prigimties bei augščiausia prigimties tobulybė.

Kitaip sakant, prigimtis yra tai, kas duodas veikiamas, o asmuo yra tai, kas veikia.

Be to, kalbant apie Dievo asmenybę, reikia neužmiršti, kad Dievas ir bet kuri sukurtoji asmenybė toli gražu ne tas pat dalykas, nes Dievo asmenybė begaliniame laipsny prašoksta visas sukurtąsias asmenybes. Todėl apie asmenybę Dievuje tegalime kalbėti vien analogiškai ir vadinti jį labiau pritiktų antasmenybės vardu.

Ivanovas. Kaip kiti mokslai, taip ir dievamokslis bei teologija yra prasidėjęs nuo Dievo reiškiančių vardų sustatymo.

Jie pirmiausia atsirado Rytuose patristinėj graikų literatūroj. Iš ten jie palengvėl perėjo į Vakarus ir, sulotininti, pateko į teologų raštus ir visuotinių Bažnyčios Susirinkimų nutarimus bei kanonus. Ginčų jie daug sukėlė, bet Dievo esmei suprasti maž tepadėjo. Tačiau teologų darbas neliko visai bergždžias. Jų galvojimų rezultatus Bažnyčia sankcionavo, pasinaudodama jais tikėjimo tiesoms

tiksliau apibrėžti. Tos tiesos trumpai pavadinta d o g m o m i s. Jos buvo paskelbtos ne vienu laiku. Pirmutinės lietė kaip tik Dievo esmę — Jo p r i g i m t i e s v i e n u m ą ir A s m e n ų T r e j y b ę. Dėliai to jos ir pavadinta t r i n i t a r i n ė m i s[1]). Taigi norėdami Dievo esmę geriau pažinti, pasistengkim sužinoti pagrindinę trinitarinę dogmą, kaip ji Bažnyčios yra suformuluota ir teologų skelbiama, kaip būtinai priimtinoji tezė.

T. Serafinas. Ji trumpai išreiškiama šiais žodžiais:

T r y s y r a n u o v i e n a s k i t o a t s k i r i D i e v o a s m e n y s, T ė v a s, S ū n u s ir Š v e n t o j i D v a s i a, t o j e p a t k i e k y b i š k a i v i e n o j e p r i g i m t y j e.

Lakštutis. Įdomu sužinoti, kuo tai pagrindžiama ir kaip tai įrodoma.

T. Serafinas. Pagrindžiama tai Dievo Apreiškimu ir iš ten imama visi įrodymai. Pirmutinį įrodymą teikia mums jau patys Dievo žodžiai tarti prieš sukuriant žmogų: „P a d a r y k i m e žmogų į m ū s ų paveikslą ir m ū s ų panašumą" (Prad. 1, 26). Tą pat patvirtina ir Dievo nusikaltusiam Adomui padarytas ironiškas priekaištas: „Štai Adomas pasidarė kaip vienas iš m ū s ų" (Prad. 3, 22), o taip pat ir Dievo žodžiai tarti prieš sumaišant Babelio bokšto statytojų kalbas: „n u ž e n g k i m e i r

[1]) Nuo lot. žodžio T r i n i t a s, reiškiančio T r e j y b ę.

s u m a i š y k i m e tenai jų kalbą" (Prad. 11, 7). Kaip matom, visuose šiuose atvejuose visur pavartota d a u g i s k a i t a, kuri ir nurodo Dievuje esant n e v i e n ą a s m e n į.

Netrūksta Sename Įstatyme ir aiškesnių tekstų apie atskirus šv. Trejybės asmenius.

Pav., apie antrąjį Dievo asmenį, amžinąjį Dievo prigimties atspindį bei Išmintį Patarlių knygoje skaitome: „Dievas mane turėjo savo kelių pradžioje, pirm negu yra ką nors padaręs nuo pat pradžios. Aš įstatyta nuo amžių... Kuomet Jis rengė dangų, aš ten buvau... kuomet Jis dėjo žemės pamatus, aš buvau drauge su Juomi visa tvarkydama, žaisdama ant žemės skritulio, ir mano pasigerėjimas būti su žmonių vaikais" (Pat. 8, 22, 27, 30—31). Kaip matom iš tų tekstų, asmuo, apie kurį čia kalbama, nėra koks žmogiškas, nei angeliškas, bet aiškiai dieviškas, nes jis turi įvairių dieviškų savybių — a m ž i n u m ą, nes „įstatytas nuo amžių", v i s a g a l y b ę, nes „rengė dangų", „dėjo žemės pamatus"; b e g a l i n į g e r u m ą, nes gėris „žmonių vaikais".

Dar aiškiau apie antrąjį Trejybės asmenį kalba pranašai. Pav., Izaijas ne tik vadina jį Emmanueliu (Dievu su mumis), bet ir kitais labai reikšmingais vardais: „Stebėtinas, Patarėjas, Galingasis Dievas, Būsimojo amžiaus Tėvas, Ramybės kunigaikštis" (Iz. 7, 14; 4, 8; 9, 6). Vienas kitas tų vardų (pav., Patarėjas, Ramybės kunigaikštis) galėtų atrodyti abejotinas, nežinia kam taikomas, bet užtat kiti (k. š., Emmanuelis, Galingasis Dievas) jau aiškiai nu-

rodo, kad čia kalbama vien apie dieviškąjį asmenį, juoba, kad kitose vietose jam priduodama dieviškų savybių, k. š., amžinumas: „jo išėjimas nuo pradžios, nuo amžinybės dienų" (Mich. 5, 2); jo „amžina galybė" (Dan. 7, 13—14).

Panašiai tenka pasakyti ir apie trečiąjį šv. Trejybės asmenį — šv. Dvasią. Ji Senajame Įstatyme dažnai minima. Ji ten vadinama „gyvybės pradu", „žemės veido atnaujintoja" (Iz. 32, 15), „dangiškųjų dovanų dalintoja" (Iz. 41, 1; Oz. 9, 7; Ez. 11, 19), nors jos įasmeninimas ir skirtumas nuo Dievo ir nėra taip aiškus.

Visi tie Šventraščio tekstai buvo lyg atskiri elementai, kurie tinkamai gretinami vieni su kitais, rengė žydų protus prie pilnesnio šv. Trejybės paslapties apreiškimo, nors žydų mokslininkai ir mažtekreipė dėmesio į augščiau nurodytus Biblijos tekstus.

Lakštutis. Mes žydai neginčijam, kad mūsų šventose knygose galima rasti pėdsakų tų religinių idėjų, kurios, eidamos evoliucijos keliu, ilgainiui susikristalizavo iš Biblijos išėjusiame krikščionijos moksle. Tų pėdsakų netrūksta ir vėlesnėj religinėj žydų literatūroj. Pav., tokiame autoritetingame veikale, kaip „Zohar'e" randame Dievui pritaikintą net ir šią visai krikščioniškai skambančią formulę, būtent, kad Dievas yra *Aba Ienikta Va Richa Kadiša*[1]). Bet

---

[1]) Kas reiškia: Tėvas, Sūnus (vaikas) ir Šventoji Dvasia.

tie pėdsakai yra tiek mįslingi ir tamsoki, kad būtų neteisinga kaltinti mus žydus dėl jų nesupratimo.

T. Serafinas. Mes jų ir nekaltinam. Mes tiktai stebimės, kad žydų teologai tiek protinių jėgų paaukoję savo talmudui ir mėgę ieškoti gilesnės prasmės kiekvienoj Biblijos raidėje ir net ženklely, savo „Chokmoj"[1]) nerado nieko daugiau kaip tik gryną abstrakciją ir savo „Memroj"[2]) nieko daugiau, kaip paprastą „žodį". O ir augščiau Tamstos paminėtoji „Zohar'o" formulė[3]) mums atrodo reiškianti daugiau, negu mįslingą žydų išminčių neatsargų prasitarimą.

Ivanovas. Kas būtų buvę, jei žydai savo Biblijoj būtų pastebėję dieviškuosius Sūnaus ir Šv. Dvasios asmenis, mes nežinom ir nežinosim. Palikę tad šį bergždžią spėliojimą, eikim toliau ir pažiūrėkim, kaip Naujajam Įstatyme Sūnaus ir Šv. Dvasios asmenys aiškiai skiriami nuo Dievo Tėvo ir jų dieviškumas lengvai duodas įrodomas.

T. Serafinas. Šv. Evangelijoje ir kituose Naujo Įstatymo raštuose antrasis Šv. Trejybės asmuo yra minimas daug kartų — Jis vadinamas ten tikruoju, vienatiniu Dievo Sūnumi, esančiu Tėvo prieglobsty, tikrai nuo Jo atskiru, o betgi tikru Dievu, kad ir įsikūnijusiu žmogaus prigimty. Patvirtinančių šį mokslą tekstų

---

1) Chokma — išmintis.
2) Memra — žodis.
3) Zohare Berešith 25 eil.

galima rasti daugybė. Mūsų tikslui užteks paanalizavus kad ir šv. Jono evangelijos pradžią.

Ji skamba šiaip: „Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą. Ir Žodis buvo Dievas" (Jon. 1, 1). Sakiniu — Žodis buvo p a s D i e v ą, aiškiai nurodoma skirtumas tarp Dievo ir Žodžio, nes būti p a č i a m p a s s a v e p a tį, būtų nevykęs pasakymas. Drauge sakiny „Žodis buvo Dievas" nurodoma ir to „Žodžio" dieviškumas. Keliomis eilutėmis toliau nurodoma Jo dieviškoji galybė: „Visa per jį padaryta ir be jo nepadaryta nieko iš to, kas padaryta" (Jon. 1, 3). O kad neliktų jokio abejojimo, kas yra tas Dievo Žodis, šv. Jonas pažymėjo aiškiai, kad čia kalbama ne apie ką kitą, tik apie „v i e n g i m u s į s ū n ų, kurs yra Dievo prieglobstyje" (Šv. Jon. 1, 18).

Ir toliau visoj savo evangelijoj šv. Jonas visur pabrėžia, kad Žodis bei Dievo Sūnus yra viską gavęs iš Tėvo, kad tas Tėvas myli Sūnų ir ką daro Tėvas, tą pat daro ir Sūnus. Taigi „kaip Tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir Sūnus atgaivina ką nori" (Jon. 5, 21). Sūnui Tėvo atiduota visa teisimo valdžia. Tėvas ir Sūnus yra viena (Jon. 10, 30). Tuo griežtai pažymėta ir asmenų (Tėvo ir Sūnaus) skirtumas ir jų prigimties vienumas arba bendrumas.

Tas pat tenka pasakyti ir apie trečiąjį Trejybės asmenį — Šv. Dvasią. Ji, apaštalams aiškiai paskelbta paskutinėje Kristaus vakarienėje, kaip nuo Tėvo ir Sūnaus einąs, atskiras, bet jiems lygus ir

drauge su jais bendradarbiaująs sielų apšvietime asmuo, nes Kristus yra pasakęs: „Aš melsiu Tėvą ir Jis duos jums kitą Ramintoją"[1]), kad pasiliktų su jumis per amžius, Tiesos Dvasią, kurios pasaulis negal priimti... Ramintojas gi, šv. Dvasia, kurį Tėvas atsiųs mano vardu, Jis jus visa išmokins ir primins jums visa, ką tik aš jums kalbėjau" (Jon. 14, 16—26). Taigi kitas yra Tėvas, kurs siunčia šv. Dvasią, kitas Sūnus, kurs meldžia, kad šv. Dvasia būtų Tėvo pasiųsta, Sūnaus vardu. Šv. Jonas vadina ją Tiesos Dvasia, pripažįsta jai visokios tiesos žinojimą. Jis rašo „kuomet ateis ta tiesos dvasia, ji jus įves į visokią tiesą. Nes ji ne pati iš savęs kalbės, bet ką tik išgirs, tai sakys ir apskelbs jums, kas turi įvykti" (Jon. 6, 12).

Iš čia matom, kad yra trys bendraesmiai asmenys, dalyvaujantieji iš vieno bendrame žmonių kūrimo ir pašventimo darbe.

Dar labiau Šv. Dvasios savybė aiškėja apaštalų pamokymuose ir laiškuose. Ten šv. Dvasiai pripažįstama dieviškos savybės, k. š., begalinis protas: „Mums Dievas apreiškė per savo Dvasią. Nes Dvasia visa tyria, net ir Dievo gilybes" (1 Kor. 2, 10). Kitur Šv. Dvasiai priskaitoma valia: „Visa tai daro viena ir ta pati Dvasia, dalindama kiekvienam, kaip ji nori" (1 Kor. 12, 11), o taipgi ir

---

[1]) Taip yra arkivyskupo Skvirecko vertime; būtų kur kas arčiau originalo išvertus guodėjas.

dieviški atgimimo, nuteisinimo ir pašventimo veiksmai: „jūs esate nuplauti, esate pašventinti, esate nuteisinti mūsų V. Jėzaus Kristaus vardu".

Netrūksta tekstų, kur visi trys Dievo asmenys minimi susyk. Pav., Kristų krikštijant, ne tik dieviškų asmenų skirtumas nurodoma atskirais jų vardais, bet ir trimis atskirais jų veiksmais, nes Tėvas taria iš dangaus žodžius: „Tasai yra mano mieliausias Sūnus, kurį aš pamėgau" (Mat. 2, 17). Sūnus yra Jono krikštijamas, galop šv. Dvasia, kuri nužengia ant Kristaus balandžio pavidale. Iš čia matom, kad toje teofanijoje dalyvauja ne vienas, bet trys dieviškieji asmenys, atskiri nuo vienas kito.

Galop prieš žengdamas į dangų Kristus, siųsdamas apaštalus savo mokslo skelbti, duoda aiškų įsakymą: „Eikite tat ir mokykite visas tautas krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus ir šv. Dvasios" (Mat. 28, 18). Čia trimis atskirais vardais nurodoma asmenų trejybė, o vienskaita „vardan" (εἰς το ὄνομα) jų prigimties vienumas.

Tą įsakymą apaštalai vykdė ir šį Kristaus mokslą išplatino ne tik Palestinoj, bet ir visoj anų laikų Romos imperijoj.

Lakštutis. T. Serafino paduotieji tekstai, po teisybei, nėra jokie Dievo Trejybės dogmos įrodymai. Jie tik pirmųjų amžių krikščionims yra davę progą Dievo Žodį ir Šv. Dvasią suasmeninti, t. y., tie dvi sąvoki paversti dieviškais asmenimis. Tas jų suasmeninimas yr įvykęs anksti pirmais krikščio-

nystės amžiais, kai tik yra atsiradę N. Testamento raštai. Taigi ir nenuostabu, kad mes, eidami nuo šių laikų į pirmuosius amžius, visur rasime jau susikristalizavusį pas krikščionis tikėjimą į dieviškųjų asmenų trejybę. O šis tikėjimas atsirado vienu laiku su Bažnyčia, kurion patekti tebuvo galima, priėmus vien krikštą, kuris savo žaru tebuvo teikiamas vien vardan Tėvo ir Sūnaus ir šv. Dvasios. Toji gi krikšto formulė palaikė ir stiprino krikščioniškos Trejybės dogmą. Šventieji Tėvai nieko naujo ton dogmon neįnešė. Jie tik egzegetiškais Šv. Rašto tekstų aiškinimais stengės įrodyti, kad Dievo Išmintis (sapientia) Dievo Žodis (verbum) ir Mesijas Kristus yra tas pat Dievo Sūnus, antrasis Trejybės asmuo, o Šv. Dvasia — trečiasis, lygus pirmiem dviem.

Bet ar tiems trims vardams Tėvas, Sūnus, Šv. Dvasia Dievuje ontologiškai atsako kokia realybė, kaip buvo, taip ir tebelieka neįrodyta ir, mano išmanymu, net negali būti įrodyta. Galop, kaip kituose moksluose, taip ir moksle apie Dievą neturėtų būti grįžimo atgal. Šiandieną jau įrodyta, kad pirmykščioji žmonijos religija buvo monoteizmas. Politeizmas yra atsiradęs daug vėliau.

Bet įvedimas religijon Trejybės yra nukreipimas jos politeizman, taigi — pasukimas atgal į daugdievystę. Tuo būdu Trejybė ne tik nekelia Dievo idėjos aukštyn, bet, priešingai, stumia ją į žemesnį žmonijos jau pergyventą laipsnį ir, užuot Dievo idėją nušvietus, be reikalo tik ją aptemdo.

Dievaitis. Yra visokių įrodymų, bet įrodymas įrodymui nelygu. Seniau stipriausiu ir vertingiausiu įrodymu laikyta matematiškasis. Man atrodo, kad ir p. Lakštutis norėtų jį įvesti Dievo mokslan. Man rodos, kad tam įrodymui teikiama per daug garbės, nes jis vien protą tepatenkina. Yra įrodymų kitos rūšies. Aš juos pavadinčiau pilnutiniais. Jie patraukia ne vien žmogaus protą, bet ir jo širdį ir jausmą, trumpiau tarus, visą žmogų. Mano išmanymu, Trejybės įrodymas, kaip tik yra tos rūšies. Nes jei Dievas būtų toks, kaip Jį vaizduojas monoteizmo šalininkai, t. y., vienasmenis, tai Jis būtų perdaug panašus į mus, kurie irgi esam vienasmeniai. Jame tereikštųs vien pastovi Dievo statika, be jokio dinamizmo, taigi Dievas neturėtų sau lygaus asmens, su kuriuo galėtų santykiuoti. Esant gi Dievui triasmeniui, savaime atsiranda galimybė įvairiausių vieno dieviško asmens santykių su kitais dviem. Dėliai to Dievas jau yra ne vien tas, kurs yra, bet ir tas, kurs veikia ir kuriam dėliai to teisingai duota gryno veiksmo (actus purus) vardas, pažymįs Jo gyvą, begalinį dinamizmą. Tuo būdu mes gaunam žymiai praplėstą, kur kas augštesnį Dievo supratimą, Dievo nebe vienasmenio, kaip monoteizme, bet ir triasmenio, kaip krikščionystėje. Taigi Dievo pažinime Trejybės dogma yra žymus žingsnis pirmyn, o ne atgal, kaip p. Lakštutis mano. Nėra čia taipgi nė jokio grįžimo į politeizmą, tik konstatuojama fak-

tas, jog gyvame Dievuje vienybė neprieštarauja trejybei, nei trejybė vienybei.

Minčius. Mano garsusis mokytojas Vl. Solovjovas yra bandęs įrodyti tai net filosofišku protavimu. Jis šiaip galvojo:

„Kai mes sakom apie kurį gyvą daiktą, kad jis yra, mes jam būtinai teikiame tam tikrą vienybę, dvejybę ir trejybę. Tame daikte yra vienybė, nes mes kalbame apie vieną tam tikrą daiktą. Jame esama ir dvejybės, nes mes negalime teigti, kad daiktas yra, nepažinę tuo pačiu laiku, kad jis yra šis tas (quelque chose) ir turi savo tam tikrą apibrėžtą objektivybę.

Taigi dvi pagrindinės kiekvieno gyvo daikto kategorijos yra: jo buvimas, kaip realinio objekto ir jo objektyvi esmė bei jo idėja, (jo raison d'être).

Pagalios gyvam daikte yra ir trejybė, nes daikto subjektas trimis įvairiais būdais esmingai rišas su jam priklausančia objektivybe; mat, jis pirmiausia turi ją jau pačiu savo egzistavimu, kaip realybę savyje, kaip savo vidaus substanciją; antra — jis ją turi savo veiksme, kurs yra būtinas tos substancijos apsireiškimas; galop jis ją turi jausme, kaip tuo daiktu ir tuo veiksmu pasigėrėjimą bei grįžimą į save, einantį iš veiksmu apreikšto egzistavimo. Tie trys egzistavimo būdai ar būdami vienalaikiai, ar einą vienas paskui kitą, yra būtinai reikalingi gyvam daiktui sudaryti. Nes jei neabejotina, kad be egzistavimo negali būti

jokio veiksmo nei jausmo, tai dar labiau neabejotina, kad realybė, negalinti veikti nei jausti, nebūtų gyvas daiktas, bet tik inerti ir negyva būtybė".

Žinoma, ši sukurtų gyvų daiktų trejybė yra nepilna ir netobula. Galuotas gyvas daiktas niekuonet negzistuoja pats s a v y bei i š s a v ę s, ir neveikia vien p e r s a v e ir negali pilnai g ė r ė t i s s a v i m i bei tobulai s u g r į ž t i į s a v e. Jis visuomet reikalingas pašalinio papildymo.

Apie tobulos būtybės — Dievo Trejybę to pasakyti jau negalima. Dievo Trejybė visai kitokia: ji yra grynai vidinė, nuo nieko nepareinanti, tik vien nuo absoliučios Dievo prigimties bei substancijos. „Tą substanciją Dievas 1) turi s a v y j e, p i r m a m e akte bei absoliučiame f a k t e; 2) Jis turi ją s a u p a č i a m apreikšdamas bei atgamindamas ją pats iš savęs a n t r a m e akte bei absoliučiame v e i k s m e, ir 3) Jis turi ją grįždamas į save bei surasdamas t r e č i u o j u aktu savo tobulos būties vienybę bei absoliutų p a s i g ė r ė j i m ą. Tie trys aktai, tie trys būviai bei trys santykiai (čia tie terminai pilnai sutampa) savitarpy neatskirtinai sujungti; savy jie yra skirtingi, bet lygūs pilnos dievybės reiškiniai.

Ivanovas. Čia labai pritiktų, bent trumpai, palietus rusų labai ginčijamą F i l i o q u e, t. y., šv. Dvasios kilmę bei jos ėjimą iš Tėvo ir Sūnaus.

Minčius. Tas pats Solovjovas tęsdamas toliau savo išvadžiojimus, paliečia trumpai ir dieviškųjų Trejybės asmenų kilmę. Jis rašo:

„Pareikšdamas savo vidinę prigimtį arba atgamindamas save, Dievas neturėjo jokio tarpininko ir nebuvo reiškiamas jokio pašalinio veiksmo, kuris galėtų tą atgaminimą iškreipti, ar padaryti jį nepilną. Čia gaminys yra visu kuo lygus gamintojui, išskyrus tik patį santykį, kuriame vienas yra gamintojas, o antras gaminys. Ir kaip visa Dievybė glūdi jos atgaminime, taip lygiai ji glūdi ir visame pasigėrėjime, kuris iš čia eina. Nepriklausomas nuo jokios pašalinės sąlygos, šis pasigėrėjimas negali būti atsitiktinis būvis, neprilygstąs absoliučiai Dievo būtybei, jis yra tiesioginis ir pilnas dieviško egzistavimo ir veiksmo rezultatas. Taigi Dievas, kiek jis yra besigėrįs savimi, eina iš savęs paties, kiek Jis yra gamintojas ir gaminys. Ir kadangi trečias terminas (einąs, kįląs) yra apibrėžtas vien dviem pirmais, visai lygiais tarp savęs, jis negali būti jiemdviem nelygus visame kame, išskyrus vien tik santykį, kuris padaro, kad vienas kįla iš dviejų, o ne atvirkščiai".

Ginčys. Sutinku, kad šie Solovjovo išvadžiojimai yra filosofiški, bet negaliu pasakyti, kad jie būtų aiškūs ir lengvai suprantami.

Minčius. To ir aš neginčiju, bet tas neaiškumas eina iš to, kad aš negalėjau tų Solovjovo išvadžiojimų patiekti visoj jų pilnumoj, o atpasakoti juos savais žodžiais bijojau, kad neiškreipčiau jo minties. Pažymėsiu čia dar tik tiek, kad Solovjovas yra mánęs, savais filosofiškais išvadžiojimais griežtai įrodęs Šv. Trejybės dogmą. Aš to pripažinti negaliu,

nes tikėjimo tiesos gryno proto galvojimais neįrodo-mos. Moksliškai Trejybę įrodyti, reikštų ją kiaurai suprasti, bet tam žmogiško proto neužtenka: tam reiktų turėti dieviškąją išmintį, kaip Kristus, kitaip sakant, prilygti Dievui. O tai jau yra negalimas dalykas.

T. Serafinas. Aš čia turiu dar pridurti, kad rusų teigimas, jog šv. Dvasia neinanti iš Sūnaus, bet tik iš vieno Tėvo, yra savavališkas ir neįrodytas. Jis niekuomet nebuvo visos Bažnyčios priimtas. Rytų teologai apie šv. Dvasios kilmę yra kitaip manę. Vieni tvirtino šv. Dvasią einant iš Tėvo ir Sūnaus, kiti — ją einant iš Tėvo per Sūnų. Nuomonė, kad šv. Dvasia visai neinanti iš Sūnaus, o tik iš vieno Tėvo, seniems Bažnyčioms Tėvams, buvo visai nežinoma; ji yra atsiradus vėliausiai, Rytų bažnyčiai jau atsiskyrus nuo bažnyčių vienybės centro — Romos. Ši trečioji nuomonė tepalaikoma vien oficialių rusų teologų. Bet ji prieštarauja ir Šventraščiui ir senovės padavimui.

Nes Naujame Įstatyme šv. Dvasia aiškiai vadinama Sūnaus Dvasia, bei Jėzaus Dvasia.

Pav., šv. Povilas Galatams rašė: „Dievas siuntė savo Sūnaus Dvasią į jūsų širdis“ (Gal. 4, 6). „Bet Jėzaus Dvasia jiems neleido“ (Ap. Darb. 16, 7). Kitur šv. Dvasia laikoma pasiųsta Sūnaus kaip ir Tėvo: „Kuomet gi ateis Ramintojas, kurį aš jums siųsiu nuo Tėvo, Tiesos Dvasią“ (Jon. 16, 26).

Be to, apie šv. Dvasią šv. Jonas savo evangelijoj į Jėzaus lūpas deda šiuos žodžius: „Ji (šv. Dvasia) pagarbins mane, nes ims iš to, kas mano, ir apskelbs jums" (Jon. 14, 16). Bet jei šv. Dvasia yra Sūnaus, Jėzaus Dvasia; jei ji ima iš to, kas yra Kristaus, tai kaip galima sakyti, kad ji nieko bendra neturi su Sūnumi ir iš Jo neinanti?!... Taip tvirtinti, reikštų prieštarauti ne tik Naujam Įstatymui, bet ir Šventiems Tėvams tiek lotyniškai, tiek graikiškai rašiusiems, ir galop visuotinių Bažnyčios susirinkimų nutarimams, kaip tai detaliai nurodo teologijos traktatai apie Dievą triasmenį[1]).

Ginčys. Išklausęs augščiau draugų patiektus teologiškus išvadžiojimus, aš gavau tokio įspūdžio, kad pirmieji krikščionys analizuodami savo Šventraščio (Naujo Įstatymo) tekstus, yra darę iš jų tam tikrų teologiškų dedukcijų. Tuo jie panešėjo į senovės žydų rabinus, kurie, betyrinėdami savo Šventraščio (Senojo Įstatymo) tekstus, yra sukūrę savo garsųjį Talmudą. O kadangi pirmieji krikščionys daugiausia buvo žydai, tai jiems ir buvo nesunku žydiškąją Memrą ir Chokmą suasmeninti, paverčiant jas šv. Trejybės asmenimis. — Tai galėjo juo lengviau įvykti, nes graikų terminai *Logos* ir *Sofia* reiškė beveik tą pat, ką ir žydų Memra ir Chokma. Be to, žydai mėgo beasmenius dalykus asmeninti ir vėlesniais laikais. Pavyzdžiu čia gali būti, kad ir jų atilsio dienos — suba-

[1]) Свящ. кн. А. Волконскій. Католичество и свящ. преданіе Востока. Часть II, 339 с.

t o s s u a s m e n i n i m a s. Suaugę žydai laiko ją kažkokia pusiau dieviška būtybe, kreipias į ją su didžiausia meile, ją garbina, jai maldas siunčia.

Lakštutis. Tai nėra joks suasmeninimas, bet poetiškas bei simboliškas religinių idėjų v a i z d a v i m a s. To simbolizmo yra pilnas visas Senasis žydų Šventraštis. Kad tas žydų simbolizmas galėjo daryti įtakos ir dalinai palengvinti krikščioniškajai Trejybei atsirasti, to aš neturiu drąsos ginčyti. Aš tik kategoriškai teigiu, kad žydai, skaitydami savo Bibliją, nė iš tolo nebuvo prisileidę minties, kad Dievuje galėję būt daugiau asmenų, kaip vienas.

T. Serafinas. Kiek aš supratau p. Ginčio mintį, jo tvirtinama, kad mūsų šv. Trejybės dogma galėjus evoliucijos keliu atsirasti iš žydiškų Memros ir Chokmos idėjų. P. Lakštutis — tai griežtai paneigia. Aš manau, kad čia tiesa yra p. Lakštučio pusėje. Pagrindinė trinitarinė krikščionijos dogma yra gauta ne iš žydų, bet atnešta mums paties Kristaus iš dangaus ir todėl jos šaknų reikia ieškoti ne žemėj, žydų šventuose Raštuose, bet danguj, paties Dievo esmėje. Šv. Trejybė yra tokia pat dieviška paslaptis, kaip ir Eucharistija. Jos apreiškimas atrodė žydams esą „kieti žodžiai" ir daug kas pradžioje ją laikė visai nepriimtina ir užtektina priežastim atsimesti nuo paskelbusio ją Kristaus. Bet atsiminę, Kristų esant Dievažmogį, tikrą tobulą žmogų ir drauge tikrą tobulą Dievą, negalintį nei suklysti,

nei mus suklaidinti, mes visiems šių dienų gundytojams, Dievo padedami, galim drąsiai šv. Petro žodžiais atsakyti: „Viešpatie, pas ką mes eisime? Tu turi amžinojo gyvenimo žodžius" (Jon. 6, 69).

14.VI.36.

TREČIAS PAŠNEKESYS

Dievas ir pasaulis

Ar pasaulis regimas yr Dievas,
Ne, bet Jo kiekvieną atomą
Dievas mato, valdo ir palaiko
Galybe sava nematoma.
Jo mintis pasauly nuolat veikia,
Spiečia, jungia priešingas jėgas . . .
Dievu niekad jis negali virsti,
Bet jis gali būt sudievintas.

Minčius. Skelbiu mūsų trečią pašnekesį pradėtą.

Dievaitienė. Aš džiaugiuosi nemaž sužinojus naujų man dalykų apie Dievo prigimtį, Jo savybes ir Jo asmeniškąjį vidaus gyvenimą. Šiandien tikiuos išgirsianti nemaž kitų naujų dar įdomesnių.

T. Serafinas. Šis dieviškų asmenų santykiais paremtas vidinis Dievo gyvenimas toli gražu nesudaro paskutinės Dievo veiksmo ribos. Būdamas savo viduje begalinė egzistavimo ir gyvybės pilnuma, Dievas panorėjo lyg ir i š e i t i i š s a v ę s (kaip teologai sako — *ad extra)* ir praturtinti visą pasaulį visokiomis visokiausiomis negyvomis ir gyvomis bū-

tybėmis, kurios iki šiol neegzistavo, ir nešti gyvybę ten, kur jos dar nebuvo.

Pasakymas „nebuvo“ čia yra negriežtas. Visi daiktai, akmenys, augalai, gyviai, žmonės, angelai — dėl buvimo pradžioje jau *buvo*, bet *ne tikrumoj*, o tik *galimybėj* bei *Dievo minty*. Kitaip sakant, visi tie dalykai *buvo* tik *potencialiniai*; bet dar ne *realiniai*. Kad jie taptų, kuo dabar yra, reikėjo jūos surealinti, realizuoti, *iš nebuvimo* atvesti į *buvimą*.

Kai žmogus sumano padaryti ką nors nauja, ko dar nebuvo ir nėra, jis gauna nemaž pavargti: pirmiausia jis turi gerokai galvą pasukti, kaip čia sumanytas tikslas pasiekti; tenka nustatyti, iš kiek dalių norimas dalykas turi būti sudėtas, kaip tos dalys sutaikinti, kad jos norimą veikimą atliktų. Po ilgų galvojimų, po daugelio nemiegotų naktų, galop mintis įgauna norimo aiškumo, sumanytas daiktas ima kristalizuotis, daros vis konkretesnis ir belieka jis įkūnyti. Bet mūsų kūrėjo vargų čia dar negalas. Sumanytam daiktui reikia tinkamos *medžiagos*, kartais net labai brangios, k. š., platinos, aukso, sidabro, ar kitos kurios . . .

Dievas panašių kūrimo vargų neturėjo. Pasaulio idėja bei planas su visokiomis smulkmenomis Dievo mintyje jau glūdėjo. Jokiam galvosukiui čia nebebuvo vietos. Užtat medžiagos pasauliui kurti nebuvo *jokios*. Tuo būdu prieš kuriant pasaulį, buvo susiėję trys labai nelygūs veiksniai: *Kūrėjas Dievas*, gatavas *pasaulio planas*

Dievo mintyje ir absoliutus niekis bei visiška nebūtis. Ar šiems trims veiksniams bendrai veikiant, realinio pasaulio sukūrimas galimas, ar ne?

Ginčys. Remiantis paprasta logika, atrodo, kad iš nieko sukurti ką nors negalima. Nes jei tai būtų galima, tai tektų pripažinti, kad lygiai galimu turėtų būti pripažintas ir sukūrimas ko nors ir be nieko. Pav., pasaulis galėtų būti ir nekieno nesukurtas ir Kūrėjo visai nereikalingas, nes amžinas.

Minčius. Tarp atsiradimo ko nors iš nieko ir be nieko yra didelis skirtumas. Atsiradimas ko nors be nieko būtų lygus atsiradimui ko nors be jokios priežasties. O tai būtų negalimas daiktas, nes tai prieštarautų priežastingumo dėsniui. Dėliai to pasauly, kaip priežastingumo srity, ir nėra jokio pastovaus buvimo; ten viskas daros, kinta, tampa, juda, bėga, nyksta. Taigi geriausiai apibūdino pasaulį Heraklitas dviem žodžiais: *panta rei* — viskas plaukia. Iš kur jis plaukia? Iš nieko. Į kur? Gi greičiausia į tą patį nieką[1]).

Ginčys. Bet kaip pasaulis galėjo išeiti iš nieko?

Minčius. Pats jis išeiti iš nieko negalėjo. Bet visagalei Priežasčiai išvesti jis iš nieko nebuvo per sunku.

---

[1]) Ir pats šių dienų mokslas išveda pasaulį iš beveik nieko.

Ginčys. Jai, be abejo, buvo ne sunku; ji tarė žodį — ir padarė. Tai faktas. Bet kaip ji tai padarė?

Minčius. Mums užtenka žinoti, kad Ji tai padarė. O kaip, tai jau vienas Dievas težino. Yra tai Jo paslaptis, kurios Jis niekam neapreiškė. Dėliai to ir galima pasakyti, kad pasaulio sukūrimo paslaptis yra par excellence, dieviška, didesnė už kitas.

Kitoms tikybos paslaptims, pav., Švenč. Trejybei, Eucharistijai, mes randam gamtoje šiokių tokių analogijų, o sukūrimui ko nors iš nieko, jokių analogijų visoje gamtoje niekas dar nesurado ir, be abejo, nesuras. Žinomas teologas Scheeben'as atvirai tai pripažįsta: „Nur bringt es die Natur dieses Begriffes (t. y., sukūrimo iš nieko), dass es ein reiner und ganz eigenartiger Vernunftbegriff, durch keine Analogie aus der Tätigkeit der Geschöpfe, der geistigen wie der sinnlichen erklärt und Veranschaulicht werden kann[1]).

Pastarais laikais prancūzų filosofas Gratry, beieškodamas tokių analogijų, kreipės į matematiką. Jo išvadžiojimų pagrindinė mintis galima išreikšti šiaip. Teesie $\frac{a}{b} = c \ldots$ (1),

kur *a, b, c* reiškia tam tikrus kintamus dydžius. Dėliai savitarpės jų pareinamybės (1) didėjant dydžiui *b*, dydis *c* mažėja, taip kad, dydžiui *b* artėjant į begalenybę (∞) *c* artėja į nulį. Matematiškai tai

---

[1]) Sk. jo Handbuch der kath. Dogmatik, Bd. II, n. 11.

galima išreikšti formule: $\frac{a}{\infty} = 0$ . . . (2) Iš kur gaunam: $a = \infty \times 0$ . . . (3) Ši pastaroji formulė parodo, kad principas ex nihilo nihil[1]) yra visada teisingas, išskyrus vien atvejį, kai vienas iš daugiklių yra begalo didelis. Anot Gratry (3) form. yra nebloga analogija Dievo kūrimo paslapčiai nušviesti, nes kaip bet koks galuotas dydis a gaunamas iš padaugo $\infty \times 0$ taip lygiai Dievas, begalinė Būtybė, veikdama nieką, sukuria šį bei tą, t. y., galuotus pasaulio kūrinius.

Minčius. Ši analogija, kad ir labai įdomi, vis dėlto negalima pripažinti visiškai tinkama. Nes Dievo kūrimas yra veiksmas, pilna to žodžio prasme, o padaugas $\infty \times 0$ yra vien simboliškai — matematiškoji formulė, kuri sukūrimo ko nors iš nieko vis tik neišaiškina.

Ginčys. Kiek žinau, žydų Biblijoj nieko ir nepasakyta apie pasaulio sukūrimą iš nieko. Apie tai kalbama vien Makabėjų knygoj (2 Mak. 7, 28). Bet ji rašyta graikiškai ir ten nieko vietoj padėta daugiskaita *ta uk onta*, kas reiškia neesamieji dalykai.

Naujame Įstatyme šv. Povilas, dėstydamas korintiečiams mokslą apie pasaulio kūrimą, yra pavartojęs posakį: *„Heis theos ho Pater ex hu ta panta, heis Kyrios I. Christos di hu ta panta"* (1

---

[1]) Iš nieko negausi nieko.

Kor. 8, 6). Vadinas, pasaulio pradžia Povilo rišama su Tėvu per Kristų, o Makabėjų — su neesamais dalykais, kurių daugiskaita parodo, kad jie yra ne grynas niekis, bet sukurtinių daiktų galimybė bei scholastikų potentia.

T. Serafinas. Vyskupas A. Baranauskas 1900 m. išsitarė: „Jei mes pažymėsim aktą bei realumą raide *a*, nieką — nuliu, o begalenybę — simboliu ∞, tai tos trys idėjos reikš ne vien tris atskiras sritis, nieko savitarpy neturinčias bendra, bet ir net nesusisiekiančias tarpusavy. Nes tarp akto ir nieko yra begalinės potencijos tarpas. Pažymėkim jį raide *p*. Panašiai tarp akto ir begalenybės yra taip pat begalinės potencijos tarpas *p*. Iš čia plaukia išvada, kad aktas betarpiškai nesusisiekia nei su nuliu, nei su ∞. Kiekvienas aktas, išskyrus vien Dievą, yra iš visų šalių apibrėžtas begalinės potencijos. Todėl susisiekiančių sričių eilę galime išreikšti šia formule:

$$O, \frown{p}, \frown{a}, \frown{p}, \infty \ldots \quad (4)$$

Sukūrimas iš nieko, tikriau sakant, yra sukūrimas iš potencijos: iš nieko eina potencija, iš potencijos aktas. Baranausko (4) formulėj galima ir pakeisti simbolių eilė šiuo būdu:

$$\infty \frown{p}, \frown{a}, \frown{p}, 0 \ldots \quad (5)$$

Taip pažymėtoji formulė gali reikšti: iš begalinės Dievo galybės eina potencija, iš potencijos — aktas, kuris, Dievui panorėjus, gali virsti potencija, o iš jos ir nieku.

Form. (4) atsako Makabėjų posakiui *ta uk onta* form. (5) — Povilo išsireiškimui *di' hu ta panta.*

Taigi ar mes į kūrimą iš nieko žiūrėsime vienaip ar kitaip, vis dėlto jis, pasilikdamas tikru faktu, nepaliaus buvęs drauge Dievo ir materijos paslaptis.

Dievaitis. Juo labiau, kad mokslininkų spėjimais kosmo kūryba iš nieko yra prasidėjus nuo bendro pasaulio substrato išėjimo aikštėn. Kas jis yra? Nesant tinkamesnio termino, aš jį pavadinsiu ultraeteriu. Jis sau galima vaizduotis kaip milžiniškas beformės materijos ir nematerialinės energijos konglomeratas. Iš skirtingo jų veikimo yra atsiradę ultraetere nevienodo įtempimo laukai. Jie ir davę pradžią svariajai materijai. O iš šios susidarę ir visi dangaus ir žemės kūnai.

Ginčys. Bet kas gi yra pati materija, ta visų regimų daiktų motina.

Minčius. Šis klausimas atsakyti nelengva. Naturaliausia būtų atsakius, kad materija yra susikoncentravęs ultraeteris, panašiai kaip ledas yra susikoncentravęs vandens garus. Bet kritiškesni protai tuo aiškinimu nepasitenkins. Jie prikiš, kad mes žinomesnį dalyką materiją, aiškinam mažiau težinomu ultraeteriu.

Tiesa, būtybių eilėje materija stovi žymiai žemiau negu mes. Mes juk kojomis ją minam, rankomis liečiam, akimis matom, taigi atrodo, jog turėtumėm jos esmę kiaurai suprasti, kaip daug žemesnę už mus. Tikrumoje, deja, taip nėra. Jos kilmė iš mįslingo ultraeterio yra gryna hipotezė, o šiojo kilmė iš nieko yra mums visai nesuprantama.

Viena tik mes neaiškiai jaučiame, kad materija yra lyg kokia siena, už kurios stovi Dievas ir kad toje sienoje nėra jokių durų nei langų, pro kuriuos ga=lėtumėm į anapus pasaulio pažvelgti.

Tačiau, kad ir nežinom, kas yra materija, vis dėlto žinojimas, kad ji Dievo sukurta iš nieko, nėra bergždžias ir bevaisis. Anaiptol, juo remdamies, mes turim galimumo geriau suprasti ir Dievo ir pačios materijos prigimtį.

Ir iš tikrųjų, kaip išvesta iš nieko, materija savo esmėje yra Dievo, būties pilnumos, tikriau=sia priešingybė. Tuo atžvilgiu ji galima pa=vadinti vienu žodžiu ne — Dievas.

Analizuojant detaliau tą priešingybę, galima gauti tolesnių įdomių išvadų, dar aiškiau nušvie=čiančių materijos esmę. Štai keletas svarbesniųjų:

Dievuje viskas sujungta vienybėje, ma=terijoj yra viskas suskaidyta miliardais molekulų, atomų, protonų, elektronų, neutronų, pozitronų etc.

Dievas yra tyras veiksmas (actus purus), materija yra tyras ne=veiksmas, grynas pa=syvumas, inertingumas, įvairių ne=dieviškų ir todėl chaotiškų veiksmų galimumas.

Dievas yra absoliuti Dvasia ir gyvybė, materija gi — visiška ne=dvasia ir ne=gy=vybė. Kaip materijai sukurti iš nieko, taip ir gy=vybei iš ne=gyvybės reikėjo atskiro Dievo Kūrėjo akto.

Dievas visais atžvilgiais yra be galo didis,

materija gi visais atžvilgiais galuota, suskaito-ma, išmatuojama, susveriama ir todėl galima tvar-kyti, Šventraščio pasakymu, in mensura, pon-dere et numero.

Dievas yra visur esąs, materija savaime te-gali būti tik vienoj kurioj vietoj. Bet ir ši viena jos vieta yra nepastovi, kiekvienu akimirksniu dėl nuolatinio materijos judėjimo nuolat kintanti.

Dievas yra amžinas, be pradžios ir galo, materija yra laikinė, turėjusi pradžią ir evoliucijos keliu einanti prie suirimo, dematerializacijos, taigi ir prie galo. Šių dienų mokslas ne tik to neginčija, bet anaiptol, remdamasis radioaktingumo fenome-nais, kategoriškai tai patvirtina.

Ivanovas. Kai kurie mokslininkai net perdeda, skelbdami visišką materijos pranykimą. Man ši nuomonė atrodo netikėtina, nes ką Dievas daro, daro ne tam, kad paliautų gyvavę, bet kad eitų prie tobulesnės būties.

T. Serafinas. Nesikišdamas į mokslininkų gin-čus tuo klausimu, aš turiu pažymėti, kad Švent-raščio skelbiamas pasaulio galas nebus visiškas materijos panaikinimas, tik suteikimas jai naujo garbingesnio būvio, kuriame ji, paliaudama buvus, kuo buvo, įgaus naujų savybių, kurias mums bent kiek nušviečia Kristaus iš numirusių atsikėlusio Kūno ypatybės.

Ginčys. Tačiau man vis dėlto atrodo keista, kad žmonija po tiekos tūkstančių metų vis dar neįstengė

ne tik materijos klausimą išspręsti, bet nei padaryti jį mums bent kiek suprantamesnį.

Ivanovas. Jei Dievas būtų numatęs, kad žmonija, sužinojus, kaip iš nieko sukurti materiją, sunaudos tą žinią geriems tikslams, Dievas gal ir būtų atskleidęs mums materijos paslaptį. Bet tuomet žmonija, galėdama iš nieko naujos materijos prisigaminti, žinotų ir kaip esamąją materiją nieku paversti. O kadangi visa gamta yra ultraeteriu glaudžiai surišta, tai virstant nieku vienam materijos atomui, nueitų tuo keliu nebūtin ir kiti ir galop visas pasaulis taptų sunaikintas.

Žinant tai, atsirastų tūkstančiai tos pasaulio žūties pageidautojų. O, su kokiu velnišku pasityčiojimu jie burnotų: „Tu, Dieve, iš nieko pasaulį sukūrei, o štai mes priešais Tavo valią, paversim jį nieku, kad ir patys žūdami."

Mūsų laimei materijos paslaptis ir saugo šį pasaulį nuo tų virš-Herostratų pasikėsinimų. Taigi ne rugoti, bet ačiū tarti turime Dievui už materijos paslapties neatskleidimą žmonijai. Ši Dievo tyla yra tikrai gera byla.

Ginčys. Bet kad Dievas ir nedavė mums suprasti, kaip Jis galėjo iš nieko sukurti materiją, tačiau remdamies pačiu jos sukūrimo faktu, mes turim pripažinti, kad tas kūrimas iš nieko nė kiek neprieštarauja protui, nes logika draudžia išvedžioti vien buvimą iš galimumo, o atvirkščią išvedžiojimą — galimumo iš buvimo laiko visai teisingu. Taigi materijos sukūrimas iš nieko mus neturėtų stebinti.

Ivanovas. Man daug stebėtinesnis yra sukūrimas erdvės. Nes ji sunkiau suprasti negu materiją. Mat, materija yra visgi šiokia tokia būtybė bei realybė, o kas yra erdvė — sunku pasakyti; atrodytų lyg tai būtų būtybė, bet būdama nematerialinė, ji atrodo lyg ir neturėtų jokio realumo. Tačiau matematikai sukūrė apie ją ištisą gan painų geometrijos mokslą[1]), kur plačiai kalbama apie erdvės savybes, o filosofai bando ją susieti net su Dievo prigimtimi, vadindami ją Dievo visuresamybės atspindžiu. Mums ji atrodo neturinti nei pradžios, nei galo, viską apimanti, išskyrus tik ją apimantį Dievą. Ji atrodo begalinė, neturinti ribų, nes mūsų protas visai neįstengia įsivaizduoti, kas, kaip ir kuo galėtų išvesti erdvės ribas. Yra mokslininkų, manančių, kad erdvei ribas nustato pasaulis, ar, tikriau pasakius, — materija: kur šios nėr, ten nebėra nė erdvės. Šio teigimo tikrumas atrodo labai abejotinas, nes jo išsprendimas pareina nuo klausimo: kas kame glūdi — pasaulis erdvėje, ar erdvė pasauly? Jei pasaulis erdvėj, tai ši būtų daug didesnė negu pasaulis; šis laikytų užėmęs tik erdvės dalį. Jei pasaulis didėtų, kaip kai kurie mokslininkai mano, tai su juo didėtų ir erdvė. Bet ji atrodo pastovi, nei didėjanti nei mažėjanti. Taigi ar šiaip, ar taip galvosime, gausime lygiai pripažinti,

---

[1]) Kuris XIX-me amžiuje tapo dar labiau sukomplikuotas naujų neeuklidinių geometrijų išradimų.

kad erdvės pradžia yra taip pat slaptinga, kaip ir materijos.

Tas pat pasakytina ir apie *laiko* pradžią. Apibrėžti jis galima kaip konkretizuotas *Dievo amžinumos atspindys*.

Tie trys pirmieji dalykai — materija, erdvė ir laikas, greičiausiai bus atsiradę susyk tuo pačiu momentu. Griežtai imant, jie nėra trys atskiri kūriniai. Teisingiau jie galima pavadinti fiziškai realinėmis gamtos sukūrimo *sąlygomis*. Kad koks konkretus daiktas atsirastų, jis pirmiausia reikalingas tam tikros vietos bei erdvės; kad jis neliktų neapibrėžtas, jis reikalingas ir laiko, kuriame jo pradžia galėtų griežtai būti nurodyta. Galop, kad jis konkrečiai galėtų atsirasti, jis reikalingas materijos, iš kurios jis galėtų būti padarytas. Taigi materija, erdvė ir laikas nėra dar Dievo išviršinio kūrimo pradžia, bet tik lyg kokia *į tą kūrimą įžanga*. Pats išorinis kūrimas pasirodė su pirmuoju Dievo sukurtuoju pasaulyje daiktu.

Ar sudarą pasaulį daiktai buvo sukurti visi susyk vienu žodžiu: „Ikšiol nebuvę atsiraskit", ar jie per milijonus metų palengvėl rutulojos, ši paslaptis vis dar mokslininkų tebėra nesusekta. Mes težinom tik viena, kad pats savaime pasaulis atsirasti negalėjo, kad jo tokia ar kitokia atsiradimo priežastis buvo Dievas, visagalis dangaus ir žemės Kūrėjas. Jo begalinė išmintis nuog amžių turėjo sumanius pasaulio planą, o Jo begalinė galybė laiko pradžioje tą planą pati viena nuostabiai įvykdė, apsieidama

be medžiagos ir be padėjėjų[1]). Būdamas būties pilnuma, Jis suteikė tuščiam niekui buvimo galią ir pasilikdamas absoliuti vienybė, davė pradžią begalinei atskirų daiktų daugybei. Iš jos tai ir susidarė visas pasaulis bei visata.

Dievaitienė. Žinia, kad Dievas yr pasaulį sukūręs, kad ir apsaugo žmoniją nuo stabmeldystės bei gamtos jėgų garbinimo, tačiau apie patį pasaulį jokių beveik žinių nesuteikia. Norėdami pasaulį šiek tiek geriau pažinti, turime kreiptis į gamtos mokslus. Ypač tuo atžvilgiu mums naudinga yra astronomija. Parodydama pasaulį, koks jis yra, astronomija nušviečia dalimi ir koks yra Dievas, to pasaulio Kūrėjas. Tad pažiūrėkim, ką mums sako apie pasaulį šių dienų astronomija?

Minčius. Ji sako štai ką: kada pirmutinis žmogus pažvelgė pirmą kartą į pasaulį, jis viršum savęs pamatė dangų, po savim išvydo žemę ir savy — įvairias kūno dalis. Žemėj jis pastebėjo daug visokių dalykų: pievų, miškų, kalnų, gyvulių, ir kitko. Danguje gėrėjos saulės spindėjimu, mėnulio ir žvaigždžių šviesa. Ilgainiui pamatė, kad žvaigždės ne vienokios: vienos laikos dangaus skliaute visada vienoj vietoj, lyg būtų kalte prikaltos; kitos skliaute

[1]) Kai kurie apologetai mano, kad pasaulio kūrime yra aktingai dalyvavę ir angelai. Šv. Tomas Akvinietis, remdamasis tąja hipoteze, mano, kad ir Dievo paveikslas ir panašumas angeluose reiškias daug žymiau, negu žmonėse. Sk. S. Th. I q. 91 a. 3.

slankioja, keisdamos vietas. Šios pavadinta planetomis, t. y. klajūnėmis. Be saulės ir mėnulio, tokių planetų senovėj težinota tik penkios ir pavadinta dievaičių vardais: vieną Merkurijum, antrą skaisčiąją aušrinę — Venerim[1]), trečią, pasižyminčią raudona spalva — Marsu, ketvirtą, turinčią didesnę už kitas ramią baltą šviesą — Jupiteriu ir penktą Saturnu.

Iš gan painių tų planetų judėjimų dangaus skliaute, senovės mokslininkai buvo sudarę šį savitarpės planetų priklausomybės mokslą:

Patį pasaulio vidurį užima žemė: ji yra pastovi, nejudanti; apie žemę sukas saulė, mėnulis ir kitos penkios planetos. Taip mokino senovės astronomas Ptolomėjas, gyvenęs II šimtmety Kr. gimus. Šis mokslas buvo pripažintas tiesa ir dėstomas senovės mokyklose. Planetų judėjimą danguje jis stengdavosi vargais negalais išaiškinti, bet tai nelabai jam tevykdavo, o nevykdavo dėl to, kad jis buvo klaidingas. Jo klaidas įrodė garsusis mokslininkas kun. Mykalojus Kopernikas savo veikale: „Apie dangaus kūnų sukimąsi", išleistame Niurenberge 1543 m. Šitame veikale buvo moksliškai įrodyta:

1) kad pasaulio vidury stovi ne žemė, bet saulė; žemė yra tokia pat planeta kaip ir kitos; ji sukas

---

[1]) Rusiškai ji vadinas Venera; lietuviškai ji pritiktų vadinti Venuo, Veners, kaip sesuo, sesers.

net dvejopu judėjimu — aplink savo ašį ir aplink saulę.

Aplink žemę besisukąs tik vienas mėnulis, kaip neatskiriamas jos palydovas.

Tuo būdu Koperniko mokslo dėka žemės reikšmė atrodė žymiai sumažėjusi. Bet užtat pasaulis pasirodė esąs kur kas didesnis, negu senovėje buvo manyta.

Dar labiau tai paaiškėjo, kai apskaityta keliai planetų ir jų nuo saulės toliai ir dydžiai. Tie apskaitymai parodė, jog, pav., žemės tolumas nuo saulės siekia 149.400.000 kilometrų, paskutinė gi iš senovės žinomų planetų Saturnas bėga aplink saulę dar beveik 10 kartų didesnėje tolumoje.

Lygiu būdu padidėjo ir saulė. Pasirodė, ji jau nebe kepurės didumo, kaip paprastai akiai atrodo, bet esanti ruta, kurios skersinis turi ilgio 1.586.690 kilometrų, t. y. 109 kartus ilgesnis už žemės skersinį, kurs irgi yra ne niekis, nes turi ilgio 12.756 klm.... Dėliai to, jei saulę įsivaizduotumėm vidutinio obuolio didumo, tai žemę tektų įsivaizduoti aguonos grūdo didumo. Saulės didumo rutai sudaryti reiktų imti tokių rutų, kaip žemė, apie 1.283.000!...

Dievaitienė. Dideliai įdomūs skaičiai. Deja, gimnazijos laikais mūsų kosmografijos mokytojas nemokėjo mūsų sudominti dangaus kūnais, palikęs neišaiškintą net ir klausimą, koks yra saulės dydis ir kaip ji toli nuo mūsų, arba kodėl mėnulis, kad

ir mažesnis už saulę, atrodo jai lygus, o kartais net ir už ją didesnis.

Minčius. Mūsų saulė dėl to maža atrodo, kad ji yra nuo žemės nutolus apie 149.400.000 kilometrų. Tokį tolį sunku net sau įsivaizduoti. Mėnulis, kad ir atrodo lygus saulei, bet tikrumoj yra daug mažesnis ne tik už saulę, bet ir už žemę, panašiai ir jo atstumas nuo žemės yra daug mažesnis, nes tesiekia vidutiniškai apie 380.000 kilom.

Lakštutis. Ar astronomai nebandė suskaičiuoti dangaus kūnus ir sudaryti, taip sakant, pasaulio inventorių?

Minčius. Dėl bandymo bandė. Pradėjo jie savo skaičiavimo darbą nuo planetų, besisukančių aplink saulę. Jų pasirodė neperdaugiausia. Be žemės senovėj težinota tik penkios planetos; XVI-me amž. planetų skaičiun buvo įtraukta šeštoji — Žemė; XVIII-me surasta septintoji — Uranas; XIX-me — aštuntoji — Neptūnas ir XX-me devintoji — Plutonas. Išskyrus Merkurijų ir Venerį, visos likusios turi ir aplink jas besisukančių palydovų — mėnulių, būtent — Žemė — 1, Marsas — 2, Jupiteris — 9, Saturnas — 9, Uranas — 4 ir Neptūnas — 1. Pas toliausiąjį Plutoną mėnulių nepastebėta kol kas, bet kadangi visos tolimos planetos turi net po keletą mėnulių, tai galimas daiktas, kad jų esama ir pas Plutoną, tik jie dėl didelio tolio nematomi.

Visos iki šiol išskaitytos planetos vadinama didžiomis.

Šalia jų esama ir mažųjų planetėlių, kurių skersiniai tesiekia vos keliasdešimts ar net ir keliolikos kilometrų. Pirmoji tų mažyčių planetų žaisliukų atrasta 1801 m. italo astronomo kun. Piazzi. Ji sukas aplink saulę tarp Marso ir Jupiterio ir buvo pavadinta gausumo dievaitės Cererės vardu. Vardas pasirodė tikrai pranašingas, nes iki 1845 m. tarp Marso ir Jupiterio jau buvo surasta dar 5 naujos planetėlės. Jų skaičius ko ne kasmet sparčiai augo, taip kad dabar jų jau yra sužymėta apie pusantro tūkstančio.

Galop aplink saulę sukas dar apie 10.000 periodinių kometų. Tuo būdu artimasis mūsų pasaulis bei saulės sistema atrodo šitaip:

1) Jo vidurį užima saulė. Ji yra 745 kartus didesnė, negu visos planetos krūvon sudėtos ir todėl ji jas visas valdo, traukia ir aplink save sukdina.

2) Aplink ją sukas 9 didžiulės planetos su 26 mėnuliais.

3) Toliau tarp Marso ir Jupiterio skrieja aplink saulę lyg koks bičių spiečius apie 1.400 mažųjų panetėlių.

4) Dar kiek toliau sukas apie 10.000 periodinių kometų.

Visą šį gražų dangiškųjų kūnų būrį saulė ne tik apšviečia ir apšildo, bet ir aplink save sukdina ir paskui save traukia su dideliu greitumu, nes per vieną sekundę nulekia tolyn 19,9 kilometrų.

Kai atsirado pirmieji gelžkeliai, žmonės stebėdavos matydami, kaip vienas garvežys velka paskui

save pūškodamas keliasdešimts prekinių vagonų, lyg kokį ant ratų pastatytą kaimą ar miestelį.

Čia kur kas didesnis stebuklas, nes saulė traukia paskui save 9 dideliausias planetas su jų 26 mėnuliais, o be to, dar apie 1.400 mažųjų planetėlių ir apie 10.000 kometų, ir visą tą būrį traukdama lekia skrieja 1200 kartų greičiau už patį greičiausį traukinį, nes per vieną sekundę pralekia po 19,9 kilometrų!... Taigi kol mes baigsim šį pašnekesį, saulė bus pralėkus nemažiau 154.000 kilom., o su saule ir mes ant žemės būsim tokį pat tolimą kelią padarę, nors to visai nė nepajusim.

Toks tai yra mūsų artimasis pasaulis bei saulės sistema.

Ginčys. Įdomu būtų bent kiek arčiau susipažinti su tolimesniu bei žvaigždžių pasauliu.

Lakštutis. Šio antrojo žvaigždžių pasaulio inventorius sustatyti, manau, bus kur kas sunkiau negu jau minėtasis artimesnis planetų pasaulis.

Minčius. Tamstos spėjimas tikrai teisingas. Kaip jau aukščiau minėjau, visą artimąjį pasaulį traukia paskui save saulė lėkdama pirmyn. Kuria kryptimi bei į kurį punktą ji skrieja? Astronomai dar nesutaria[1]). Bet ir pats saulės kelias kol kas gerai neištirtas. Žinoma tik, kurion pusėn saulė bėga, nes pastebėta, kad ji į vienas žvaigždes artėja, o nuo kitų tolsta.

---

[1]) Herschelis ir Argelanderis mano suradę jį Herkulio žvaigždyne, L 260°, d+30, Stulpe ir Necomb'as —L 280°, d+35, o Koboldas — 270°, d 0°.

Tuo remdamies astronomai spėja, kad mūsų saulė yra tokia pat žvaigždė, kaip ir kitos ir kad draug su kitomis ji priklauso neapsakomai didelei žvaigždžių krūvai, vadinamai „Paukščių keliu". Tuo vardu, kaip žinote, vadinama anoji balsgana juosta, kuri tęsias per visą dangų, vietomis persiskirdama į dvi šaki. Plika akim tematos tik silpnutė šviesa ir kur ne kur viena kita žvaigždelė. Bet pažiūrėjus per didžiulius teleskopus, pasirodo, kad visas Paukščių kelias susideda iš neapsakomai didelės daugybės žvaigždžių, kurių spinduliai ir sudarą aną balsganą „Paukščių kelio" šviesą. Astronomai yr bandę suskaityti, kiek „Paukščių Kely" yra žvaigždžių. Rusų astronomas Struve priskaitė jų 20.000.000. Prancūzas Chocornac'as tikrina, jų esą nemažiau 70.000.000. Norėdami gauti tame dalyke tikslesnių davinių, viso pasaulio astronomai susitelkė krūvon ir, pasidalinę visą dangų tam tikromis sritimis (žemės politikai jiems to negynė), nufotografuodino visą dangų 22.054 klišėse. Kiekviena žvaigždė tose klišėse atsimušė kaip mažesnis ar didesnis taškelis. Tuo būdu žvaigždžių suskaitymo darbas buvo žymiai palengvintas, nes skaičiuoti buvo galima ne vien naktį, bet ir dieną prie saulės šviesos. Po kiek laiko šis milžiniškas darbas buvo baigtas, ir, pasirodė, kad visų „Paukščių Kely" matomų žvaigždžių yra 125.000.000! Tai jau nebe spėjimas, bet tikras faktas, galimas, panorėjus, kiekvieną kartą moksliškai patikrinti.

Dievaitienė. Mūsų „Paukščių Kely" esamųjų

žvaigždžių bene bus tik daugiau, negu pačių paukš-čių žemėj.

Minčius. Tikrai tai panėši į tiesą, nes astronomams net ir šis didžiulis skaičius atrodo permažas. Pav., mūsų jaunas mokslininkas p. P. Slavėnas mano, žvaigždžių „Paukščių Kely" esą nebe 125.000.000, bet „k e l i o s d e š i m t y s milijardų"...

Tuo būdu, jei Dievas kuomet nors sumanytų savo žvaigždes išdalinti žmonėms, tai mes visi gautumėn jų ne po vieną, bet po keliolika ar net ir po kelias dešimtis...

Lakštutis. Tai gal „Paukščių Kelias" ir bus paskutinė pasaulio riba ir už jos jokių dangaus kūnų gal visai nebėra; toliau gal ten beliekanti vien tuščia erdvė?!..

Minčius. Taip manyti būtų didelė klaida. Mūsų „Paukščių Kelias", arba, kaip jį astronomai vienu žodžiu vadina g a l a k s i j a, nėra vienintelė. Tokių galaksijų mokslininkai priskaitė apie 500.000, o Einsteino manymu — net ir ištisas milijonas.

Vienos tų galaksijų esą nepriklausomos, kitos sudarą neapsakomo didumo g a l a k s i j ų k r ū-v a s, vadinamas m e t a g a l a k s i j o m i s. Mokslas jau žinąs keletą tokių milžiniškų metagalaksijų, tik kol kas nėra dar susekęs, ar mūsų galaksija yra kurios metagalaksijos narys, ar yra nuo kitų nepriklausoma. Be to, mūsų galaksijoj yra apie šimtą milžiniškų a t s k i r ų ž v a i g ž d ž i ų k r ū v ų... Visi jų toliai paprastais kilometrais sunku išmatuoti. Tam reikia imtis didesnis mastas — š v i e s-

m e t i s. Tuo vardu vadinas kelias, kurį sudaro šviesos spindulys, belėkdamas per ištisus metus. O šviesa, kaip žinote, yra gera lakūnė, nes per sekundę pralekia 300.000 kilom. Kad geriau suprastumėt, koks tai greitumas, atsiminkit, kad nuo saulės lig žemės yra 149.400.000 kilometrų. Tolumėlis, rodos, nemažas, bet šviesai jis perlėkti vieni juokai. Ji visą tą kelią perbėga per 8 minutes ir 15 sekundžių, bet nuo priešpaskutinės planetos Neptūno lig žemės, jau šviesai tenka būti kelionėje daugiau kaip 4 valandas, nes ta planeta yra nutolus nuo žemės daugiau kaip 4.000.000.000 kilometrų. O artimiausioms nuo mūs' žvaigždėms pasiekti tektų šviesai bėgti apie pustrečio šviesmečio. Perskridimui gi mūsų „Paukščių Kelio" nuo vieno krašto lig kitam reiktų pagal vienų astronomų apskaičiavimą 7000, o pagal kitų — net 300.000 šviesmečių! . . .

Tokie tai tie dangiški tolumėliai! O betgi žvaigždės tose kelionėse nesuklysta, visos eina savais, nuog amžių joms paskirtais takais, vienos kitų nenustumdamos į šalį, vienos kitoms nepastodamos kelio.

Ar yra dangaus kūnų, nuo kurių šviesa dar žemės nėr pasiekus, mokslas nežino. Jei ir yra, mums jie lieka kol kas nematomi. Toliau eiti būtų betikslė kelionė. Tad, užuot ten keliavę, žvilgterėkim velyk atgal ir peržiūrėkim pasaulio inventorių, tik jau nuo kito galo. Štai iš ko jis susideda:

1) Jin įeina kelerios metagalaksijos ir apie pusę

milijonų paprastų galaksijų. Viena iš tų galaksijų yra mūsų „Paukščių Kelias".

2) Mūsų galaksijoj yra apie 125.000.000 žvaigždžių. Mūsų saulė yra viena iš jų.

3) Nuo mūsų saulės pareina visos planetos. Mūsų žemė yra viena tų planetų.

4) Draug su žeme aplink saulę sukas 8 kitos didžiosios planetos su 26 mėnuliais, apie 1400 mažųjų planetėlių ir apie 10.000 periodinių kometų. Vadinas, mūsų žemė keliauja aplink saulę ne viena; ją lydi gražus ir gausus palydovų būrys. Tarp jų ji užima toli gražu ne paskutinę vietą.

Jos tikras dydis šiandieną jau ištirtas. Jos skersinis žinomas. Tai milžiniška ruta. Jai sukurti ir erdvėn paleisti reikėjo begalinės galios; jai išbaigti — augščiausios išminties. O ką besakyti apie saulę, žvaigždes ir visą visatą.

Toks tai yra pasaulis!... O kas yra pats jo Kūrėjas Dievas?!... Mūsų žmonėms belieka su giliausiu nusižeminimu Jam vien žemai nusilenkti ir viešai išpažinti: „Tikiu Dievą Tėvą, visagalį, dangaus ir žemės Kūrėją".

Ši pagarba Jam pilnai pritiktų, net jei pasaulis ir būtų tik nuostabus perpetuum mobile, negyva mašina. Bet tikrumoje jis nėra bergždžias dangaus kūnų sukūrys; jis gausiai praturtintas slėpininga gyvybe; jo paviršius lyg koks margaspalvis kilimas, žėri mirga įvairiausiais augalų žiedais. Tų augalų žemėj mokslininkai priskaito apie 120.000 veislių. Kiekviena veislė savo žaru turi dar daugybę

rūšių. Pav., kas nežino, kiek įvairiausių atmainų turi kad ir visiems gerai žinomos našlaitės?! Nemažiau įvairumo pastebiame augalų pavidaluose, lapų iškarpymuose, žiedų formose ir spalvose. O tos spalvos taip skaisčios ir gyvos, kad jokios dirbtinės žmonių audinių varsos nė iš tolo negal su jomis susilyginti.

Ne mažiau yra įvairi ir gyvijos karalija. Nuo dramblio lig vos akia užmatomojo vabalėlio, nuo milžiniško aro lig auksu žėrinčio mažyčio kolibrio visokio dydžio ir visokio plauko pilna visur įvairiausių gyvių. Nuo jų knibždėte knibžda pievos ir laukai, girios ir dykumos, vanduo, žemė ir oras. Visi jie juda, kruta, bėga, šliaužioja, rėplioja, skraido, rodydami savo gyvybę įvairiausiais balsais, surasdami sau tinkamų gyvenimo sąlygų ir reikalingo maisto.

Dievaitis. Yra mokslininkų, kurie mano, buvus laiką, kada žemei, esant įkaitintai, lig raudonumui, jokios joje gyvybės negalėjo būti. Jei dabar jos visur yra daugiau neg reikia, tai savaime kyla klausimas, iš kur toji gyvybė žemėj atsirado?

Minčius. Jos pradžia, be abejo, glūdi ne kitur, kaip vien Dievuje, ją sukūrusiame vienu savo žodžiu: *būk,* kaip tai Jo padaryta pirmiau su šviesa.

Gínčys. Dievu išaiškinti lengva, bet po teisybei ar toks išaiškinimas galima pavadinti mokslišku?

Minčius. Man rodos, kad gyvybės pradžia vien tik taip ir tegalima aiškinti, nes gyvijai žemėj sukurti buvo reikalinga ir begalinė galia ir begalinė

išmintis, o jiedvi drauge sujungtas ir teturi tik vienas Dievas Kūrėjas.

Ginčys. O kodėl gi neišvedžioti gyvybės iš materijos?

Minčius. Gi dėl to, kad materija yra inerti ir negyva. Palikta sau viena, ji, neturėdama gyvybės, negali jos pati sau duoti. Materija tegali būt vien medžiaga, kurią veikdamas Dievas kuria gyvus daiktus. Pavartojimas materijos gyvijos medžiagai, tiesa, nėra įrodytas, bet jis nesipriešina nei tikybai nei mokslui.

Ginčys. Aiškindamas augmenijos ir gyvijos atsiradimą, mokslas labai gerai apsieina be Dievo kūrimo dogmos. Tam užtenka vien biologinės evoliucijos ir transformizmo.

Dievaitis. Evoliucija ir transformizmas visai nepriėštarauja kūrimo dogmai. Tos dvi teorijos atsako ne į klausimą, kas augmeniją ir gyviją sukūrė, bet į kitą: kaip, kuriuo būdu, Dievui veikiant, augmenija ir gyvija atsirado žemėj?

Trumpai sakant, šiame klausime reikia griežtai skirti kūrimo faktas nuo kūrimo būdo. Kūrimo faktas neabejotinas: jis yra vienas. *Sukūrimo* būdų galima sugalvoti didelė daugybė; jų skaičiun įeina lamarkizmas, darvinizmas; transformizmas, mutacionizmas ir kitos panašios hipotezės. Niekam neužginta rinktis kuri nors viena iš jų. Nepatartina tik guldyti galvą už pasirinktąją, lyg ji būtų absoliuti tiesa. Absoliuti tiesa yra ta, kuri būtinai yra reikalinga mūsų išganymui. Tokią

tiesą turime kūrimo dogmoj. Dievas ją ir atskleidė mums savo Šventraščio pradžioje. To dėka dabar kiekvienas vaikas žino, kad Dievas yra dangaus ir žemės Kūrėjas. Bet k a i p, k u r i u o b ū d u augmenija ir gyvija buvo sukurtos, to mes nežinom ir vargiai bau kada nors sužinosim, nes tai yra n e i š g a n y m o, nei tikėjimo, bet t u š č i a s žmonių žingeidumo dalykas. Kaip tokį, Dievas ir paliko mokslininkams tirti. Šis tyrimo darbas buvo ilgas, tęsės apie porą tūkstančių metų, bet prieiti žymesnių rezultatų jiems nepavyko. Jų pareikšta tik daugybė įvairiausių nuomonių ir spėliojimų, kurių vertė, kaip buvo, taip ir tebėra vis dar problematiška.

T. Serafinas. Net ir genialiausių žmonių žinojimas tame dalyke negali Dievo išminčiai prilygti, nes ji neturi galo. Dėliai to ir Dievo darbų mes kiaurai suprasti niekuomet neįstengsime. Mums belieka vien su psalmių autorium nuolankiausiai sušukti: „Viešpatie, mūsų Viešpatie, kaip stebėtinas tavo vardas visoje žemėje" (Ps. 8, 2). „Tavo išmintimi padėti žemės pamatai, Tavo gudrumu tvirtai pastatytas dangus; Tau įsakant, pasidarė gelmės ir debesys susimetė iš rasos" (Pat. 3. 19, 20).

Ši pastabų eilė pigu ir toliau pratęsti, nes kas gi yra erdvė ir laikas, materija ir jėga, ir visas iš jų sukurtas pasaulis su milijonais žvaigždžių ir „paukščių kelių", jei ne Tavo, Dieve, galybės padarai?!... O ir čia žemėj, kiek yra visokiausių augalų ir įvairiausių gyvių — bėgiojančių, šliaužiančių, skraidan-

čių, plaukiojančių, tiek yra Tavo rankų padarų, Tavo Išminties kūrinių!...

Dievaitienė. Kad Dievas galėjo sukurti milijonus dangaus kūnų ir iš jų sudaryti įvairiausių pasaulių, be abejo, buvo tai neapsakomas stebuklas. Bet jis man neatrodė dar toks stebėtinas. Mat, dangaus kūnai buvo vieno tipo — vis apskritos rutos, lyg ant vieno kurpalio siūtos. Kur kas nuostabesni man atrodė augalai ir gyviai. Juose apsireiškė jau visai naujas dalykas — gyvybė. Jau ir prieš materiją stovi mūsų mokslas bejėgis, ir neįstengia išaiškint, kas ji yra. Gyvybė jam dar didesnė paslaptis, juoba, kad ji yra įvairiarūšė, ir įvairiaformė, ir įvairiaspalvė. O labiausiai mane stebina jos gausybė. Kur pažvelgsi, visur jos pilna. Į kiekvieną plyšelį ji skverbias. Visą žemės paviršių ji užpildo. Netrūksta jos ir žemėj ir ore ir vandeny. Ji stengias būti visur esanti. Tai yra faktas, kursai neduodamas man ramybės, kelia įkyriai da ir kitą sunkiai išsprendžiamą klausimą.

Serafinas. Kurį?

Dievaitienė. Gi apie gyvybės esimą kituose dangaus kūnuose. Žinant kaip gausiai Dievas yra pabėręs gyvybės žemėj, man sunku prileisti, kad tik viena žemė tiek daug turėtų gyvybės, o kiti dangaus kūnai tebūtų sudėti iš vienos tik negyvos materijos.

Minčius. Tarp gyvybės ir materijos yra didelio skirtumo: materija gali visur pasireikšti, gyvybė — tiktai ten, kur yra tam tikros

sąlygos. Mokslas spėja, kad žemėj, žėrinčiai esant, gyvybės joje negalėjo būti. Ji tepasirodžius daug vėliau, kada jau žemė gerokai atvėso. Kad taip įvyko, mes neabejojam, bet kaip ir kuriuo būdu tai įvyko, mes nežinom.

Dėl gyvybės kituose dangaus kūnuose, tenka pažymėti, kad tie kūnai, kurie nūn susideda vien iš dujų bei ugningos materijos, gyvybės visai neturi, bet kūnuose, panašiuose į mūsų žemę k. š. marse, vėnery ir k. gyvybė gali būti, jei tik ten esama reikalingų gyvybei sąlygų. Šią nuomonę labai energingai gina prof. J. Donatas S. J. savo veikale „Cosmologia" (Innsbruck, 1931, edit. VII-a). Jam ji atrodė ne vien panaši į tiesą hipotezė, bet ir beveik moksliškai įrodytas faktas[1]). Kam ji patinka, gali ja gerėtis. Neužginta laikytis net ir dar rizikingesnės nuomonės, būtent, kad esama be žemės ir kitokių dangaus kūnų, kur esama net ir protingų būtybių, daug tobulesnių už žmones. Bet ar mes pamatysim kada jas, sunku pasakyti. A priori tai neatrodą negalima. Ak jau ir nūn, pasigaudami televizijos, mes galim Berline pamatyti, kas daros Londone. Technikai žymiai augštyn pašokus, galimas daiktas, kad būsimosios kartos galės užmegzti pažinčių su mėnuliečiais, vėneriečiais, marsiečiais ar net ir dar tolesnių planetų gyventojais, jei tik jų ten esama...

Bet ar mes su jais kada susisieksim, ar ne, vis

---

1) Cfr. op. c. 271—275 p.

tiek pasiliks neabejotina tiesa, kad Dievas visur yra tas pats, jų ir mūsų Kūrėjas, gyvybės, proto ir visokio gėrio Davėjas, vertas didžiausios pagarbos ir meilės, dabar ir visados ir per amžius amžius...

Ivanovas. Šiais gražiais mūsų gerb. pirmininko žodžiais, aš manau, geriausia bus šį pašnekesį ir užbaigus.

2. VII. 36.

KETVIRTAS PAŠNEKESYS

Dievas ir žmogus

Žmogus, parodąs darbu genijaus galybę, Dievo esi panašybė!

Dievaitis (Minčiui). Prašau žodžio.

Minčius. Teikitės pradėti.

Dievaitis. Iš šv. istorijos mes žinom, kad Dievas savo didelį pasaulio kūrimo darbą yra užbaigęs mažyčio pasaulio — žmogaus sukūrimu. Tuo tarpu mūsų pereitas pašnekesys buvo skirtas įvairiems žymiausiems Dievo kūriniams — materijai, visatai, augmenijos ir gyvijos karalijai. Bet visų svarbiausia ketvirtoji žmogaus karalija ir jis pats, visos gyvijos karalius, sukurtas į Dievo paveikslą ir panašumą ir gavęs paskyrimą pripildyti žemę, ją pavergti ir viešpatauti ant jūros žuvų ir ant dangaus paukščių ir ant visų gyvulių, kurie kruta ant žemės (Prad. 1. 27), liko kaip ir užmirštas. Tai dalykas, kuris nėra kaip pateisinti. Duota žmogui valdžia yra universalinė. Ji išplėsta ne vien ant gyvių, bet ir ant žolių ir medžių (Prad. 1. 28). Žmogus yra ne vien Dievo kūrinys, bet ir gamtos valdo-

vas, tarpininkas tarp jos ir Dievo. Taigi žmogaus sukūrimas buvo lyg viso Dievo kūrybos darbo apvainikavimas, tikras Jo šedevras „nuostabusis Augščiausiojo Gėrio padaras"[1]).

Todėl priplakimas jo prie gyvijos apskritai, jo traktavimas „rein zologisch" à la Häckel, būtų tai sąmoningas Dievo minties iškreipimas, ir žmogui suteiktos centrinės reikšmės užtrynimas. Visa žmonijos istorija aiškiai tam priešinas. Kaip karalius valstybėje yra daugiau negu šiaip jau vienas iš piliečių, taip ir žmogus yra daugiau, negu šiaip jau gyvas daiktas.

Minčius. P. Dievaičio pastabos yra visai teisingos, todėl aš ir manau, Tamstos mielai sutiksiant šį ketvirtą pašnekesį paskirti specialiai žmogui, kuriame Dievo paveikslas ir panašumas ypatingai apsireiškia.

Ivanovas. Man rodos, kad gerb. prof. Minčiaus pasiūlymas yra visais atžvilgiais priimtinas ir palaikytinas.

Dievaitis. Juo labiau, kad žmogus ne tik savo dvasia viešpatauja pasauly, bet ir savo kūnu, galima sakyti, užima pasaulio vidurį.

Kad tai geriau suprastumėm, imkim iš pradžių tuo du Dievo nuostabiu padaru: iš vienos šalies — visą pasaulį, iš kitos tik vieną atomą. Žmogaus kūnas už atomą yra didesnis $1 \cdot 10^{27}$ kartų, o pasaulis už žmogaus kūną yra didesnis $1 \cdot 10^{28}$

---

[1]) Opus Altissimi.

kartų[1]). Vadinas, atomas yra beveik tiek pat kartų mažesnis už žmogų, kiek žmogus mažesnis už kosmą. Tuo ir pateisinamas posakis, kad žmogus užima vidurį tarp atomo ir kosmo.

Ivanovas. Žmogaus pasauly užimamoji vieta tur, be abejo, savo svarbą, bet kur kas svarbiau, kuo jis pats yra. Jo gi visa svarba tame, kad Dievas yra jį padaręs savo paveikslu ir panašumu. Reikia tik gerai suprasti tų dviejų žodžių tikrąją reikšmę.

T. Serafinas. Tos reikšmės Šventraščio aiškintojai yra jieškoję nuo seniausių laikų. Vieni, laikydami „panašumą" „paveikslo" sinonimu, manė Biblijos posaky: „Padarykime žmogų į mūsų paveikslą ir mūsų panašumą" (Prad. 1. 26. 27) esama ne dviejų atskirų idėjų, tik vienos, nes antrasis daiktvardis, jų išmanymu, esąs tik „pirmojo sustiprinimas" ir todėl visą aną sakinį parafrazuoja šiaip: „Padarykime žmogų į mūsų pana-

---

[1]) Pasaulio dydis šiaip apskaitoma: jis vaizduojamasi kaip neapsakomai didelė ruta, arba, tikriau sakant, kaip milžiniškas elipsoidas. Jo spindulys (stipinas) $R = 3.10^{26}$ kilometrų. Jo tūris apskaitomas ne iš formulės $\frac{3}{4}\pi R^3$ kaip euklidinėj geometrijoj, bet iš form. $2,^2R^3$, vartojamos Riemanno geometrijoj. Ja pasinaudodamas Einšteinas ir gauna, kad pasaulio tūris ir siekiąs 2.10^{77} kūbinių centimetrų, o visa pasaulio materija beesant tik 230 trilijonų kartų didesnė už mūsų saulės masę. Plg. *Haas'o* Kosmologische Probleme der Physik, Leipzig, 1934, 73—83 psl.

šiausį paveikslą". Tos nuomonės laikosi žinomas biblistas Kaulenas, mūsų šv. Rašto vertėjas arkivyskupas Svireckas ir kiti.

Ginčys. Ar ši nuomonė katalikų mokslininkų tarpe yra labiausiai įsigalėjus?

T. Serafinas. To pasakyti negalima, nes kiti egzegetai katalikai „paveikslą" griežtai skiria nuo „panašumą" ir todėl minėtąjį šv. Rašto sakinį parafrazuoja žodžiais: „Padarykime žmogų taip, kad jis būtų mūsų paveikslas dėliai savo panašumo į mus"[1]).

Pirmoji nuomonė remias vien filologija, tariamaja hebrajų kalbos dvasia, bet suplakdama dvi atskiri idėji (paveikslo ir panašumo) vienon, tuomi pat gerokai atsitraukia nuo biblijos teksto. Be to, dar ji per maž atsižvelgia ir į pozityviąją teologiją, ypač į tokius autoritetus, kaip šv. Tomo Akviniečio, šv. Bonaventūros, Petavijaus, Scheebeno, o taip pat ir į Rytų teologus, kurių dauguma, rimtai gvildena skirtumą tarp Dievo paveikslo žmoguje ir jo panašumo[2]). Tuo remiantis, mums ir atrodo, kad antroji nuomonė kur kas geriau duodas sutaikoma ir su šv. Rašto tekstu ir su visuotinės Bažnyčios padavimu. Dėliai to mes jos čia ir laikysimės.

---

[1]) Sk. *Ks. P. Nowakowski,* Dr. Sw. Teol.: Uczyńmy człowieka na obraz i podobieństwo nasze. Rozprawa egzegetyczno-dogmatyczna. Warszawa, nakł. księgarni „Kroniki Rodzinnej", 1913, 88 str. in 12°, 27 psl.

[2]) *Dr. G. Matulevičiaus,* Doctrina russorum de statu justitiae originalis. Cracoviae, 1903, 52—68 psl.

Ginčys. Bet ir nusistatę laikytis antrosios nuomonės, mes da nedaug teesam laimėję. Nes į klausimą, kas gi yra tas Dievo paveikslas ir panašumas žmoguje, mes vis da aiškaus atsakymo neturim.

T. Serafinas. Senovės romėnai sakydavo: f e s t i n a l e n t e, nebūk per greitas. To paskubio reikia saugotis ne tik gyvenime, bet ir teologiškuose klausimuose. Palengvėl, Dievo padedami, aš tariuos, mes surasime tinkamą atsakymą ir į klausimą, kas sudaro Dievo paveikslą ir panašumą žmoguje.

Kaip kitos tikybos tiesos, taip ir ši paaiškėjo nesusyk. Bažnyčios Tėvai galvojo taip: jei žmoguje esama Dievo paveikslo ir panašumo, tai dėl to, kad žmoguje ir Dievuje esama p a n a š i ų s a v y b i ų. Kokios gi tos savybės? Pirmiausia tai, kad Dievas yra b ū t y b ė b e k ū n ė, g r y n a d v a s i a. Nematerialinio bei d v a s i n i o elemento turi ir žmogus. Tai jo siela. Taigi pirmiausia žmogus paneši į Dievą savo s i e l o s d v a s i š k u m u. Dievas yra dvasia ir mūsų siela — dvasia. Dievas yra bemirtis, ir siela nemiršta. Panašumas savaime puola į akį.

Plėsdami toliau tą palyginimą, šv. Tėvai kaskart arčiau ir griežčiau apibrėžia Dievo paveikslo esmę žmoguje. Ir taip šv. Augustinas mato Dievo paveikslą ž m o g a u s p r o t e. Makarijus Aleksandrijietis — žmogaus l a i s v o j v a l i o j, šv. Ambroziejus — p r o t e i r v a l i o j, šv. Jonas Auksaburnis — Dievo suteiktame žmogui viešpatavime

ant jūros žuvų, oro paukščių ir visokių žemės gyvulių.

Kiti eina dar toliau ir bando nurodyti, kame žmoguje apsireiškia Dievo *paveikslas* ir kame Jo *panašumas*? Ir taip: šv. Jonas Damaskietis žmoguje Dievo *paveikslą* randa *proto galioje* ir *valios laisvėje*, o Dievo *panašumą doroje*, kiek žmogus gali jos turėti. Šv. Eucherijus Lionietis bando nustatyti skirtumą, tarp Dievo paveikslo ir panašumo, rašydamas. Tarp paveikslo ir panašumo yra tas skirtumas, kad Dievo *paveikslas* yra *visuose žmonėse*, o *panašumas* tik *kai kuriuose*. Dievo paveikslas skiriasi nuo Dievo panašumo bei tobulybės dar tuo, kad Dievo *paveikslo* savo sieloje žmogus nepraranda, net ir nusidėdamas, o Dievo *panašumą* tepasiekia vien *šventosios sielos*, nes Dievo *paveikslas* liečia žmogaus *prigimtį*, o *panašumas* pareina *nuo Dievo malonės*.

Sutraukdamas krūvon įvairias šv. Tėvų nuomones tuo klausimu, įžymus kat. biblistas T. Hummelaueris S. J. šiaip rašo: Dievo paveikslas yra *visame* žmoguje, o labiausiai jo sieloje — dvasinėj, nemirioj, protingoj, turinčioj laisvą valią, papuoštoj dorybėmis, bandančioj atvaizduoti savy Dievo tobulumus, o antraeiliu keliu *Dievo paveikslas* reiškias žmoguje ir fiziškai dėl jo kilnios išvaizdos, atvaizduojančios Dievo didenybę, o taip pat ir dėl jo kalbos, kuri yra mūsų minčių ir valios reiškėja,

pagaliau ir dėl išorinių veiksmų, reiškiančių vidaus dorybes"[1]).

Ginčys. Egzegetų išvados man atrodo ne be pagrindo, tik kažin ar pozityvios teologijos atstovai jas pripažįsta?

T. Serafinas. Tam užteks arčiau susipažinti, kad ir su vieno tik garsiausiojo viduramžių teologo šv. Tomo Akviniečio nuomone tame dalyke. Būdamas visokio idejų painiojimo priešininkas, jis stengės kuogriežčiausiai atskirti Dievo paveikslą nuo Dievo panašumo žmoguje, kuoaiškiausiai tie dvi ideji nušviesti ir pagilinti. Tam tikslui jis ima paveikslą apskritai, jo esmei apibrėžti, nustato tris sąlygas pažymėdamas, kad paveikslo esmei neužtenka bet kurio panašumo į vaizduojamąjį daiktą, bet reikia, kad panašumas liestų tos pat rūšies daiktą (secundum speciem), arba bent, charakteringą jo žymę (accidens proprium speciei) ir kad todėl pav., daiktų „baltumas" nesudaro dar jų panašumo. Panašumas atsiranda, paveikslą jau nupiešus, ir todėl panašumas yra paveikslo tobulumas.

Po tų bendrų pastabų šv. Tomas eina prie Dievo paveikslo ir panašumo žmoguje ir skiria jame net trejopą Dievo paveikslą — prigimties, malonės ir garbės danguje (naturae, gratiae, gloriae).

---

[1]) Sk. *Nowakowskio,* op. c. 60 psl. Iš to pat veikalėlio imtos ir kitos Šv. Tėvų ir teologų mano čia patiektos citatės.

Kitas ne mažiau garsus Bažnyčios mokslininkas pal. Bonaventūra, gvildendamas tą pat klausimą, taip atsiliepia: „Reikia žinoti, kad į Dievo paveikslą žmoguje yra galima trejopa pažiūra — prigimties, nuolatinio polinkio (habitus) ir atskiro veiksmo atžvilgiu. Iš tų trijų paveikslų kategorijų antrasis ir trečiasis sudaro vien pirmosios kategorijos paveikslo ištobulinimą. Nes piešiant paveikslą, jei yra jame pažymėti linijų bruožai, jau yra tikras paveikslas, kad ir neišbaigtas; kai jis įgaus varsų, taps dar tobulesnis; o kai jame bus žymu net muskulai, gyslos ir kitos smulkmenos, jis pasieks savo augščiausią tobulumą; tokiu pat būdu ir protingos sielos substancija jau yra Dievo paveikslas; bet kai ji bus malonės būvy, Dievo paveikslas joje bus tobulas ir dailus, o kai ji dar ir darbu pamils ir pažins Dievą, joj Dievo paveikslas pasieks didžiausią tobulumą ir grožį. Vadinas, Dievo paveikslas sieloje, augant joje dorybėms, eis kaskart tobulyn ir per tai Dievo panašumas joje nuolat didės.

Panašiu būdu tą klausimą gvildena Scheeben'as, Hurteris, Pesch'as ir kiti įžymesni kat. teologai. O apie pravoslavus teologus kun. Nowakowskis sako, kad jie „net perdėdami stengias visą mokslą apie žmogų paremti Biblijos nurodymais apie mumyse išreikštą Dievo paveikslą ir panašumą"[1]).

Kas tuo norėtų pats įsitikinti, tepaskaito, kad ir naujausį B. Vyšeslavcevo straipsnį „Die-

---

[1]) Cfr. Dr. G. *Matulevičius*, op. c. 52—68 psl.

vo paveikslas žmogaus prigimtyje", įdėtą pernykščiame 49-me žurnalo „Putj" n-ry. Ten šis jaunas rusų filosofas, remdamasis žinomų psichologų Freud'o ir Jungo mokslu apie septynius ontologiškus žmogaus prigimty laipsnius, stengias įrodyt, kad panašios struktūros, esama ir Dievuje ir kad tuo būdu žmoguje esama net septyneriopo panašumą į Dievą. Klystų, kas manytų, autorių šį savo mokslą iš piršto išlaužus. Jis toli gražu nėra svajotojas, bet yra rimtas, nors ir nedvasiškis rusas teologas, tęsiąs Chomiakovo ir Vl. Solovjovo tradicijas. Jis gerai yra įsiskaitęs į Rytų Bažnyčios Tėvo G r e g o r i j a u s N i s ė n o ir į viduramžio Rytų teologo P a l a m o s raštus. Tai jam ir padėjo nelengvą žmogaus į Dievo panašumo klausimą žymiai praplėsti ir pagilinti.

Gînčys. Vadinas, šis klausimas jau išspręstas, išsemtas ir iš visų pusių nušviestas, taip kad daugiau prie jo nėr ko bepridėti?

Minčius. Tikrumoje tai toli gražu taip nėra. Sveiki ir patys greit įsitikinsite, jei nepatingėsit arčiau susipažinti su seno, tik, deja, užmiršto lenkų filosofo Hoene Wronskio žemiau dedamomis pastabomis tuo klausimu. Jos galima suvesti į šias tezes:

1. Mokslas apie žmogaus sukūrimą į Dievo paveikslą ir panašumą yra patiektas pirmame pirmos Šventraščio knygos perskyrime drauge su mokslu apie Dievą, pasaulio Sukūrėją. Bet jei pirmoji religijos tiesa skelbia Dievą esant dangaus ir žemės Kūrėją, o antroji, kad žmogus yr sukurtas į Dievo paveikslą ir panašumą, tai, anot Wronskio,

esą aišku, kad to Dievo paveikslo žmoguje reikia ieškoti ne kur kitur, tik jo iš Dievo gautoje kuriamoje galioje (sa virtualité créatrice).

2. Bet jei Dievas yra Kūrėjas (Créateur) tai žmogus sukurtas pagal Dievo Kūrėjo paveikslą ir panašumą ir Dievo apdovanotas kuriamąja galia, turi be kitko ir pašaukimą, atbaigti Dievo kūrimo darbą pasauly (accomplir la création de Dieu), kaip Dievo padėjėjas bei Sankūrėjas (Co-créateur).

3. Dievas sukūrė dangų ir žemę, bet neparūpino gatavų priemonių kūrimo paslapčiai tirti, nesukūrė jam gatavos astronomijos, fizikos, geologijos ir kitų mokslų. Parodęs savo begalinę galybę visatos sukūrime, Dievas panorėjo, kad ir žmogus, kaip Dievo paveikslas, parodytų atatinkamą kūrimo galią sukurdamas mokslą ir kultūrą, o labiausiai atrasdamas absoliučias tiesas, kurių pasigaudamas ir galėtų pasiekti galutinį savo žemėj gyvenimo tikslą.

4. Toji kuriamoji žmogaus galia turi būti sunaudota ne tiktai Dievo kūrimui pasauly užbaigti vis labyn ir labyn tobulinant materialinę kultūrą, bet ir Dievo kūrimui užbaigti pačiam žmoguje. Visa, kas žmoguje jau yra iš prigimties, kas Dievo kūrimu sukurta, turi būti papildyta paties žmogaus pastangomis, bei jo paties kuriamąja jėga, naudojantis jojo protu. Iš čia — p a t i e s ž m o g a u s s u s i k ū r i m a s (création propre de l'homme) yra viena iš pagrindinių Wronskio filosofiškos sistemos

tezių. Ją jis dažnai kartoja ir aiškina įvairiuose sa-vo veikaluose[1]).

---

[1]) Štai keletas paaiškinančių citatų: savo laiške popiežiui Leonui XII Wronskis, remdamasis šv. Jono evangelija (3. 3—7), taip rašo: „Ainsi, suivant ces paroles sacrées de l'Ecriture sainte, l'immortalité est une régénération spirituelle de l'homme, qui doit être son propre ouvrage (oportet vos nasci denuo), c'st à dire, la création propre de l'homme."

Į priekaištą, kaip žmogus pats gali save sukurti, Wronskis atsako: „cette difficulté est purement apparente; car ce que l'homme doit créer lui même, n'st pas ce qu'il y a déjà de créé en lui. L'immortalité qu'il doit se donner, par une création proper, n'est pas au nombre des attributs qu'il a recus du Créateur. Ces attributs créés ne sont, pour ainsi dire, que les organes par les quels l'homme peut opérer la production de l'immortalité, qu'il n'a pas encore; à proprement parler ce qu'il y a de créé dans l'homme, ne constitue que les facultés par les quels il peut accomplir sa création propre".

O kitoje vietoje jis priduria: „Dans sa toute puissance le Créateur ne pouvait concevoir rien autre qui fût digne de lui, si ce n'est la production d'êtres inconditionels qui à l'instar de lui, accomplissent eux mêmes leur création et qui, „formés ainsi à son image", comme le dit l'Ecriture sainte, se donnent comme lui leur immortalité. Or ce don celeste que nous promet la religion, c'est à dire, l'existence par soi même, car c'est en cela que consiste l'immortalité, n'est naturellement possible que par soi même. Cfr. Wronski, Reforme du Savoin humain. T. II, pp. 407; 425—426; 476—477.

Tuo būdu, anot Wronskio, žmoguje fiziškas kūnas su jo gabumais ir nemiria siela, su jos protu, valia, atmin-

5. Tuo būdu — kūrimo dovana matomam pasauly išreiškia žmoguje Dievo paveikslą; paties gi savęs sukūrime bei doriškame tobulėjime, kaip laipsniškame prilygime Dievui apsireiškia žmogaus panašumas Dievui[1]).

Nurodytos Wronskio pažiūros, man rodos, yra vertos ypatingo dėmesio. Šiais laikais, kai yra susidarius net tam tikra pažiūra į pasaulį ir uoliai platinama mokyklose ir populiaresnėse knygelėse apie tai, kad mokslas, girdi, negalįs kitaip žiūrėti į žmogų, kaip tiktai „rein zoologisch", t. y. kaip į gamtos padarą, sukurtą gyvulio paveikslu ir panašumu, krikščioniškiems mintytojams nepridera tenkintis vien atmetimu tos „grynai zoologiškos" pažiūros, bet reikia prieš tą žmogų žeminančią materializmo dogmą sąmoningai statyti krikščioniškąją tezę apie žmogų, kaip gyvą Dievo Kūrėjo paveikslą. Atsižvelgiant į tai, nurodytoji

---

timi ir galop Dievo malonė — dovanai Dievo suteikiamoji žmogui — visa tai yra ne kas kita, kaip tik sąlygos bei priemonės, kurių pasigaudamas, žmogus patsai turi save susikurti, t. y. pasigaminti savo amžinąją laimingą nemirybę, nes toji nemirybė, kurią mes žemėj turim, yra nekvalifikuota, potencialinė, galinti tapti ir gera ir bloga. Kitaip sakant, Wronskio tezė apie žmogaus paties susikūrimą yra filosofinė parafrazė šv. Augustino žodžių: „Žmogau, Dievas sukūrė tave be tavęs, bet negali išganyti tave be tavęs".

[1]) Pažymėtina, kad rusų teologų aiškinimai, kas yra Dievo paveikslas ir panašumas žmoguje labai artimi Wronskio pažiūroms. Žiūr. augščiau Dr. Matulevičiaus, op. c. 95 p.

Wronskio pastanga filosofiškai nušviesti dogmą apie žmogų, reikia laikyti brangintina, kaip nurodančią kelią į galutinį antropologiškojo klausimo išsprendimą.

Ir iš tikrųjų — nurodytiems penkiems Wronskio tvirtinimams vargiai bau galima padaryti svarbesnis koks priekaištas. Kad žmogus turi kuriamąją galią, to, manau, nieks nedrįs ginčyti. Kad tąja kuriamąja galia pasinaudodamas žmogus kuo aiškiausiai įgauna panašumo į Dievą, savo Kūrėją, tam taip pat vargiai kas tepanorės prieštarauti. O pripažinę šią pažiūrą teisinga, turėsime savaime sutikti ir su teigimu, kad žmogus yra tam tikras kūrėjėlis, Dievo bendradarbis padėjėjas, Dievo pašauktas Dievo kūrybos darbą žemėje papildyti, ir atbaigti. Ši mintis, kad ir aiški kaip dieną, tačiau dar toli gražu nėra ganėtinai tarp žmonių paplitus.

Ivanovas. Senovės graikų filosofai vadindavo žmogų ne mažu k ū r ė j u, bet m a ž y č i u p a s a u l i u

Minčius. Tiesos dalis yra ir šiame pavadinime, nes žmogus iš tikrųjų turi šiek tiek bendra su visu pasauliu, kaip šit — aplamą egzistavimą, bendrą su negyvąja gamta, augimą ir plėtimąsi — bendrą su visa augmenija ir gyvija; galvojimo savybę — bendrą su visu dvasiniu pasauliu. Tačiau kur kas teisingiau bus pavadinus žmogų ne m a ž y č i u p a s a u l i u, bet mažu k ū r ė j ė l i u, arba anot šv. Povilo ap. — D i e v o p a d ė j ė j u, b e n d r a d a r b i u (1 Kor. 3. 9).

Ir iš tikrųjų, ar sveiki einat miesto gatvėmis, ar sėdit savo kambary, ar meldžiatės bažnyčioje, žvilgtelėkit tik į aplinkinius daiktus ir pasiklauskit savęs, kas tai yra visi tie rūmai, tiltai, paminklai, kuriais gėritės, arba visos tos knygos, albumai, paveikslai, kuriais savo butą esat papuošę, arba — visi tie bažnytiniai daiktai, rūbai, žvakės, altoriai, kryžiai, vargonai, kurie kelia jumyse maldingumo jausmų? Kaip visa tai pavadinti? Kurion kategorijon priskirti? Ir sveiki, esu tikras, nerasite kito atsakymo, kaip tik tą, kad visa tai yra *žmogaus rankų darbai*, sudarą lyg tam tikrą Dievo darbų žemėje *priedą* bei *tų darbų papildymą*. Jei tų *priedų* nebūtų, arba jei žmonės pasitenkintų vien tuo, kas paties Dievo žemėj yr sukurta, tai žemiškas jų gyvenimas būtų pilnas įvairiausių trūkumų ir vargiai begalėtų vadintis kultūringu.

Imkim nūn kitą, socialinę sritį. Dievas sukūrė rojuje pirmą žmonių draugiją — pirmos šeimos pavidale, o vėliau Kristus, Dievažmogis įsteigė kitą *dievažmoginę* draugiją — Bažnyčią. Šie faktai kiekvienam krikščioniui yra aiškūs ir neabejotini. Bet iš antros šalies pažiūra į žmogų, kaip į Dievo darbų papildytoją ir baigėją, randa pritaikymo ir čia. Nes jei pasiklausime istorijos, iš kur ir kaip atsiradę kitos žmogiškos draugijos, visos tos karalystės, respublikos, akcinės bendrovės, prekybos firmos ir t.t., o taip pat ir visos tos parapijos, dekanatai, vyskupijos, metropolijos, patriarchatai, tai pasirodys, kad tiesioginis ir artimiausias tų visų so-

cialių žmonijos organizacijų įkūrėjas yra ne Dievas, bet žmogus.

Taigi nėra nė mažiausios abejonės, jog Dievas, kad ir yra sukūręs viską, betarpiškai tverdamas dvasių pasaulį, materiją ir gyvybę, bet suteikdamas kūrybos dovaną žmogui, leido ir jam šį bei tą sukurti ir tuo papildyti bei užbaigti Dievo kūrybos darbą žemėje.

Ir šitas posakis galima taikinti ne vien fizinei tvarkai, bet ir moralinei. Nes žmogus, kad ir negali pats savęs sukurti, bet užbaigti savy kūrimo darbą, Dievo padedamas, ne tiktai gali, bet ir privalo. Visa, kas mumyse Dievo sukurta, be abejo, yra gera, bet tas gerumas, jei Dievo malone ir sąmoningomis žmogaus pastangomis nebus tobulinamas, gali greit pagesti, o tai, kas žmoguje yra visųgeriausia, — gyvas antgamtinis Dievo paveikslas — gali būti nuodėmių subiaurotas ar net ir visai sunaikintas. Todėl, kaip fizikas, remdamasis gamtos jėgomis, susikuria skaisčią elektros šviesą, taip lygiai ir kiekvienas žmogus naudodamasis Dievo malonėmis, turi savo gimtomis jėgomis bei gabumais pats savy sukurti pomirtinio laimingo gyvenimo negęstančią amžinąją šviesą. Kūrybos malonė padarė mus tokiuos, kokie esame, bet pasigaudami sušelpiamosios Dievo malonės, privalome tapti tokie, kokie turime būti pagal Dievo valią, kad neužsipelnytumėm papeikimo už Dievo malonės pavertimo nieku (II Kor. 6. 1).

Tuo būdu, kiekvienas žmogus, kaip gyvas Dievo Kūrėjo paveikslas, apdovanotas kūriamais gabumais, ypač kilnesni žmonijos vadai, ar tai bus valstybių bei miestų įkūrėjai, garsūs karvedžiai ar teisdaviai, dainiai ar filosofai, menininkai ar išradėjai, mokslininkai ar reformatoriai, popiežiai ar teologai, pamokslininkai ar šventieji, nežiūrint taip didelio jų pašaukimų skirtumo, visi jie istorijos žvilgsniu gali būti teisingai pavadinti vienu bendru vardu — Dievo kūrimo darbo padėjėjai bei atbaigėjai, nes Viešpats, nevaržydamas jų laisvos valios, naudojosi jais, kaip protingais įrankiais, savo augštam tikslui, būtent savo kūrimo darbui žemėje atbaigti. Tuo atžvilgiu visa žmonijos istorija yra ne kas kita, kaip tiktai gesta Dei per homines. Dievo ir žmogaus bendradarbiavimas yra visos istorijos turinys[1]).

Šią tiesą Wronskis aiškiai pripažino ir energingiau už kitus filosofus skelbė žmonijai. Anot jo, visa žmonijos ateitis pareis nuo to, kaip ji (žmonija) pasielgs su tąja tiesa. Tos tiesos pripažinimas nurodys žmonijai jos galutinį žemėj gyvenimo tikslą (sa création propre); tos tiesos atmetimas turės nu-

[1]) Ne pro šalį tariamės bus čia priminus, kad žmogus ne tik padaro daug dalykų, kurių pirmiau nebuvo, bet jis sukuria ištisas naujas kultūras, pav., asiriečių, babiloniečių, egyptiečių, graikų, romėnų, arabų ir kitas Tuo aiškiai įrodoma, kad žmogaus kūrybiniai gabumai yra begaliniai. Nematyti to ir nedaryti jokio skirtumo tarp žmonių ir gyvulių kūrybos, yra tai gera valia būti aklam ar užsimerkusiam ir visai nesiskaityti su faktais.

vesti žmoniją į naują nupuolimą, jau nebe individualinį, kaip tai atsitiko su pirmuoju žmogum Adomu, bet kolektyvų, kurs ir bus galutinė žmonijos pražūtis bei nusižudymas (sa destruction propre)[1].

Ginčys. Lig šiol mes kalbėjome apie paveikslą ir panašumą tarp žmogaus sielos ir Dievo, prigimtimi vieno. Bet žmoguje, be sielos, yra dar ir kūnas ir Dievuje, be vienos prigimties, yra dar ir trys šv. Trejybės asmenys. Įdomu, ar tarp žmogaus ir Dievo nėra kokio panašumo ir šiuo antruoju atžvilgiu[2])?

Minčius. Kalbėdami apie žmogų, kaip apie gyvą Dievo Kūrėjo paveikslą, mes žiūrėjom į jį, taip sakant, abstrakčiai, apskritai. Tuo tarpu tikrumoj abstraktaus žmogaus nėra, o yra vien konkretus žmogus, gyvuojąs, kaip vienas iš trijų žmogiškų asmenų — būtent kaip žmogus vyras, arba kaip žmogus moteris, arba, galop, kaip žmogus

---

[1]) Adomo nusidėjimą pavadinom individualiu, kiek jis lietė paties Adomo asmenį. Bet kiek Adome glūdėjo potencialiai visa žmonija, jo nuodėmė tam tikru atžvilgiu gali būti pavadinta ir kolektyvi.

[2]) Žemiau čia išdėtoji mintis bendrais bruožais yra skolinta iš ispanų filosofo Donoso Cortes'o, būtent, iš jo veikalo: „Essai sur le catholicisme, le liberalisme et le socialisme, Lyon, 1876, p. 74—75.

Kitokioj bent kiek išvaizdoj ją randam pas Scheben'ą (Handbuch der kathol. Dogmatik. Freiburg i. Br., Bd. II 373—375 psl.

kūdikis[1])? Iš čia jau matmo, kad žmoguje esama ne vien prigimties *vienumo*, bet ir savotiškos tam tikros *asmenų trejybės*. Tarp tos žmogiškos trejybės ir *tikros dieviškos* Trejybės, skirtumas yra begalinis. Žmogiškoji trejybė reiškias ne tiek žmogaus dvasioje, kiek jo kūne. Dievo prigimty asmenų Trejybė yra visai krikščionijai gerai žinoma nuo pat krikščionystės pradžios. Į asmenų trejybę žmogiškoj prigimty ikšiol maža tebuvo kreipiama dėmesio. O tuo tarpu tai faktas neabejotinas ir, sprendžiant žmogaus paslaptį, labai svarbus.

Negalima sakyti, kad šiam klausimui išspręsti nebūtų jokių nurodymų. Jų esama iš senovės: jie randas antrame Pradžios knygos perskyrime. Tiesa, kritikai racionalistai nepripažįsta nei pirmojo nei antrojo Pradžios knygos perskyrimo tikrybės, tvirtindami, tai esą dvejopas vienos senovinės pasaulio sukūrimo legendos variantas. Bet užtenka abu tuodu tariamuoju variantu atidžiai perskaityti, kad įsitikintumėm, jog čia esama ne *dviejų to pat pasakojimo* variantų, bet dviejų savo turiniu visai *atskirų pasakojimų*. Ir iš tikrųjų visas pirmojo Pradžios knygos perskyrimo tikslas—patiekti ne ką kitą, tik trumpą apsakymą apie Dievo sukurtą

[1]) Įdomu, kad kalbose su trejopa daiktavardžių lytimi žodis *kūdikis* yra nekatrosios lyties, k. š. graik. ατέκνον, παιδίο, vokiškoje *das Kind*, lenkiškoje *dziecię niemowlę*, rusų — *ditia*. Tuo instinktyviai nurodoma, kad kūdikis, ar jis yra tos ar kitos lyties, iš tikrųjų nėra nei vyras, nei moteris, bet tartum kažkas vidutinis, kur lytis nevaidina jokios rolės.

pasaulį (makrokosmą), kurin žmogus įeina vien tik, kaip jo dalis. Užtat tenai apie žmogų ir kalbama trumpai, kaip apie paskutinį Dievo sukurtąjį padarą. Tuo tarpu antrame perskyrime randam specialinį pasakojimą apie sukūrimo mikrokosmo, t. y., žmogaus, pirmųjų dviejų žmogiškų asmenų pavidale — žmogaus vyro ir žmogaus moters, Adomo ir Jievos, paties Dievo surištų moterystės ryšiais ir turinčių savyje galios išvesti trečią žmogiškąjį asmenį — žmogų kūdikį.

Biblijos pasakojimas apie žmogaus sukūrimą jau nuo seniausių laikų buvo kuo įvairiausiai aiškinamas. Tų aiškinimų šiandieną net suskaityti nebegalima. Bažnyčios Tėvai tąja tema yra parašę gražiausių homilijų, rabinai talmudistai išreiškę įvairiausių moterį žeminančių gudragalviavimų[1]). Aiškindami Biblijos pasakojimą apie žmogaus sukūrimą Talmudo išminčiai, gvildendami įvairias to pasakojimo smulkmenas, yra sukėlę daug įvairių kazuistiškų klausimų, aklai prisilaikydami teksto, raidės, bet dvasios, t. y. to, kas šiame pasakojime yra svarbiausia, visai nepagavo. O tas svarbiausias dalykas, kaip tik yra vyro ir moters lygybė Dievo akivaizdoje, jų į Dievo paveikslą ir panašumą, sukurtos prigimties vienodumas. Bibli-

[1]) Sk. a.a. prof. J. B. Pranaičio straipsnį: „Kobieta w Talmudzie". Rinktiniam veikale „Charitas". Petersburgas, 1894, 302—311 psl. Šis straipsnis ypač vertėtų perskaityti tiems, kurie mano, moterį esant krikščionystėj labiau nuskriaustą, negu judaizme.

jos pasakojimas neduoda nei mažiausio pagrindo moterį žeminantiems išvadžiojimams, kuriais užpildytas Talmudas. Anaiptol, šis pasakojimas aiškiai parodo, kad moteris lygiai kaip ir vyras, yra betarpiškai Dievo sukurti, o patiektos ten smulkmenos duoda mums labai brangių nurodymų išspręsti klausimui, kaip ir kuo Dievo paveikslas ir panašumas apsireiškia kiekviename, skyrium paimtame, žmogaus asmeny. Tos smulkmenos teikia mums apie pirmuosius žmones šių brangintinų pozityvių žinių:

Pirmas, žmogiškasis asmuo, pirmas žmogus vyras, Adomas, Dievo betarpiškai sukurtas, yra gavęs gyvybę iš bepradės pradžios ir tuo būdu jis yra visų pirmoji žmogiškosios prigimties pradžia, kaip absoliučiai pirmasis, t. y., žmogus, nepagimdytas ir iš žmonių nekilęs.

Antras žmogiškasis asmuo pirmas žmogus — moteris, Jieva. Pagal Šventraštį, ją padaro Dievas ne iš žemės gniužo, bet iš Adomo šonkaulio. Tuo būdu ji savo žmogiškąją prigimtį turi iš pirmojo žmogaus asmens. Į tą pirmosios moters kilmę galime žiūrėti, kaip į tūlą aukštesnį gimimą, nes kiekvienas gimimas yra ne kas kita, kaip prigimties gavimas vieno asmens iš kito arba iš kitų.

Galop trečias žmogiškasis asmuo, pirmas žmogus kūdikis, Kainas. Jis savo prigimtį gauna iš pirmojo žmogiškojo asmens per

antrąjį, arba teisingiau — iš abiejų, kaip einąs iš Adomo ir Jievos.

Visos tos bibliškojo pasakojimo smulkmenos iš pirmo požiūrio keistos ir užtat nei dabartinių nei senovės žydų nesuprastos, atrodo visai aiškios mums krikščionims, išpažįstantiems mokslą apie Dievo prigimties asmenų Trejybę.

Ir iš tiesų, kas gi yra pirmas žmogiškasis asmuo, pirmas žmogus vyras, Adomas, niekieno nepagimdytas ir iš žmonių neeinąs, jei ne bepradžio Dievo Tėvo paveikslas? Lygiu būdu antrame žmogiškame asmeny, pirmame žmoguje — motery, gavusiame savo prigimtį iš pirmojo asmens, argi nespindi paveikslas antro Dieviškojo asmens, Dievo Sūnaus, gavusio savo dieviškąją prigimtį praamžinu gimimu iš pirmojo asmens, Dievo Tėvo?

Tas antro žmogiškojo ir antro dieviškojo asmens santykis daros dar aiškesnis, kai, laikui bėgant, naujoji Jieva, Švenč. Mergelė Marija gauna pašaukimą būti Dievo Gimdytoja, t. y., tikra įsikūnijančio Dievo Sūnaus Motina. Galop, trečias žmogiškasis asmuo, pirmas žmogus kūdikis, Kainas, gavęs savo prigimtį iš pirmo žmogiškojo asmens per antrąjį, arba tikriau — iš abiejų drauge, argi nėra gan žymus paveikslas trečio dieviškojo asmens, Šventosios Dvasios, gavusios savo dieviškąją prigimtį praamžinu ėjimu iš pirmojo dieviš-

kojo asmens per antrąjį, arba anot Vakarų Bažnyčios žodžių — iš pirmojo ir antrojo, kaip iš vienos pradžios?[1]).

Augščiau nurodytosios analogijos, žinoma, nėra joks Švenč. Trejybės paslapties išaiškinimas. Tarp tų analogijų ir Švenč. Trejybės tikrovės esama tokio pat skirtumo, kaip tarp Dievo ir žmogaus. Tačiau, kadangi žmogiškoji asmenų trejybė bent kiek nušviečia dieviškosios Trejybės esmę, todėl mums matos, kad vargiai kas iš krikščionių teologų ryšis tų analogijų tinkamumą neigti. O jei mes sutiksime pripažinti jas bent dalimi tinkamomis, tai turėsime taip pat sutikti ir su tuo, kad nesuprantamoji Švenč. Dievo Trejybės paslaptis aiškia šviesa nušviečia mums didžiai rūpimą žmogaus paslapties klausimą ir savo ruožtu dalimi aiškėja ir ji pati.

---

[1]) Norėdamas išvengti priekaišto, tariuos būsią ne pro šalį paaiškinti, kad į Kainą aš žiūriu čia ne kaip į pirmą žmogžudį, bet kaip į pirmąjį žmogiškąjį kūdikį. Kaip nusidėjėlis žmogžudis, Kainas, žinoma, yra piktosios dvasios paveikslas, bet kaip nekaltas kūdikis jis, be abejo, yr buvęs Šv. Dvasios paveikslas. Tuo faktu, kad pirmas žmogiškasis sūnus yr tapęs draug ir pirmuoju žmogžudžiu, nėra ko daug stebėtis, juk ir pirmi gimdytojai buvo ne geresni; sulaužę Dievo įsakymą, jie užsitraukė mirtį ne vien sau, bet ir visai savo ainijai, todėl jie visai teisingai gali būti vadinami ir nusižudėliai ir žmogžudžiai ir net dievažudžiai, kiek antrojo Adomo Dievažmogio mirtis yr parėjus nuo pirmojo Adomo velniažmogio nuodėmės.

Nes jei mes nerandam jokio sunkumo šalia vienos žmogiškos prigimties pripažinti trijų žmogiškų asmenų buvimą, tai ir neturim pagrindo neigti Dievo asmenų Trejybę šalia dieviškosios prigimties vienumo. Nes kaip nėra jokio prieštaravimo tame, kad Adomas — ne Jieva ir ne Kainas, Jieva — ne Adomas ir ne Kainas ir Kainas — ne Adomas ir ne Jieva, nors jie visi trys, paimti skyrium, turi tą pačią žmogišką prigimtį (vieną esme, bet ne skaičium), taip lygiai nėra jokio prieštaravimo ir Švenč. Trejybės dogmoj, kuri mus moko, kad Dievas Tėvas nėra Dievo Sūnus, nei Šv. Dvasia, Dievo Sūnus nėra Dievas Tėvas, nei šv. Dvasia ir Šv. Dvasia nėra Dievas Tėvas nei Dievas Sūnus, nors kiekvienas iš tų dieviškųjų asmenų tur tą pačią dieviškąją prigimtį (vieną esme ir skaičium).

Dievaitienė. Vyras, moteris, vaikas — tai tikra savotiška žmogiška trejybė. Keista tik, kad mokslininkai ir net teologai iki pastarųjų laikų beveik visai nekreipė dėmesio į ją. O tuo tarpu, kaip nūn matom, ši žmogiškoji trejybė yra gan aiškus Dieviškosios Trejybės šešėlis. Be to tai neabejotinas ir neišgriaunamas faktas.

Ginčys. Tokios kūniškos trejybės esama ne vien žmonėse, bet ir gyvuliuose.

T. Serafinas. Tai tiesa. Bet kadangi Biblijos pasakojime mes turime nurodymų vien apie pirmųjų dviejų žmogiškųjų asmenų sukūrimą, apie pirmųjų gyvulių atsiradimą jokių žinių ten nerandam, todėl

mes ir turim teisės spėti, kad tikrasis Švenč. Trejybės paveikslas tėra išreikštas vienoj tik žmogiškoj prigimtyje, o gyvuliuose galime manyti, beesąs vien tik netobulas Švenč. Trejybės atspindžio šešėlis — vestigium seu adumbratio S. Trinitatis, kaip sako teologai.

Ivanovas. Šv. Trejybės tam tikrų pėdsakų esama ne vien žmoguje ir gyvuliuose, bet netrūksta jų nei negyvuose daiktuose, gamtoje ir moksle ir net abstrakcijos srityje. Pav., materialiame pasauly randame trejopos rūšies būtybių: mineralų, kurie egzistuoja, augalų, kurie egzistuoja ir gyvuoja, ir gyvulių, kurie egzistuoja, gyvuoja ir jaučia.

Gyvulių esama taipgi trejopų: vyriškos, moteriškos ir nekatros giminės.

Visata susideda iš trijų pasaulių: dvasinio, materialinio ir mišraus.

Kiekviena sukurta ar nesukurta būtybė priklauso vienai kuriai iš trijų kategorijų: gėrio, tiesos bei grožio.

Kiekvienas silogizmas bei protavimas susideda iš trijų dalių: didžiojo termino, mažojo termino ir išvados.

Mūsų erdvė turi tris matavimus: ilgį, plotį, augštį (bei gylį).

Geometrijoj visos tiesialinijinės figūros galimos suskaidyti trikampiais.

Kiekvienas trikampis turi tris kampus, tris šonus (kraštines) ir tris viršūnes.

Kiekviena linija gali būti viena iš trijų: tiesi, laužtinė ir kreivė ir t.t. ir t.t.

Taigi, kaip matom, visur atsispindi Trejybės idėja.

Dievaitienė. Ją aš randu ir savo dvasioj trejose jos galiose — prote, valioj ir atminty. Man ji nenorom primena garsių menininkų paveiksluose dedamus jų parašus. Tiesa, Dievo kūriniuose dėl buvimo parašų nėra, bet visuose juose žymu Trejybės ženklas bei Dievo Triasmenio — antspaudas. Blogos akys tų, kurie to ženklo nemato, o dar blogesnės tų, kuriems rodos, jog ir pats žmogus esąs gyvulys, neturįs jokio panašumo į Dievą. Bet šį teigimą sekmingai griauna istorija, nes ji aiškiai parodo, kad kur tik žmonijos gyventa, visur kurta meno, poezijos, kultūros, gamintąsi naujų pabūklų, reikšta naujų idėjų. Tuo tarpu, net ir pas artimiausius žmogui gyvulius, nieko panašaus nerandame. Jei viena kita gyvulių rūšis ir sukuria šį bei tą, tai toji jų kūryba visuomet esti menkutė, statiška, vis ta pati, nė kiek pirmyn nepažengianti. Pav., voras spendžia tinklą, bitė lipdo korį, bet vis taip pat, kaip buvo daroma prieš tūkstančius metų. Aiškus atsilikimas nuo žmogaus, nors kūno atžvilgiu kai kurie gyvuliai ir labai žmogui artimi atrodo. Dėl ko taip yra? Dėl ko pas gyvulius nematom jokio dinamizmo, jokios pažangos? Dėl ko jie vis tebestovi vietoj, duoda save pralenkti žmogui? Gi dėl to, kad jie neturi dvasiškumo, neturi proto, o ypač neturi jokių kūrybinių

gabumų. Per tai gyvulys ir lieka amžinai gyvuliu. Žmogus yra jo valdovas, didžiojo Dievo Kūrėjo gyvas paveikslas ir panašumas.

Ginčys. Ši tiesa man atrodo jau pilnai išgvildenta. Taigi, kažin ar nebūtų jau metas, padėkojus garbiem jos įrodinėtojams, baigti šį pašnekesį, nes prie to, kas augščiau pasakyta, nėra, rodos, ko bepridėti.

Minčius. Baigti tikrai jau reiktų. Bet pridėti prie jo būtų galima dar nevienas dalykas. Tačiau tai palikime sekančiam pašnekesiui.

15.VII.36.

PENKTAS PAŠNEKESYS

Dievas ir žmonija

Žmonių, tautų viena mintis —
Pasiekti idealas.
Deja, jį dengia paslaptis —
Kame tiesa? Kur melas?...

Ivanovas. Praeitam pašnekesy buvo užtektinai įrodyta Dievo panašumas žmoguje, kaip atskirame individe, taip ir jo pirmoje šeimoje, toje žmogiškų asmenų trejybėje.

Ne vienam iš mūsų gal atrodys, kad žmogaus klausimas tuo ir baigtas ir kad prie jo nėra kas daugiau bepridėti. Bet gerb. pirmininkas pažymėjo, kad yra nemaža klausimų, kurie būtų galima čion dar pridurti. Iš to daugelio mums būtų įdomu išgirsti bent vienas kitas svarbesnis dalykas.

Minčius. Kaip jau minėjau, nuo žmogiškosios asmenų trejybės pareina žmonių daugėjimas. Jei žmogus visą laiką gyventų vien individo gyvenimu, tai šis jo gyvenimas būtų trumpas ir greit pasi- baigtų.

Kas kita šeimoje. Kaip gyvi organizmai, šeimos auga ir plečias, išleidžia naujas atžalas — naujas šeimas. Iš jų susidaro giminės, padermės, tautos. Laiko bėgyje iš šių kurias įvairūs politiniai vienetai — valstybės, karalystės, imperijos. Jos, labiau įsigalėdamos, stengias ginkluota jėga nuveikti kitas ir priversti savęs klausyti. Tuo būdu viena kuri valstybė, pavergus visas kitas, gali tapti viena universaline imperija. Tuomet nebeliktų nė vienos nepriklausomos tautos bei valstybės; kiekvienas atskiras žmogus virstų tos imperijos valdiniu. Žmoniją taptų ne tik de fakto, bet ir de jure tam tikra organizuota būtybe, Comt'o „Grand Être".

Kristaus laikais Romos imperija jau ir buvo beveik pasiekusi tą idealą; bet vėliau savo nekultūringų kaimynų buvo nuveikta ir suskaldyta į daugybę atskirų nepriklausomų vienetų. Apie sujungimą visų pasaulio valstybių į vieną antvalstybę svajoja nūn tik pasaulinio komunizmo teoretikai. Jie labai norėtų faktiškai egzistuojančią, bet kol kas dar nesuorganizuotą, žmoniją suburti po viena raudona komunizmo vėliava.

Ginčys. To pat tikslo siekia ne vien komunistai, bet ir Romos Bažnyčia su savo diktatoriais — popiežiais. Mano išmanymu, pats siekimas tuo ar kitu būdu sujungti visas tautas ir valstybes į vieną milžinišką politinį kūną, savyje nėra blogas. Ak ir Kristus, Bažnyčios įsteigėjas norėjo, kad visi

būtų viena, (Jon. 17, 22), o žymiausias Kristaus sekėjas Ignacas Loyola savo apmąstymuose argi nes ragina visus krikščionis rinktis savo vadu Kristų, burtis aplink Jo vėliavą ir stoti drąsiai į kovą su Jojo priešais. Aš net manau, kad kolektyvioj žmos nijoj Dievo paveikslas ir panašumas pasireikš kur kas aiškiau, negu atskirame žmogaus individe ar atskiroj šeimoje.

Minčius. Su tuo negalima nesutikti. Nes žmos nijai esant sudėtai iš atskirų individų ir šeimų, o atskiriems žmonėms ir šeimoms turint neabejotino panašumo į Dievą, tenka būtinai pripažinti, kad ir žmonijoj neabejotinai esama tam tikro paveikslo ir panašumo į Dievą. Ir juo labiau žmonių veislė fis ziškuoju gimdymu nuolat daugėja, juo Dievo pris gimties atspindys žmonijoj daros kaskart pilnesnis ir aiškesnis.

Pav., atskiram žmoguje, individe, ir net atskiroj šeimoj, mes negalim pripažinti jokio Dievo visur esamybės paveikslo; tačiau kolektyvioj žmonijoj, gyvenančioj visame žemės paviršiuje nuo pusiaujo beveik lig pat žemės ašigalių tam tikrą Dievo visur visamybės paveikslą turim jau būtinai pripažinti.

Lygiai ir Dievo duotoji žmogui galia vals dyti žemę atskiram žmoguje ir atskiroj šeimoj visai nežymi, bet faktiškai ji jau yra praplėsta ir įvykdyta kolektyvioj žmonijoj, surišus sioj toliausius žemės kraštus telegrafais, telefonais ir kitokiomis susisiekimo priemonėmis. O tai kaip

tik ir teikia mums gražų Dievo visagalybės bei visavaldybės paveikslą.

Toliau, iš savo patyrimo mes gerai žinom, kad atskiro žmogaus ir net atskiros šeimos gyvenimas yra labai neilgas, nes mirties dalgis tolydžiai kerta gyvybę. Bet, iš antros šalies, mes lygiai gerai žinom, kad nors ir nepaliaujamai žūva atskiri žmonės, atskiros šeimos, o kartais net ir ištisos tautos ir valstybės, tačiau visa žmonija, nuolat bedaugėdama, vis gyvuoja ir net gauna viršų ant mirties[1]: tuo ji teikia tam tikrą fiziškos nemirybės pavyzdį, kuris, kas gi yra, jei ne tam tikras absoliučios Dievo nemirybės paveikslas.

Galop, kad ir parodo mums istorija eilę genialių žmonių (k. š., šv. Augustiną, Tomą Akvinietį, Aristotelį, Leibnizą, Hoene Wronskį ir k.), kurie savo galingu protu buvo užvaldę beveik visą žinijos plotą ir tuo būdu net savo atskiram asmeny išreiškę tam tikrą Dievo visažinybės paveikslą, tačiau kolektyvioji žmonija, be abejo, nesulyginti daugiau žino, negu atskiras, kad ir genialiausis žmogus, todėl ir kolektyviosios žmonijos žinojimas yra, be abejo, daug pilnesnis ir tobulesnis,

---

[1]) V bitvie smerti i roždenja
Osnovalo Božestvo
Neskončajemost' tvorenja,
Mirozdanja prodolženje
Viečnoj žizni toržestvo,
Graf. A. Tolstoj

Dievo visažinybės paveikslas, negu vieno, kad ir mokyčiausio, žmogaus žinojimas.

Augščiau patiekti išvadžiojimai, mums matos, yra pakankamai aiškiai įrodę, kad klausime apie Dievo paveikslo apsireiškimą žmoguje — žmonijos paplitimas žemėje yra labai svarbus dalykas. Dėliai to mums atrodo, ne be reikalo Biblijos pasakojime, greta nurodymo, kad Dievas sukūrė žmogų — vyrą ir žmogų moterį į savo paveikslą ir panašumą, tuo-jau čia pat pridurtas ir kitas Dievo įsakymas: „Veis-kitos ir dauginkitos ir pripildykit žemę ir ją paver-kita" (Prad. 1, 28).

Žemės pavergimas yra vienas iš žmonijos tikslų. Būdama negausi, ji to tikslo niekaip nebūtų galėjus atsiekti. Bet išaugus ir pripildžius **visą žemę**, jai jau nesunku ir ilgiausius geležinkelius nutiesti, ir milžiniškus tunelius prakasti ir greitą susisiekimą per okeanus suorganizuoti...

Ivanovas. O, kokius stebuklus žmonija pada-rytų, jei ji, Dievo pagalbos paprašius, **stotų su-tartinai į vieną bendrą, visam pa-sauliui naudingą ir reikalingą dar-bą**, kaip tai mano tautietis Fiodorovas dar praei-tame amžiuje rimtai įrodinėjo.

Ginčys. Bet ar vienas bendras visos žmonijos darbas yra galimas?

Dievaitis. Aš turėčiau kitą abejojimą: ar pati žmonija gali būti **viena** — turėti **vieną valią, vieną supratimą, vieną tikslą.** Galop, ar nūn gyvuojanti žmonija yra sveika, nesugedus?

Kada mes kalbėjom, kad žmogus yra mažas Dievo Kūrėjo paveikslas — mažas kūrėjėlis, mes turėjom galvoj žmogų dar nenupuolusį, išėjusį tik ką iš Dievo rankų ir todėl *gerą*, nes visa, ką Dievas sukūrė, dar buvo gera. Žmogui nupuolus, įvyko jame žymių permainų. Jo valioj atsirado polinkių į bloga; jo prote — tam tikro sunkumo tiesai suprasti, galop, ir jo pačios kūrybos rezultatuose ėmė šalia gerų rastis ir blogų dalykų. *Sudaryta iš sugedusių žmonių, sugadinta yra ir visa dabartinė žmonija.* Taigi ir tikėtis iš jos daug gero negalima. Kūrimo galios ji nėra dar nustojusi, bet jos sukurti dalykai, gali būti ir būna ne vien geri, bet ir blogi. Pastarųjų laikų karai, revoliucijos, klasių kovos dažnai pasireiškia tokiose žiauriose formose, jog nenorom veržias galvon klausimas, kur šiandienė žmonija eina: ar pirmyn, kaskart labiau kultūrėdama, ar atgal — į pikčiausios barbarybės laikus. Ar ji užuot panešėjus į Dievą, nėr tapus panašesnė į velnius?

Dievaitienė. Seniau aš mėgdavau skaityti knygas apie būsimąją žmonijos pažangą. Mat, pažanga daug kieno vaizduotasi lyg kokia stebukladarė deivė. Ji pasigaudama nuolat augštyn bekylančio mokslo ir technikos, viską žemėj patobulinsianti ir pagerinsianti, pagaminsianti visai naujas gyvenimo sąlygas, visus sunkesnius darbus dirbsiančios mašinos, darbo dienos ilgis būsiąs suvestas iki minimumo (2-3 valandų), visą likusią dienos dalį žmonės galėsią sau ilsėtis bei linksmintis. Tuo būdu

žemė iš ašarų pakalnės pavirsianti tikru rojum. Dirbant kuomažiausia, melstis visai nebereikėsią, nes bažnyčias pakeisią teatrai kinai, dansingai. Iš dievų beliks tik vienas — pinigas. Kristus, Jo dvasia ir mokslas iš visur bus šalinami. Šeimose, mokyklose, valstybėse Jam nebebus vietos. Visos įstaigos, visas gyvenimas bus laicizuotas. Tos laicizacijos pasėka bus visuotinis kultūros pakilimas. Žmonės nusikratys visais prietarais, įgys augštą gamtos supratimą, bus vieni kitiems geri, lipšnūs, mandagūs, mylėsis kaip broliai. Nebebus beduonių, bedarbių, vagių, plėšikų, galvažudžių, nes laicizuota valstybė aprūpins visus savo piliečius maistu, butais, drabužiais ir pinigais. Turint gi viso, kas reikia gyvenimui, nebebus piliečiams nei pagundų daryti ką nors pikta. Taigi pažangos dėka žmonės gyvens neapsakomoje laimėje, o ir mirti galės laimingai, nes nesibijos nei Dievo, nei pragaro...

Taip tai prieš 50 metų pranašavo mūsų pažangos ir mokslo garbintojai. Ką gi šiandien matom? Ar išsipildė bent vienas iš tų pranašavimų? Ar laicizuota žmonija pagerėjo, patobulėjo, sušvelnėjo? Nė kiek! Ji tik išmoko viešuose pasirodymuose *vaidinti dorus švelnius žmones, visai nebūdama tokia.*

Geriausiais to įrodymais gali būti kad ir nežmoniški žiaurumai, vartojami nūn Sovietų Rusijoj, Meksikoj, Ispanijoj ir kitur. Vadinas, kad žmonija gerėtų, tobulėtų, to nesimato, o jos sužiaurėjimo, sužvėrėjimo pavyzdžių pilni visi laikraščiai. Žmo-

nija kaskart aiškiau skyla į dvi dalis — dešiniąją ir kairiąją, dorą ir nedorą, Dievą garbinančią ir Dievą niekinančią. Pirmosios skaičius nuolat mažėja, o antrosios — vis auga. Kur gi čia pažanga? Pažanga būtų, jei žmonės Dievą mylėtų, Jo valią stropiai vykdytų, Jo karalystę žemėj kurtų. Kaip gi yra tikrumoj? Visai priešingai. Dievo meilė pakeičiama Jo neapykanta. Dievas varomas lauk iš visų gyvenimo sričių. Jo visai nenorima, kad Jis būtų. Taigi ir skelbiama, bent žodžiais, kad Jo jau nėsą.

Bet sveika logika įrodinėja, kad jeigu ko nėra, tai ir to nėsamo daikto neapykanta neturi jokio pagrindo ir yra gryniausia nesąmonė. Tačiau Dievo priešai yra taip apjakę, kad to aiškaus prieštaravimo nemato. Tai tau ir pažanga!

Bet jei jau dingo Dievas, tai gal liko bent artimas? Nes argi pažanga, beeidama pirmyn, būtų praradus visus savo kilnius altruizmo, humanizmo ir net elementario teisingumo idealus? Deja, ji ir jų jau yra netekus? Ak kitaip negalėjo ir būti, nes, atmetus idealų — Idealą Dievą, nebeliko nieko, kuo būtų galima bepagrįsti ir artimo meilė, juoba, kad nūn drauge su Dievu šalinama ir pati artimo idėja. Eidama vis „pirmyn", kairioji pažanga prieš žmogų artimą pastatė žmogų — žvėrį, ir jų savitarpius santykius sunormavo senovine pagoniška taisykle: žmogus žmogui, tauta tautai — vilkas. Kas turi stipresnius dantis, aštresnius nagus, to ir viršus. Kalbėti apie

humanizmą, žmoniškumą santykiuose su žmonėmis, nebėra nūn jokio pagrindo, nes kairioji pažanga pripažino patį žmogų esant gyvuliu, traktuotinu vien „rein zoologisch" ir jam valdyti tesurado vieną tik tinkamą priemonę — fizinę jėgą. Žmonėmis tepripažinta vien valdovai, kurie, paėmę į savo rankas valdžią, vieni ir teturi teisę spręsti, kas gera, kas bloga, kas tiesa, kas ne ir t.t. Atskiriems individams spręsti tai nebeleidžiama. Jie savo pažiūras į pasaulį turi imtis gatavas iš savo valdovų. O kadangi kiekvienas iš tų valdovų turi savo nusistatymus, tai valdovų įsitikinimai verčiama neliestinomis dogmomis, kurių ne tik kad atmesti, bet nė paabejoti jais nevalia. Tokia tai yra nūn ideologijos srity kairioji laisvė!

Socialiniame gyvenime žadėta rojus be darbo ir vargo. Bet kągi šiandien matom? Milijonus bedarbių ir beduonių. Visi jie sulyginta nelaimėje ir skurde. Tokia tai naujoviška lygybė.

Pranašauta, ateisianti visuotinės meilės era. Nieks nebekelsiąs balso prieš svetimas tautas, ir svetimos nuomonės rasiančios prideramą pagarbą... Kaip gi yra iš tikrųjų? Gi visai atvirkščiai. Etiopai neapkenčia italų, vokiečiai prancūzų, rusai japonų... O ir tose pačiose tautose kiek yra nežmoniškos neapykantos! Rusai bolševikai žudo rusus monarchistus, ispanai komunistai skerdžia ispanus katalikus... Vietoj padorių krikščioniškų tarptautinių santykių visur kyla nešvaraus

„kaukiančio ir kriuksinčio“ nacionalizmo bangos. Sunku rasti biauresnis už jį dalykas, nes jis viską giria kas savo, nors ir būtų bloga ir peikia, kas svetima, nors tai ir būtų k u o g e r i a u s i a.

Taigi iš šiandieninės žmonijos daug gero var≈giai bau galima laukti. Ji visai beveik dar savo gyvų reikalų nesupranta ir savo sąmonės dar neturi. Sprendžiant iš šiandienių valstybių, mokyklų, so≈cialinio gyvenimo sutvarkymo, žmonija nelinksta integruotis, spiestis į vieną pasaulinį organizmą. Jo≈je vis dar ima viršų priešingas diferenciacijos pro≈cesas. Valstybės, tautos labiau mėgsta palaidą ne≈priklausomą gyvenimą. Visos žmonijos suspietimo krūvon dar nejaučiama reikalo. Vieni tik bolševi≈kai apie tai tesvajoja, bet iš to, kaip jie tvarko so≈cialinį rusų gyvenimą, aišku, kad jie neturi tikro supratimo nei kas yra ž m o g u s, nei kas yra ž m o n i j a. Mat, šiai pastarajai sukurti, jie neranda geresnio plano, kaip girios skruzdėlyną . . .

Ginčys. Dėl ko?

Ivanovas. Gi dėl to, kad jie mano, esą galima be Dievo sukurti ne vien šeimą, ir tautą, bet ir valstybę ir net pačią žmoniją. Bet apie tai jau se≈novės išminčius yra pasakęs, kad tai padaryti b e D i e v o būtų daug sunkiau, negu miestas ore pas≈statyti.

Kaip jau augščiau minėjom, žmonija, bendrai kalbant, yra labiau palinkus į pikta, negu į gera. Žmonėms nuo pikto sulaikyti lig šiol vartota teis≈mai, piniginės baudos, kalėjimai. Deja, tos fizinės

priemonės dažnai pasirodo bejėgės prieš piktus žmonių palinkimus. Daug stipriau už jas sulaiko mus nuo kalčių mūsų sąžinės balsas: nedaryk to, tai blogai Bet kad sąžinė turėtų jėgos mus nuo blogo sulaikyti, reikia, kad ji remtųs augščiausiu autoritetu — Dievu. Nes tegu tik Dievo nebūna, nebebus nė sąžinės. O be sąžinės nebus, kas apsaugotų mūsų gyvybę ir turtą, kas mūsų gyvenimą padarytų įmanomą. Jei ir dabar neretai pasitaiko visuomenės gyvenime vogimų, plėšimų ir žmogžudysčių, tai net baisu daros, pagalvojus, kiek visokių piktadarybių atsirastų, sąžinei žmonėse visai išnykus. O ką besakyti apie visą žmoniją, jei ji netektų sąžinės?!... Juk ji tuomet pasidarytų panaši į palaidą ir nebesuvaldomą plėšriųjų žvėrių bandą, ar net ir į šetonų legijoną.

Dievaitienė. Kas gi daryti, kad ji tuo nevirstų?

Ivanovas. Mano išmanymu, reiktų mums kaskart geriau ir pilniau pažinti save ir drauge rūpintis, kad ir pati žmonija nepaliautų ugdžius savyje geismo susekti, kas yra j i p a t i i r k o k i e j o s s v a r b i a u s i e j i u ž d a v i n i a i ž e m ė j e.

Ginčys. Mes nežinom dar bendrai ž m o g a u s prigimties, tai kaip mes galim sužinoti ž m o n i j o s prigimtį, kas ji yra ir kurie jos svarbiausi tikslai?

Ivanovas. Tiesa, netrūksta mokslininkų, teigiančių, kad iš visų mokslo tyrinėjamų dalykų, ž m o g u s y r a k u o m a ž i a u s i a i i š t i r t a s. Tuo remdamasis garsusis fiziologas D-r a s A l e x i s C a r r e l 'i s yra pernai išleidęs savo knygą, vardu

„Žmogus tas nežinomasis"[1]), kuri yra jau išversta į daugelį Europos kalbų ir vieno tik prancūziško leidimo yra išėję jau 56 tūkstančiai egzempliorių. Joje įrodoma, kad žmogus rimtai tyrinėti tepradėta vos tik šiame šimtmety. Pradžią tiems rimtiems žmogaus tyrinėjimams yra davus Š. Amerika. Ten pirmiausia yra atsiradę tokios garsios mokslo įstaigos, kaip Johno Hopkinso „Medical School", Rockefelerio „Institute for Medical Research" ir kitos. Čia žmogaus prigimtis tyrinėjama iš įvairių įvairiausių šalių. Čia kruopščiai renkamos žinios, ką apie žmogų gali pasakyti mechanika, fizika, chemija, biologija, fiziologija, psichologija etc. Nepamiršti net ir tokie mokslo dalykai, kaip sociologija, pedagogika, estetika ir net poezija. Taikant tų mokslų nurodymus atskiriems individams, gaunama labai įdomių praktiškų rezultatų. Taigi ir galima tikėtis, kad ilgainiui tos mokslo įstaigos, pasiremdamos savo naujais metodais ir gautais tyrimo rezultatais, duos pradžią įvairioms svarbioms reformoms pedagogikoje, socialinio gyvenimo sutvarkyme, mene, eugenikoje ir kitur.

Vadinas, žmogus nebus jau mums visiškai terra ignota. Jis iš fantastų ar neišmanėlių rankų palengvėl pereis tikrų mokslininkų žinybon; o šie jau nesiims sveiką jauną žmogų perdirbinėti ant savo kurpalio, kaip tai neretai daryta ikšiol įvairių „švie-

---

[1]) *D. Alexis Carrel* L'homme cet' inoconnu, Paris, Plon, 56ᵉ mille, 1936.

tėjų", žmogaus prigimties visai nepažinojusių. Jiems terūpės vien žmogus iš tikrųjų patobulinti, padaryti jis tinkamesnis gyvenimui, o ne subedievinti, supartijinti bei kitaip sukvailinti. Tuomet tik ir tebus galima rimtai kalbėti apie visos žmonijos patobulinimą, apie jos augščiausią tikslą ir pašaukimą žemėje.

Minčius. Dėl bandymo šie klausimai seniai jau bandyta kelti ir spręsti. Ypač šioje srityje buvo pasižymėjęs lenkų filosofas Hoene-Wronskis (1778—1853). Jis buvo giliai įsitikinęs, kad jo sukurtoji „absoliutinė filosofija" bei „mesianizmas" gali net ir šiuos klausimus moksliškai išspręsti. Tam savo teigimui įrodyti jis 1843 m. išleido platų veikalą, vardu „La destin de la France, de l'Allemagne et de la Russie, comme Prolégomènes du Messianisme". Wronskio išmanymu, nurodytų čia tautų pašaukimai esą šie:

Prancūzija esanti pašaukta sureformuoti, ištobulinti ir galutinai nustatyti valstybės sutvarkymo pagrindus, nurodant, jog jie reikia remti ne vien augščiausiu mokslu, bet ir begaliniu Dievo autoritetu, nes be to ji negalės turėti nei reikiamo stiprumo, nei pastovumo.

Vokietijos pašaukimas esąs — per naują reformą sureformuoti galutinai religiją ir atvesti ją į atbaigtą tobulą krikščionystę.

Galop Rusijai skirta būti įkūrėja ir vykdytoja absoliutinės ūnijos. Ši gi turėtų susidaryti iš mokyčiausių žmonių, be tautybės skirtumo

ir vesti visas tautas prie galutinio žmonijos tikslo, kurį Wronskis matė absoliutinės tiesos ir absoliutinio gėrio (savaiminės nemirybės) atsiekime. Absoliutinė tiesa apsaugotų žmoniją nuo visų klaidų, o savaiminė nemirybė suteiktų jai absoliutinį gėrį, ir tuo pasotintų nenumalšinamąjį troškimą amžinai gyvuoti, niekuomet nemirti.

Apibūdinęs augščiausį žmonijos tikslą jos pagrindiniais santykiais su absoliutine tiesa ir absoliutiniu gėriu, Wronskis stengės ir atskirų tautų, kaip žmonijos dalių, nušviesti tautinį pažymį iš tų pat jų santykių su augščiausiu žmonijos tikslu.

Tam jis savo veikalan „Métapolitique messianique" (Paris, 1840, in 4 pp. 139—140) ir įdėdino šią įdomią lentelę:

„Vokiečių tautinis pažymis yra nuolatinis tiesos ješkojimas ir progresyvus gėrio tyrimas.

Belgų — tiesos reikalo nujautimas, gėrio gerbimas.

Danų — tiesos studijavimas, gėrio branginimas.

Ispanų — tiesos įrodinėjimas, gėrio fanatizmas.

Jungtinių Š. Amerikos Valstybių — tiesos siekimas, gėrio tyrimas.

Prancūzų — tiesos atgimimas, gėrio entuziazmas.

Grekų grįžimas tieson, tęsimas gėrio.

Olandų — tiesos gynimas, gėrio palaikymas.

Italų — tiesos vėlinimas, gėrio konservavimas.

Žydų — tiesos viltis ir gėrio laukimas.

Lenkų — tiesos laukimas — gėrio viltis.

Portugalų — tiesos mėgždžiojimas, gėrio reforma.

Švedų — tiesos kultūra, gėrio praktika.

Šveicarų — tiesos palaikymas, gėrio gynimas.

Turkų — nepasitikėjimas tiesa, gėrio fatalizmas..."

Čia tenka pažymėti, kad tie Wronskio apibrėžimai, kaip per daug abstraktūs, neduoda aiškaus supratimo nei tų tautų būdo, nei jų tautinių idealų. Tačiau vis dėlto bendrais bruožais nurodo bent kelio kryptį, kuriuo jos instinktyviai eina kiekviena į savo ateitį. Žinant gi, kurlink jos eina, ko trokšta, jau galima šiek tiek spėlioti ir kokia maždaug bus jų ir visos žmonijos ateitis. Ši ateitis, laikui bėgant, darysis kaskart aiškesnė, jei tik rinkti tautoms vadovauti žmonės bus besilaiką mūsų tautinio šūkio: „*Ir šviesa ir tiesa mūs' žingsnius telydi*", t. y. išminčiai, jungią savy augščiausį mokslą su augščiausia dorove. Augščiau minėtasis mokslininkas D-ras Carrel'is iš tokių žmonių siūlo sudaryti Augštąją Tarybą (haut Conseil). Jie neturėtų sau uždėtos jokios pareigos užsiimti mokslo tyrinėjimais, nei skaityti jokių paskaitų, nei sakyti prakalbų, nei leisti knygų. Jų uždavinys būtų vien stebėjimas ekonominių, socialinių, psichologinių, fiziologinių ir patologinių fenomenų, apsireiškiančių

juos apsupančiose tautose bei individuose. Jie vien atidžiai sektų mokslų raidą, jų pritaikymų įtaką mūsų gyvenimo įpročiams. Jie stengtųsi surasti, kuriuo būdu galima būtų šių dienų civilizaciją atlieti žmonėse, neslopinant jų esminių ypatybių. Jų tylusis mąstymas saugotų naujoviškosios valstybės piliečius nuo mechaniškų išradimų, pavojingų jų audiniams ir jų dvasiai, nuo falsifikacijų minties, kaip saugojama piliečiai nuo falsifikuotų maisto produktų, nuo netikusio auklėjimo, nuo specialistų fantazijų, lygiai ir nuo visokios pažangos, gaminamos ne piliečių naudai, bet išradėjų asmeniškiems interesams bei iliuzijoms patenkinti. Taigi ši Taryba turėtų kliudyti organišką bei protišką tautų blogėjimą... Tų Augštosios Tarybos narių uždavinys būtų daug svarbesnis, negu juristų konstitucijos nuostatų gynėjų..."

Ivanovas. Iš to, ką čia p. Minčius pasakė, matom, kad ir XIX a. idealistas Wronskis ir šių dienų blaivas mokslininkas Carrel'is yra priėję labai panašių apie žmoniją išvadų. Jos galima išreikšti šiąja teigimų eile:

1) Šiandienė žmonija faktiškai jau egzistuoja, tik ji tebėra dar palaida ir chaotiška, neturi dar savo aiškios gyvybės nei sąmonės, nors palengvėl į tai jau eina.

2) Atskiros tautos yra žmonijos dalys, bet jos vis dar tebėra nesusijungę ir nesusiorganizavę į vieną visos žmonijos kūną.

3) Žmonijos sąmonei žadinti reikalingi tam

tikri žmonės. Jų jau yra po vieną kitą įvairiose tautose, tik, deja, jie dažniausiai vienas kito nepažįsta ir yra nesusiorganizavę.

4) Bendras jų pažymis yra tas, kad jie būna visųmokyčiausi, visųdoriausi ir kuoplačiausių pažiūrų. Ne visuomet jie savose tautose užima augščiausias vietas, bet visada tinka būti savų tautų vadovais.

5) Jie tai ir turėtų būti kviečiami į augščiausiąją Žmonijos Tarybą bei Pasaulinę Tautų Sąjungą.

6) Ji reiktų sudaryti panašiais pagrindais, kaip ir Carrel'io Augštoji Taryba.

7) Žmonijos Taryba turėtų stropiai daboti, kad būsimoji pažanga nenukryptų į šalį nuo augščiausios tiesos kelio.

8) Kaip yra protinga spaudos, teatro, kino cenzūra, taip ir Žmonijos Taryba turėtų svarbią pareigą kontroliuoti naujas idėjas, naujus išradimus, kurie būtų priešingi žmonijos tikslams bei idealams. Nes žmonijos interesai turi būti statomi pirmoj vietoj. Kaip yra pavojingas panašios kontrolės nebuvimas, geriausiai tai matom iš žiauriausio barbariškumo apsireiškimų dabartinėj Sovietų Rusijoj, Meksikoj ir komunistinėj Ispanijoj.

9) Žmonijos Taryba būtų drauge ir žmonijos sąžinė. Viešai jos šauktis galėtų visos tautos, kurios turi nelaimės būti valdomos žiaurių, neteisingų, jokios teisėtos laisvės neapkenčiančių dik-

tatoriškų režimų, k. š. Rusijoj, Vokietijoj, Lenkijoj ir k.

10) Žmonijos Tarybos buvimas parodytų pasauliui, kad ir be išsigimusių diktatūrų ir kruvinų barbariškumų yra galima kitokia, protinga ir teisinga tautų ir visos žmonijos valdymo forma, paremta protu ir sąžine, o ne kardu, badu ir teroru.

11) Žmonijos Tarybai reiktų turėti visose tautose savo skyrius, kurie ir būtų artimiausiais pagelbiniais jos organais, Žmonijos Tarybos informatoriais ir padėjėjais. Masonai, rotariečiai, komunistai panašius organus jau turi.

Iš to viso sveiki, tariuos, sutiksit, kad žmonija nėra tuščias žodis, kad ji yra, anot Comte', Didžioji Būtybė[1]). Jos autoritetas tūkstanteriopai padidėtų, jei ji pripažintų savo aukščiausiu vadu Dievą, o savo veikimo pagrindu — dekalogą bei 10 Dievo įsakymų. Jei tai įvyktų, žmonija, bent savo pastarame žemėj gyvenimo laikotarpy, galėtų suvaidinti labai svarbią rolę. Bet ar ji nusileis Dievui, ar pasišiauš prieš Jį, dar labiau, mes nežinom. Kristus šį klausimą dėl iškėlimo iškėlė, bet į jį atsakyti nesiteikė. Matyt, laikė jį mūsų išganymui nereikalingu, o tuščio mūsų žingeidumo tenkinti nepanorėjo.

Dievaitienė. Aš labai dėkinga Tamstoms, brangūs sveteliai, kurie teikėtės dalyvauti šiame pašne-

---

[1]) Grand Être.

kesy. Iš jo aš pastebėjau, kad žmogaus sukūrimas yra daug sudėtingesnis klausimas, negu šiaip žmonės apie jį mano. Pirmiausia, kaip matėm, sukuriamas p i r m a s ž m o g u s individas — Adomas. Paskui kuriama p i r m o j i m o t e r i s ir sujungiama su Adomu į p i r m ą j ą š e i m ą. Šeimų skaičiui daugėjant, susidaro t a u t o s. Ir galop iš tautų, istorinio proceso bėgyje, daros palengvėl žmonija. Žmonija, lyg kokiais laiptais, kopia vis augštyn prie idealų Idealo. Bet ir šis etapas nėra paskutinis nei pats augščiausis. Visais atžvilgiais daug augščiau už jį stovi Kristaus Bažnyčia. Kas joje gyvena, tas gyvena jau nebe žmonijoje, tiktai D i e v u j e ir su D i e v u. Bet apie tai, tikiuos, sveikučiai, neatsisakysit plačiau pakalbėti sekančiame pašnekesy.

19.VIII.36.

ŠEŠTAS PAŠNEKESYS

Dievas ir Bažnyčia

Dotata Patris gloria,
Respersa Sponsi gratia,
Regina formosissima.
Himm. eccl.

Minčius. P. Ginčys turi žodį.

Ginčys. Praeitam pašnekesy p. Ivanovas pavadino žmoniją Didžiąja Būtybe. Tai tiesa: ji yra tikrai didelė. Bet tas jos dydis duodas apskaičiuojamas. Šiandienė statistika skelbia, kad gyvenančių žemėj žmonių esą apie du milijardu.

Vadinas, vienas atskiras žmogus sudaro vos vieną dumiliardinę žmonijos dalį. Taigi jo reikšmė skyrium atrodo visai menkutė. Dėliai to paprastai ir sakoma: vienas vyras ne karys. Tik susispietę į kuopas, pulkus, armijas, kariai gali nusverti pergalę. Iš čia kyla nūdien toks pasitikėjimas kariuomenės gausumu ir pašėliškai visur varomas jos dauginimas.

Iš kitos šalies tame pat praeitame pašnekesy buvo pareikšta mintis, kad Kristaus Bažnyčia nepalyginti yra daug augštesnė būtybė, negu žmonija. O jei taip, tai čia kyla tam tikras prieštaravimas, nes Kristaus Bažnyčios narių skaičius neapima nė pusės žmonijos. Skaičiaus atžvilgiu žmonija atrodo kur kas didesnė, negu Bažnyčia.

T. Serafinas. Taip tiktai atrodo, bet po teisybei taip nėra. Nes žmonijos narys kas kita, o Bažnyčios — vėl kas kita: tai du visai nesulyginami dalykai.

Ginčys. Nesuprantu. Argi Bažnyčios ir žmonijos nariai ne tie pat žmonės?

T. Serafinas. Atrodo tie pat, bet tikrumoje tapatybės nėra. Mat, žmogus, kaip žmonijos narys, yra visada vienas, tuo tarpu tas pats žmogus, kaip Bažnyčios narys, niekuomet neesti vienas; jis mistiniais ryšiais visuomet yra surištas su Dievu ir priklauso mistiniam Kristaus kūnui. Tam pačiam mistiniam Kristaus kūnui priklauso net ir žemėje jau nebegyveną, bet išganymą laimėję mūsų broliai. Turėdami tai galvoje, mes drąsiai galime skelbti, kad net ir skaičiaus atžvilgiu Bažnyčia turi kur kas daugiau narių, negu nūn gyvuojančioji žmonija. Mūsų tikimas Šventųjų Bendravimas leidžia mums be jokio prieštaravimo tai tvirtinti.

Be to, žmogus teesti žmonijos narys tik kol jis gyvas; mirdamas, jis visai praranda tą savo

priklausymą žmonijai. Kas kita žmonės kaip Bažnyčios nariai: jie ir gyvi būdami, ir laimingai mirę, nepaliauja priklausę Bažnyčiai; jie tebegyvuoja Kristuje ir su Kristum, neatskiriami nuo Jo mistinio kūno.

Dievaitienė. Ką reiškia žodis „mistinis"?

T. Serafinas. Mistinis, mistiškas reiškia slaptingas, turįs ryšių su tikybos paslaptimis. Tikyba — veda žmones į išganymą. Dėliai to mūsų tikybos ir mūsų Bažnyčios įsteigėją Kristų mes teisingai vadinam Išganytoju. Nes iš Jo ir per Jį mes gaunam išganymą. Niekas kitas negal mūs' išganyti, tik Jis, nes Jis yra Dievas. Bažnyčia yra Jo įsteigta išganymo priemonė.

Kaip turįs dvejopą prigimtį — dievišką ir žmogišką, mūsų Išganytojas yra tikras dievažmogis — tobulas Dievas ir tobulas žmogus. Kaip tobulas žmogus, Jis gali jungtis su bet kuriuo kitu Jį mylinčiu žmogum. Kaip Dievui, Jam nesunku tą savo meilės ryšį su žmonėmis be galo praplėsti ir apimti juo visus žmones. Dėliai to Šventieji Tėvai, remdamiesi Šv. Povilo žodžiais: „Jūs esate Kristaus kūnas" (1 Kor. 12. 27), ir vadina Bažnyčią mistiniu Kristaus kūnu.

Rusų filosofas Vl. Solovjovas — yra davęs Kristaus Bažnyčiai dar kitą nemažiau tinkamą — Dievažmonijos vardą. Vadinas, Kristus mums yra tikras Dievažmogis, mes gi Kristui — Jo kūnas bei Dievažmonija.

Kaip tokia, Bažnyčia yra neturinti „sutepimo raukšlės" (Ef. 5. 27), o kitur Naujame Įstatyme ji vadinama „tiesos šulu ir tvirtuma". Mat, ji yra „gyvojo Dievo šventovė" (Tim. 3. 15), o Kristus — jos galva (Kol. 1. 18).

Taigi ir netenka stebėtis, kad Bažnyčios autoritetas buvo visuomet lygiomis laikomas, kaip ir paties Dievo, nes kas Bažnyčiai nusidėdavo, ar jos neklausydavo, buvo laikomas dideliu kaltininku, netoleruotinu tikinčiųjų tarpe. Mat, paties Kristaus pasakymu, Bažnyčios neklaužados laikytini, kaip „pagonys ir muitininkai" (Mat. 18. 17). Tai yra labai skaudus pasmerkimas. Ir priešingai, — jai priklausyti, būti jos nariu, tikri krikščionys visuomet laikė didele žmogaus laime. Mat, Bažnyčia ne tik neklaidingai veda mus į išganymą, bet yra, be to dar, net ir pačių pragaro vartų nenugalima. Kas yra jos globoje, kam ji yra *motina*, tam ir Dievas yra *Tėvas*. Tokiems Bažnyčios vaikams Dievas atveria savo širdį, laiko mylimais savo prietelіais, galinčiais kiekvienu momentu, be jokios vergiškos baimės prieiti prie Jo, kaip prie mieliausiojo savo Tėvo. Tą meilę Jis rodo mums ir *individualiai* kaip Dievažmogis, ir kolektyviai, kaip visų žmonių Išganytojas. Dėliai to Jo Bažnyčia ir yra galutinis žmonijos *atbaigimas* ir augščiausia žemėj jos garbės viršūnė. Augščiau bepakilti ji tegali vien būdama Dievo dangun įkelta, kur nei akis neregėjo, nei ausis negirdėjo, nei į žmogaus širdį neįėjo, ką Dievas yra prirengęs tiems, kurie

Jį myli (I Kor. 2. 9). Tokiais tai keliais Dievas per Bažnyčią veda žmogų į save.

Sukurdamas jį, Viešpats teikia jam savo paveikslą ir panašumą. Gimdamas, žmogus visuomet turi savo tėvą ir motiną ir yra kieno nors sūnus bei vaikas. Suaugęs, jis virsta šeimos, tautos ir žmonijos nariu. Galop jis turi teisę tapti ir tikrosios Kristaus Bažnyčios nariu.

Žmonijos nariu jis daros be jokių savo pastangų, be jokio ypatingo noro; kad jis taptų sąmoningai Bažnyčios nariu[1]), tam jau reikia jo geros valios ir tam tikro pasiryžimo.

Tiesa, dėl šaukimo Kristus savo Bažnyčion mus šaukia, bet vieno pasyvaus to šauksmo nugirdimo dar neužtenka: čia reikia mūsų pačių aktyvaus pritarimo. Įstojimas į Bažnyčios narius yra laisvas: jon stoti niekas neverčia. Prievartos griebias tik netikros bažnytužės. Iš čia mums ir atsiranda savaime priedermė saugotis tų netikrų bažnytužių, o drauge ir reikalas mokėti jas atskirti nuo tikrosios, Kristaus įkurtos Bažnyčios, kuri viena tiktai ir tegali mus nuvesti į tikrąjį išganymą.

Ivanovas. Surasti toji tikroji Bažnyčia neapsakomai svarbu. Bet ar tai yra galima? Juk tiek pasauly yra visokių atskalų, erezijų, sektų, kad ir vienoj tik krikščionijoj!.. O betgi jos visos turi pre-

---

[1]) Nesąmoningais Bažnyčios nariais tampa vien pakrikštyti vaikai, neatėję dar į pilną protą, ar praliejję dėl Kristaus savo kraują, kaip pav. Betliejaus berneliai.

tensijų vadintis „Kristaus bažnyčiomis", savo mokslą laikyti „Kristaus mokslu", be kurio esąs negalimas išganymas! . . . Kas įstengs visas tas pinkles atpainioti ir neabejotiną tikrą tiesą tarp tiekos nesutarimų surasti? . . .

T. Serafinas. Dėl buvimo yra teologų, manančių, kad tas darbas nėra jau toks sunkus. Aš neturiu drąsos taip tvirtinti. Man, anaiptol, atrodo, kad tai dalykas yra labai n e l e n g v a s. Aš manau net, kad žmogus, paliktas s a u p a t s v i e n a s, be ypatingos Dievo malonės, tiesiog negalėtų susigaudyti tiekoje skirtingų teigimų.

Tačiau, iš kitos šalies, negalima taipgi neigti, kad tikroji Kristaus Bažnyčia turi ir tokių pažymių, kurie j a i v i e n a i t i k t e p r i k l a u s o ir kurių netikros bažnyčios n e t u r i.

Ginčys. Įdomu sužinoti, kokie gi yra tie jos pažymiai?

T. Serafinas. Norėdami juos sužinoti, perskaitykit atidžiai kad ir patį tiktai Bažnyčios įsteigimo aprašymą, kaip jis yra Mato evangelijos pateiktas. Štai to aprašymo tekstas (Mat. 13—20):

„Jėzus atėjo į Kesarijos apylinkes ir klausė savo mokytinius tardamas: Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų? Jie gi atsakė: Vieni sako, kad jis Jonas Krikštytojas, kiti, kad Elijas, o kiti, kad Jeremijas ar vienas iš pranašų".

Šios nuomonės buvo klaidingos. Tat Jėzus jiems tarė: „Jūs ką gi sakote mane esant?"

Visiems tylint, Petras visų vardu atsako: „Tu Kristus, Dievo gyvojo sūnus".

Petro atsakymas buvo tikras, paties Dievo įkvėptas, taigi pagyrimo vertas ir Bažnyčios pagrindan dėtinas. Todėliai Kristus, jau nebeskirdamas Petro išpažinimo nuo jo asmens, iškilmingai ir pareiškė: „Palaimintas esi, Jonos Sūnau, Simonai, nes ne kūnas ir kraujas tai tau apreiškė, bet mano Tėvas, kurs yra danguje. Ir aš tau sakau, tu Petras (uola) ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią ir pragaro vartai jos nenugalės".

Vadinas, ta Bažnyčia nėra žmonių sugalvota, bet paties dangaus Tėvo per Petrą apreikšta. Dėliai to ir Kristus mielai sutinka būti jos steigėju ir steigia ją, bet tik vieną vienintelę (savo Bažnyčią), o ne jų daugelį (ne bažnyčias) ir prižada padaryti ją nenugalimą net sujungto pragaro spėkoms. O drauge teikia jai augščiausiąją valdžią („dangaus karalystės raktus"), taip kad ką Petras suriš žemėje, bus surišta danguje, ir ką jis atriš žemėje, bus atrišta ir danguje (Mat. 16. 19).

Vadinas, tikra Kristaus Bažnyčia yra paties Dievo įkvėpta, Kristaus įsteigta, Petro išpažinimu ir asmeniu pagrįsta, nenugalimu stiprumu ir augščiausia valdžia apdovanota; be to dar ji turi ir pažymių, atskiriančių ją nuo netikrų, žmonių pramanytų bažnytužių.

Ivanovas. Dabar ir man pačiam labiau aiškėja Bažnyčios ir jos pažymių svarba. Kokie gi yra tie pažymiai?

T. Serafinas. Visų pirma tikroji Bažnyčia yra viena, kaip vienas yra Dievas, vienas Išganytojas, vienas tikėjimas, vienas krikštas. Bažnyčių daugumas parodytų tik jų netikrumą, klaidingumą, jų Dievo valiai prieštaravimą. Šitas Kristaus nusistatymas buvo pareikštas aiškiai ir kategoriškai: „ant tos uolos pastatysiu savo Bažnyčią" (vienaskaitoj), o ne bažnyčias (daugiskaitoj). Taigi ir negali būti tikrų bažnyčių daugiau, kaip viena, panašiai kaip ir Dievų negali būti daugiau, kaip vienas. Dėliai to gerai yra pasakęs vienas vokiečių poetas:

Tūkstančiai yra velnių,
O viena dievybė;
Tūkstančiai yra klaidų,
O viena teisybė...

Minčius. Iš vieno tikrojo Dievo ir negali kas kitas išplaukti, kaip tiktai viena absoliuti tiesa.

Dievaitienė. Kiek aš atsimenu iš katekizmo, esama ir daugiau pažymių, kuriais tikroji Bažnyčia atskiriama nuo netikrų. Tai parodo mūsų Credo bei viešasis tikybos išpažinimas. Jame juk ne veltui iškilmingose mišiose garsiai giedama: Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam. Tai reiškia, kad toji Bažnyčia, kurią mes tikim, yra ne tik viena, bet ir šventa, ir visuotinė ir apaštališka.

T. Serafinas. Garbė mūsų brangiai šeimininkei, kuri pasirodė taip puikiai žinanti svarbiausius mūsų Bažnyčios pažymius. Ir iš tikrųjų mūsų Bažnyčia yra ne tiktai viena, bet ir šventa.

Ir nesunku suprasti, dėl ko. Nes kaip ji galėtų nebūti šventa, jei jos įkvėpėjas yra pats Dievas Tėvas, jei jos įkūrėjas buvo Dievo Sūnus, kuriame glūdėjo visa Dievybės pilnuma, galop jei ir ji pati buvo Šv. Dvasios malonėmis gausiai apipilama?

Nemažiau šventas ir jos uždavinys — vesti žmoniją į Dievą, skleisti žemėj šventąjį Kristaus mokslą, stiprinti žmones šventais sakramentais, šventomis mišiomis, maldomis ir kitomis šventumo priemonėmis.

Tiesa, ne visada tas uždavinys pavykdavo Bažnyčiai, ne visi jos nariai tikro šventumo įsigydavo; buvo ir yra joje nemaža nusidėjėlių, bet ji dėlto nenustoja būti šventa, nes ji neatsako už juos, kaip gera motina neatsako už paklydėlį savo vaiką. Ji visus veda į šventumą, visus nori išganyti ir daro tam tikslui visa, ką tiktai gali.

Ginčys. Kad Kristaus Bažnyčia turi būti tikrai šventa, man tai yra aišku. Bet kuo įrodomas jos visuotinumas arba katalikiškumas?

T. Serafinas. Senovės žydai buvo įsitikinę, kad jie, kaip jų protėvio Abraomo ainiai, tėra vien Dievo vaikai, o visi nežydai negali būti Dievo karalystės dalyviai. Tai buvo prietaras, kurį Kristus iš pamatų išgriovė, įsakydamas savo apaštalams mokyti visas

tautas (Mat. 21. 19), nedarant skirtumo tarp žydo ir nežydo..., tarp vergo ir laisvojo (Kol. 3. 11). Taigi Kristaus Bažnyčia yra skirta visiems amžiams, visoms rasėms, visoms tautoms, visoms šalims. Ir šį savo uždavinį ji vykdė visais laikais. Todėl, kur tik nueisi, į kurį kraštą pateksi, visur rasi jos narių, visur išgirsi ją vadinant visuotine arba katalikiška. Taip buvo senovėj, taip yra ir dabar. Ji yra pasklidus visame pasauly.

Šalia to ji išlaikė dar apaštalams paliktąjį Kristaus mokslą ir nenutraukiamą šv. Petro ir kitų apaštalų įpėdinystę, taigi ji teisėtai ir vadinas apaštališka.

Ginčys. Žiūrint į tolimą krikščionybės praeitį, atrodo, kad Kristus tikrai yra įsteigęs savąją Baž-nyčią, ir kad ji turi būti viena, šventa, visuotinė ir apaštališka. Tačiau jei yra koks neabejotinas faktas, tai krikščionystės suskilimas. O šiai skilus, kažin ar tuo skilimu nėra paliesta ir pati Kristaus Bažnyčia? Man atrodo, kad šis klausimas ne vienam krikščioniui gali ateiti į galvą ir privesti jį prie dilemos: arba keturi tikros Bažnyčios pažy-miai neturi reikiamo aiškumo, ar žmonėms nėra griežtos pareigos tikros Bažnyčios ieškoti ir, ją ra-dus, būtinai jon prisijungti?

T. Serafinas. Sveiki gerai žinot, kad milijonai žmonių tikrąją Bažnyčią iš jos pažymių yr pažinę ir jon prisijungę. Bet tai padarę, jie jau nebeturėjo pareigos toliau jos bejieškoti. Jei kas ją pažinęs vis dar jon nesideda, tai jau čia kaltas ne pa-

žymių neaiškumas, bet jų valios atkaklumas. Mat, valia veikia jų protą, užtemdo tiesą ir skaldo krikščioniją. Tai yra didelė kaltė. Ji Dievo užginta ne mažiau, kaip ir žmogaus nužudymas. O betgi žmogžudysčių visur pasitaiko. Kodėl? Ar kad šios nuodėmės baisumas būtų neaiškus? Ne, bet dėl to, kad žmonių valia, pasidavus pykčiui, nebesuvaldo savo aistrų ir lieja žmonių kraują.

Panašiai prieš Bažnyčią kelia nūn audras ne kokie neišgriaujami įrodymai, bet sugedusi žmonių valia, sukėlusi bedievišką šūkį prieš Kristų: „Netarnausiu Jam. Neklausysiu Jo Bažnyčios!" Ir tas antikristiškas šūkis sklinda nūn per visą pasaulį, skaldydamas žmoniją į dvi dalis — vieną už Dievą, kitą prieš Jį. Pirmoji sudaro tikrąją Kristaus Bažnyčią, antroji — Antikristo lindynę.

Ivanovas. Pastarajai labiau pritiktų velnio tvirtovės vardas.

T. Serafinas. Velniui galima rasti ir kitų tinkamesnių vardų. Garsusis prancūzų filosofas E. Hello jį pavadino: „celui qui s'est séparé et celui qui sépare". Ir iš tikrųjų pats atsiskyręs nuo Dievo, jis stengias atskirti nuo Jo ir visą žmoniją. Jo tikslas kelti amžiną separatizmą tarp žmonių ir Dievo. Mat, jis yra amžinas vienybės ardytojas, griovėjas, naikintojas. Dievas nori, kad viskas būtų viena, su Juo sujungta. Velnio noras, kad viskas būtų išskirstyta, chaotiškai suatomizuota, dulkėmis paversta. Tose tamsiose dulkėse jis daros nematomas, ir nevienam žemės gudruoliui įkalba, kad jo net ir visai nesama.

Iš kitos šalies jis ne be reikalo „Dievo beždžione" vadinamas. Mat, Kristui savo Bažnyčią įkūrus, įkūrė ir jis savo Antibažnyčią. Kristus prieš žengdamas į dangų pareiškė: „Duota man visa valdžia danguje ir žemėje" (Mat. 28.18). Negalėdamas visos valdžios paimti danguje, velnias stengias užvaldyti bent visą žemę, užnuodyti savo dvasia visas valstybes, paimti į savo rankas jų valdymo aparatus, visas pinigines vertenybes, visus maisto produktus ir tuo visus žmones padaryti sau priklausomus. Istorijos procese Dievas veikia per žmones; tą pat daro ir velnias, pasinaudodamas kitais savo žmogynais, kurdamas visur savo užnuodytos dvasios karalystę. Ir ji nėra fiktyvi, bet realiausia. Kaip ji atrodo, galima dalinai spręsti jau ir dabar iš šių dienų Maskvos, Meksikos ir Ispanijos „raudonųjų" režimų, kur žmogus žmogui pasidaro jau nebe vilku, bet tikriausiu šėtonu... Seniau, atmetus Dievą, „gerasis kairiųjų tonas" reikalavo žmogaus gerbimo, bent žodžiais, laikymosi šiokio tokio žmogiškumo. Šiandieną jau nueita toliau. Mat, nebėsant Dievo, ko čia besisieloti žmogum?! Jei nesivaržoma Dievu, ko čia bežiūrėti persenusios artimo meilės?! Ak žmogus yra ne daugiau, kaip paprastas gyvulys. Iš čia prieita galutinė išvada: „Šalin Dievas, šalin artimas, šalin visos etikos normos, šalin elementario teisingumo vertenybės! Visos priemonės geros, jei tik veda į tau reikiamą tikslą! Žudyk, šaudyk net artimus draugus,

jei tik jie tau kelią pastoja. Sovietų Rusijoj ir kitur jau taip ir daroma. Zinovjevas, Kamenevas e t c o n s o r t e s jau ant savo kailio tai išmėgino.

Dievaitienė. Aš negaliu suprasti vieno tik dalyko, kodėl bedieviai, komunistų vadai yra tokie žiaurūs? Juk daugelis jų išėjo augštus mokslus, sakosi esą vargšų užtarėjai, tarnaują žmonijos idealams; tuo tarpu jų retas kuris nėra susitepęs žmonių krauju? Maža to, jie tame kraujuje tiesiog maudos ir baisiausiomis priešų ir net nekaltų žmonių kančiomis sadistiškai gėris? Dėl ko taip yra?

Ivanovas. Man rodos, kad tai yra nuosekli išvada iš paties ateizmo principo. Nes jei tikro Dievo nėra, tai nėra nei augščiausio autoriteto. Dievo vieta likus tuščia. Tuomet kiekvienas ateistas gali į ją repečkinti ir pasiskelbti — pats esąs Dievas. Tuomet jo valia bus Dievo valia. Jis galės išleisti savo įsakymą: „Klausyk, pasauli, aš esu tavo vienintelis dievas. Mane vieną tegerbsi ir man vienam tetarnausi. Jokių kitų dievų nepripažinsi ir jiems maldų nesiųsi. Žmogų laikysi grynu gyvuliu ir gyvensi, kaip Epikūro meitelys. Jei taip gyventi nepanorėtumei ir būtumei sugautas begarbinąs kuriuos svetimus dievus, dideliai nusidėtumei man, teisėtam ir vienatiniam savo dievui, taptumei kontrevoliucijonierium, vertu mirtimi nubausti". Daug kur ta prasme jau ir kalbama ir tie principai praktikoj griežtai vykdoma. Vardan jų griaunama bažnyčios, badu marinama dvasiškiai, naikinama kryžiai, šv. paveikslai ir kitokie kulto dalykai. Tuo būdu skelbiama

formalinė Dievui kova ir tikimasi trumpu laiku ji būsianti laimėta. Visa tai turi jau nebe sociologinį, bet tiesiog patologinį pobūdį. Dėliai to kai kas šių dienų ateistus ir vadina socialiais pamišėliais. Bet tikrumoje jie yra daug pavojingesni, negu tikri bepročiai. Jie tai, reikalaudami sau absoliūčios laisvės, antmeta kitiems žiauriausią vergiją, nepripažindami jiems jokių žmogaus teisių. Jų sukurtoji valdžia yra tikriausia zookratija, arba, teisingiau pasakius, pragągariška satanokratija. Užsidegę savo maniakišku užsispyrimu, jie savo tikslams pasiekti neranda kitokių priemonių, kaip tik žiaurią prievartą, naikinimą ir terorą, virsdami tuo ir patys tikrais žmogžudžiais ir visokių moralių vertenybių — gėrio, grožio, žmoniškumo neigėjais. Jokiems vidaus ir išorės skatuliams jų nevaržant, nenuostabu, kad pas juos atsiranda visokių sadistiškų polinkių, k. š. nekaltų kūdikių, beginklių moterų ir vienuolių nežmoniško kankinimo ir velnioniško žudymo. Ypač tai žymu tokiose tautose, kaip ispanų, kurios nuo jaunystės buvo pratinamos prie kruvinų bulių rungtynių, kur neretai ir patys žmonės po įdūkusių gyvulių ragais galą rasdavo. Tuos nekultūringus žiaurumus Bažnyčia buvo bandžius uždrausti, bet Ispanijos didikams tos akcijos nepalaikius, net ir aukščiausias popiežių autoritetas nieko nepešė.

Ginčys. Iš Tamstos išvadžiojimų tektų spėlioti, jog etikos ir humanizmo atžvilgiu žmonija atsipalaidavus iš po Bažnyčios įtakos, žengianti nūn ne

pirmyn, bet atgal ir kad šių dienų žmogus esąs jau nebe **animal rationale** protingas gyvulys, bet tiesiog **beširdis velnias**, pralenkęs **visus pragarinio žiaurumo rekordus**.

Ivanovas. Kai žmogus išdrįsta Dievą neigti, Jo šėtoniškai neapkęsti ir net stoti su Juo į beprotišką kovą, tai apie to **žmogaus protą nebetenka jau kalbėti**, nes jis visai panėši į tikrą beprotį, kurs **užmerkęs akis, tvirtintų, saulės nebesą, nes jis jos nenorįs matyti ir tikrai nebematąs**. Aišku, jog su tokiuo „gudragalviu" veltui būtų ginčytis. Jis tegalimas vien pasigailėti, kaip gailimasi aklų, kurčių ir kitokių paliegėlių...

Seniau jie bandyta gydyti atatinkamais vaistais, dieta, tam tikro gyvenimo rėžimu. Gydymo rezultatai būdavo nekokie. Bet kol bedievybe užsikrėtusiųjų buvo nedaug, didesnio pavojaus iš jų nematyta. Šiandieną bedievybė, deja, virto tikra **sociaine liga**, taigi ir metas jau užsiimti jos gydymu, kaip gydoma nelaimingi užsikrėtėliai raupsais, sifiliu ir kitomis limpančiomis ligomis.

Po teisybei, bedievybė yra net daug pavojingesnė, negu sifilio nuodai, nes bedievis, pamatęs bažnyčią ar kurį kitą kulto daiktą, nustojo nuovokos, sąžinės ir gėdos ir puola sužvėrėjęs, lyg anas ispanų bulis, pamatęs raudoną skraistę.

Ginčys. Jei bedievybė tokia pavojinga, jei ji griauna visų **tikybų pagrindus**, dėl ko gi bažnyčios, tame skaičiuje ir pati stiprioji iš jų katalikiš-

koji, taip maža iki šiol parodė veiklumo toje žūtbūtinėje kovoje su aktingu ateizmu ir stipriau nesigynė nuo jo?[1])

T. Serafinas. Dėl gynimos mūsų Bažnyčia nuo jo gynės, kiek tik galėjo, bet tik *savomis dvasinėmis priemonėmis.* Daug kur ji net ir gintis negalėjo, nes iš jos buvo atimtos visos apsigynimo priemonės, būtent susirinkimų, žodžio ir spaudos laisvė. Valstybės aparato palaikomi komunistai puolė ją visai beginklę ir didžiavos ją nuveikę. Kaikurios kitos valstybės, kad ir Bažnyčios nepersekiojo, bet ir su komunizmu jai kovoti nepadėjo. O tuo tarpu valstybės egzistavimui bedievybė dar labiau gresia, negu Bažnyčiai. Mat, bedieviams atrodo, kad jiems viskas leista, jokie įstatai jų nesaisto, niekuo jie nesivaržo, nieko nepaiso. Taigi labai klysta valstybės vyrai, kurie į bedievybę pro pirštus žiūri ir mano, kad ji valstybei nežalinga. Taip manyti tegali vien valstybės priešai, o ne valstybės vyrai. Tinkamai *sutvarkyti ir sustiprinti valstybė be Dievo nėra galima.* Manyti kitaip būtų tai sąmoningai griauti savo valstybės pagrindus. Didžiausi minties galiūnai, k. š. Aristotelis, Wronskis, Vl. Solovjovas, seniai jau yra tai neišgriaujamai įrodę. Kas to nesupranta, yra žmogus labai negilus, nesugebąs logiškai gal-

---

1) Tie katalikų Bažnyčios žygiai prieš komunizmą yra išskaityti naujausioj Pijaus XI enciklikoj „Divini Redemptoris" Martii 19 d. 1937 a.

voti, nes po teisybei kiekvienas bedievis yra medžiaga visokiems kriminalistams, galvažudžiams, plėšikams, ir kitokiems piktadariams. Anie jų veiksmai, žinoma, nedori, bet patys jie — nuoseklūs: jei jau Dievo iš tikrųjų nėra, tai nėra nei artimo nei tiesos, nei doros, nei ko nors, kas būtų verta pagerbti, pasigailėti, pamilti. Žmogus tokiais principais daro ir visuomenei ir sau gyvenimą nepakenčiamą. Jis pilniausia priešingybė idealinio krikščionies: Šiam pasaulis ir jis pats yra niekis, Dievas — viskas; o bedieviui — Dievas ir visa kita — niekis, o jis pats — viskas. Iš čia ir kyla pasiučiausia teomachija bei kova su Dievu...

Ivanovas. Labai gaila, kad tų kovotojų su Dievu skaičius vis didėja. Skyrium paimti, jie gal ir nėra tokie blogi, kaip atrodo. Yra juose ir šiokios tokios nuovokos. Dažniausiai tai „buržujo ir proletaro mišinys". Blogiausia juose tai nepaisymas proto ir perdidelis pasidavimas afektams. Jais užsidegę, jie jau nieko nebežiūri ir praranda savo žmoniškumą, įgydami tikrai demoniškų pažymių. Tuo savo demoniškumu jie veikia tikinčius žmones, taip kad šie, nebetekę drąsos, bijo parodyti savo tikrąjį veidą. Iš šių baikštuolių Dievo neigėjai sudaro sau vergų minias ir tuo padidinę savo skaičių, pasidaro galingi. Baikštuoliai gi, laikydamies pasyviai ir būdami išsisklaidę, eina vis silpnyn, nes nėra kas juos krūvon suspiečia. Vieta, kur jie ge-

riausiai galėtų susijungti ir drąsos atgauti, tai Kristaus Bažnyčia. Ji pagrįsta nesuskaldoma Petro uola, ji ir neatskiriama nuo Kristaus, pažadėjusio būti su ja „visas dienas iki pasaulio pabaigos" (Mat. 28. 20).

Žinant tai, net ir didžiausiems baikštuoliams galėtų sugrįžti drąsa ir pasitikėjimas Kristumi, ypač atsiminus Jo žodžius: „Pasitikėkite, aš nugalėjau pasaulį" (Jon. 16. 33).

T. Serafinas. Tie Išganytojo žodžiai, lyg gyvybės eleksyras, gaivino krikščionis sunkiausiais laikais, tiek pirmais krikščionybės amžiais, tiek ir dabar bedieviams ir komunistams siaučiant. Jie praverstų dažniau minėti ir mums.

Bet, iš kitos šalies, mes turėtumėm nieku gyvu neužmiršti, turį priedermę dažniau ir karščiau maldauti, kad Kristus suteiktų mums daugiau energijos, atsparumo, gausesnių malonių, pagalbos ir nenuveikiamo tikėjimo. Išganytojas pats yra vienintelis tikrasis Nugalėtojas. Jis laukia, kad ir mes patys, Dievo padedami, pasirodytume panašiais nugalėtojais visuose mūsų žygiuose, darbuose ir kovose.

Tiesa, išeiti iš tų kovų laimėtojais mums nelengva, dėl to, kad mes esam silpni. Bet, jei mes silpni, yra visagalis Dievas, mūsų gelbėtojas, padėjėjas ir tvirtybė. Be Jo mes nieko gero negalim padaryti; bet Jam padedant, mums nesunku bus net ir stebuklais minias nustebinti, kaip tai apaštalai Dievo vardu darydavo.

Tos stebuklingos jėgós tikrai Bažnyčiai niekuomet nestigdavo, lygiai kaip ir tikro šventumo.

Kas augštesnis: šventumas, ar stebuklai, nelengva pasakyti. Kanonizavimo procese Bažnyčia iš kanonizuojamųjų reikalauja stebuklo, kaip šventumo ženklo, bet kai kuriais atvejais ji tenkinasi vien didvyriškomis kanonizuojamojo dorybėmis. Iš čia matom, kad didvyriškos dorybės yra bendresnis šventumo pažymis, negu stebuklai.

Šventumas ir didvyriška Dievo ir artimo meilės dorybė tai, galima sakyti, yra tas pats dalykas. Taigi šventumo įgijęs žmogus pasiekia augščiausį garbės laipsnį. Augščiau pakilti žmogui nėra galima, nes pasiekęs šventumą, jis patį Dievą pasiekia.

Praeitais (1936) metais viso pasaulio laikraščiai kėlė į padanges drąsią anglų alpinistų ekspediciją, pasiekusią augščiausią Himalajų kalnų viršūnę. Žygis, be abejo, pagarbos vertas, bet, palyginus jį su pasiekto šventumo augštumomis, tai ne daugiau kaip tuštybių tuštybė. Kelią į šias pastarąsias augštumas nurodo vien Kristaus Bažnyčia, nes ji pati yra šventa.

Ginčys. Gaila tik, kad tą jos šventumą temdo blogi kunigai, negarbingi kardinolai, o kartais net ir toli gražu nepavyzdingi popiežiai. Tiesa, jų skaičius neperdidelis, bet vis dėlto jų būta, ir bešališka istorija turi jų vardus sau pasižymėjus.

Minčius. Mums, katalikams tai irgi ne paslaptis. Mes žinom, kad mūsų kunigai ir popiežiai ne kurioj svetimoj planetoj gimę, bet yra paimti iš

tų pačių netobulų žmonių, kaip ir mes. Jie ir nesudaro Bažnyčios esmės, tik vieną žmogiškąjį jos elementą. Taigi jie ir nereikėtų painioti su pačia Bažnyčia ir jų kaltes šiai prikaišioti. Kai iš tų istorijos faktų kalasi sau ginklus komunistai ar kitoki Bažnyčios priešai, aš tuo nesistebiu, nes jie temato vien jos paviršių ir nemoka jo atskirti nuo nekintamo, amžino, dieviškojo jos elemento. Bet kai graudoti ima katalikai, kodėl ne visi kunigai šventi ir ne visi popiežiai kanonizuoti, tai many atsiranda noras paklausti tuos ponus katalikus: ar jie yra ką nors padarę, kad visa katalikų kunigija būtų šventa? Jie, tikiuos, žino, kad mūsų Bažnyčia savo kanditus į kunigus šventina ne kasdien, bet paprastai metų ketvirčių dienomis. Ji primena jiems tuomet jų priedermių šventumą ir prašo jiems Šventosios Dvasios malonių ir reikalingų dorybių. Dorų katalikų pareiga yra su Bažnyčios maldomis jungti savąsias, bent tomis keturiomis dienomis. Dar geriau mes padarytumėm, jei kasdien šv. mišiose dvasiškijos intencijai nors trumpai pasimelstumėm. Ar pas mus tai daroma? Deja, to gražaus papročio Lietuvoje kaip ir nėra. Neretai aštrokai pabarama pas mus savas klebonas, prikišama ne vienas dalykas savo vyskupui, reiškiama net nepasitenkinimų ir popiežiams, kodėl jie nesiskubina įvesti Bažnyčion reikalingų reformų, o nė kiek neprisimenama kad ir klebonas, ir vyskupas ir popiežius yra žmonės, reikalingi gausesnių Dievo malonių, kad galėtų tinka-

mai atlikti savo priedermes. O ar mes prašom tų Dievo malonių?!... Tad ir nenuostabu, kad pas mus ir pildos šv. Rašto (Izai. 24, 2) žodžiai: „Sicut populus, sic sacerdos — kokia tauta, tokia ir kunigija!

Mozės, žydų vado, istorijoje pažymėta gražus epizodas. Bekovojant žydams su Amaleku, Mozė meldės už savo tautą, rankas iškėlęs į dangų, ir žydai imdavo viršų; o jei kiek žemyn nuleisdavo rankas, pergalėdavo Amalekas. Tuomet prie besimeldžiančio Mozės buvo pristatyti Aaronas ir Huras, kad padėtų Mozei nuvargusias rankas laikyti iškeltas maldoje iki galutinės pergalės. Tuo mūšis ir buvo laimėtas (Iš. 17, 14—17).

Mūsų kunigai irgi kas dieną meldžias už savo tautą ir Bažnyčią, bet, deja, užuot susilaukę iš savo ganomųjų dvasinės paramos, jie tegauna dažnai išgirsti vien skaudžių priekaištų ir demagogiškų kaltinimų.

Ivanovas. Ką bolševikai prikaišioja pravoslavų šventikams, sveiki ir patys, tur būt, gerai žinot. Man būtų įdomu išgirsti, kuo lietuviai kaltina savo katalikiškąją dvasiškiją.

Dievaitienė. Mūsų kunigai, bendrai kalbant, yra gerbiami; mat, jie yra dvasiniai mūsų tautos vadai. Be savo tiesioginių pareigų — mokymo tikybos ir doros dalykų, jie kelia liaudyje ir tautinę sąmonę, veda religines ir kultūrines draugijas, platina geras knygas ir laikraščius. Tas jų veikimas nenueina niekais: vienur jie neša didesnį, kitur mažesnį vai-

sių. Tai pareina nuo pačių kunigų sumanumo, tak≈to ir moralinio autoriteto. Šiems, kaip paprastai, nelygiems esant, nelygus yra ir atskirų kunigų vei≈kimas. Pastebėję tai, kai kurie mūsų jaunesnieji veikėjai ėmė pastarais laikais reikšti tam tikro ne≈pasitenkinimo mūsų dvasiškijos veikimu. Įsibėgėję, jie pabandė padaryti ją senovės žydų „atleidžiamuo≈ju ožiu" ir užkrauti jai visas tautos negeroves: ji, girdi, nestovi tinkamoj moralinėj augštumoj, ne≈šviečia pilnutiniu blaivumu, skaistumu ir kitokiais kunigiškais tobulumais; ji be reikalo laikanti savo bažnyčiose aukso ir sidabro indus, kuriuos, kaltintojų išmanymu, geriau būtų pavertus pinigais ir išdalinus varguomenei.

Aš nesakau, kad mūsų kunigijoj viskas tvarkoj, kad joje nebūtų šešėlių. Bet tuose reikalavimuose prašaujama pro šalį, juoba, kad ir mūsų baž≈nytėlės daugumoj yra neturtingos ir aukso ar sidabro jose nė su žiburiu nesurastumėm. Savo dvasines avis mūsų ganytojai traukia bažnyčion ne brangiais liturginiais indais, bet geromis šir≈dimis ir savo sumaniu vadovavimu parapijose. Savo daugumoj jie tikri ganytojai vadai. Bet ir vadams malonu pasijusti, kad jie n e v i e n i, kad juos seka bendratikių būriai. Šiandien, kai vi≈sur dvasiškija puolama, reiktų už ją n e t i k m e l s≈t i s, bet ir palaikyti ją, sukuriant šalia draugijos p r o D e o, dar ir kitą panašią, p r o c l e r o krikščionių dvasiškijai pozityviuose ir geruose jos darbuose paremti. Nes dvasiškijos puolėjų nūn yra

net per daug, o kas jai ranką paduotų ir **b e n d r ą k a t. a k c i j ą v a r y t i p a d ė t ų**, tokių talkininkų ikišiol tėra mažoka. Užuot padėjėjų susilaukę, turim kur kas daugiau kritikų ir krikščioniško darbo kliudytojų, linkstančių primesti mūsų kunigams net ir tokias blogybes, kaip bedievybę ir bolševizmą. Netikėtina, bet tiesa.

Ginčys. Prōtestantizmo pradžioje ir mes evangelikai kaltinom katalikų kunigus kaip visų negerovių kūrėjus. Šiandieną mes subrendom ir panašių negudrių priekaištų katalikų kunigams jau nebedarom. Dėliai to aš principialiai nieko neturėčiau net ir prieš organizacijos „pro clero" steigimą. Vieno tik tetrokščiau, kad šių dienų krikščioniškoji dvasiškija labiau persiimtų tikra Kristaus dvasia ir savo tarpkonfesiniuose santykiuose parodytų daugiau **t a i k o s** ir **m e i l ė s**. Nes metas jau būtų visiems krikščionims suprasti, kad tęsęsis 400 metų tikybinės **d i f e r e n c i a c i j o s** procesas turi jau baigtis ir prasidėti naujas — **i n t e g r a c i j o s** bei taikaus jungimosi procesas. . . .

Minčius. Ačiū Dievui, šios skaistesnės dvasios pragiedruliai jau šen ir ten ima rodytis. Šiuo atžvilgiu ypatingai paminėtina „**M a l d ų s a v a i t ė**" bažnyčių vienybei išmelsti. Ji trunka nuo sausio 18 iki 25 d. Vienu iš jos sumanytojų buvo garsus anglikonų pastorius **S p e n c e r J o n e s**. Jo įsteigtoji „Maldų savaitė" greit pasklido Anglijoj ir Š. Amerikoj. Ją priėmė ir žymūs pravoslavų veikėjai, k. š., Metropolitas **E u l o g i j u s** Paryžiuj,

vysk. T y c h o n a s Berlyne, Pečeros arkivyskupas M y k a l o j u s Estonijoj, Kiriko seminarijos rektorius arkivysk. D a m i j o n a s Bulgarijoj ir k.

Čia paminėtini unijonistiški protestantų kongresai Upsaloj, Lausanoj, Jeruzalėj, Lambethe ir kitur.

Dievaitienė. Duok Dieve, kad tie unionistiški sąjūdžiai susilauktų netrukus žymesnių laimėjimų.

T. Serafinas. Tariuos, būsią ne pro šalį pridūrus, kad šiame unijonistiškame sąjūdy dalyvauja žymūs vyrai ir iš lietuvių dvasiškijos, pav., vysk. P. B ū č y s, mūsų Tėvai Marijonai, leidžią Charbine net atskirą rusų kalba laikraštį „Katoličeskij Viestnik" ir kit.

Ginčys. Religinių krikščioniškų bendruomenių susijungimo klausimas yra toks svarbus, jog jam, man rodos, praverstų paskirti specialiai dar vienas pašnekesys. Jo aktualumą gyvai jaučia katalikai. Nemažiau jis yra aktualus ir mums protestantams. Negali, man rodos, jam nepritarti ir rusai pravoslavai, besiginą nuo juos puolančio karingojo ateizmo. Aš gailestavau, kad šis krikščionijos susijungimo klausimas liko nepajudintas Girulių pašnekesiuose. Būsiu labai laimingas, jei jis nors trumpai bus pagvildentas bent dabar.

Dievaitienė. Aš mielai tam pritariu ir mudu su vyru mielai lauksime Tamstas po mėnesio dar kartą pas mus apsilankant. Dalyvavus su mielu noru praeituose pasikalbėjimuose, mums bus malonu prisidėti ir prie numatyto pastarojo. Jis iš eilės bus

sekmas. Septyni — šventas skaičius. Šiuo septintuoju mūsų pašnekesiams bus uždėtas lyg koksai vainikas. Be jo jie atrodytų lyg neužbaigti, lyg kokie bestogiai rūmai. Taigi, dar kartą kviečiame būkite, meilučiai, geri ir nepatingėkit po mėnesio pas mus apsilankyti. Lauksime.

9.X.36.

SEKMAS PAŠNEKESYS

Dievas ir kitos tikybos

Juk turi būti ir klaidžiatikysčių. 1 Kor. 11. 19.

Prašau netik už jus, bet ir už tuos, kurie per jų žodį įtikės į mane, **kad visi būtų viena**, kaip tu, Tėve. esi manyje ir aš tavyje. Jon. 17. 20—21.

Minčius. Kalba ponia Dievaitienė.

Dievaitienė. Praeitam pašnekesy mes išgirdom nevieną naują dalyką apie Kristaus Bažnyčią. Šios temos, man rodos, mes toli gražu nėsam dar lig galo išsėmę. Mes pripažinom tik jos įsteigėją Kristų norėjus, kad ji būtų viena, šventa, visuotinė ir apaštališka. Tokia ji nuo pradžios ir buvo, tokia ji amžinai ir liks.

Jos įsteigimas yra istorinis faktas. Kritikai bandė nustatyti ir jos įkūrimo laiką. Bet anksčiau dar prieš tą laiką gyvavo jau žydų sinagoga su savo Tora, buvo babiloniečių ir asiriečių šventyklos, Egipto, graikų ir romėnų žinyčios, o po Kristui atsirado mahometonų mečetės, pravoslavų cerkvės, pro-

testantų kirkės. Visos jos taipgi stengės nustatyti žmonių santykius su Dievu, aiškinti jiems Jo valią, skelbti Jo mokslą. Tai darydamos, jos norėjo patarnauti Dievui ir žmonėms. Dievas, kaip nepareinąs nuo žmonių nuomonių, liko savy tas pats, ta pati Augščiausioji būtybė, bet žmonių moksle apie Jį atsirado palengvėl įvairių nesutikimų ir net aiškių prieštaravimų. Šių skaičius buvo jau didokas prieš Kr. g.; dar labiau jis padaugėjo po Kristui, o nuo pusiau XI amž. prasidėjo ir pačios krikščionijos atviras skilimas. Mat, Mykolas Kerularis, Konstatinopolio patriarkas atsisakė tuomet viešai klausyti Romos popiežiaus ir galutinai atitraukė Rytų bažnyčią nuo Vakarų. Liuteris, Kalvinas ir kiti tą pat padarė XVI amž., suardydami bažnytinę vienybę Vakarų Europoj. Tuo būdu šalia vienos Katalikų Bažnyčios atsirado dvi naujos jos priešininkės, pasivadinusios viena ortodoksiška bei pravoslaviška, antroji — evangeliška bei protestantiška. Jiedvi patraukė paskui save ištisas tautas ir valstybes. Šių dienų statistika nurodo, kad protestantų visame pasauly esą 230 milijonų, o pravoslavų — 120 milijonų[1]). Katalikijai buvo tai didelis nuostolis, bet ji nuo to nepašlijo ir savo pirmos vietos krikščionijoj nepraradо, nes katalikų skaičius visam pasauly siekia nūn 363.734.790 milijonų[2]).

---

[1]) *Meyers* Taschen Atlas, 1935.

[2]) Amerikiečio kun. kan. Gorsmano apskaitymu.

Nesumažėjo taipgi nė jos išpažįstamų religinių tiesų skaičius. Ko ji mokė seniau, to pat tebemoko ir dabar. Nieko ji neužmiršo, nieko nepakeitė. Ji viską išlaikė, *ką iš Kristaus gavo*. Jos vienos pradžia betarpiškai susisiekia su Išganytoju. Tame jos tvirtumas ir galybė. Tai yra neužginčijamas faktas.

Ginčys. Negalima pasakyti, kad ir kitos dvi minėtos krikščionijos šakos būtų visai nieko nenuveikusios. Pravoslavija, pav., išlaikė gilų tikėjimą į Kristaus dievystę ir nuoširdų Švenč. Dievo Motinos kultą. O protestantizmas savo giliomis Šventraščio studijomis padėjo visai krikščionijai pilniau suprasti apreikštąjį Dievo žodį. Tuo atžvilgiu tikintieji protestantai yra atlikę didelės reikšmės darbą, už kurį jie tikrai verti padėkos.

T. Serafinas. Mes katalikai tų pravoslavijos ir protestantizmo nuopelnų nemaž neginčijam: mes pažymim tik viena, kad tie nuopelnai buvo galima įgyti ir *neardant bažnytinės vienybės*. Tuomet Kristaus Bažnyčia būtų turėjus nebe 363 milijonus išpažinėjų, bet 713 milijonų, taigi, būtų beveik dvigubai gausingesnė ir daug galingesnė, negu dabar. Iš čia savaime aišku, kad atplėšimu 350 milijonų išpažinėjų padaryta Kristaus Bažnyčiai dideliausia žala, kurią vargiai begali atstoti pravoslavijos ir protestantizmo nuopelnai krikščionijai.

Minčius. Kad atsiskyrimas nuo bažnytinės vienybės yra nemaža kaltė, jaučia tai ir patys atsisky-

rėliai, nes tas jų žygis aiškiai prieštarauja Kristaus valiai, kad „visi būtų viena" (Jon. 17, 21).

Be to, jis visuomet vykdomas su negryna sąžine. Mat, joj vis girdis, kad ir kiek apkurtintas balsas: atskala nėra geras daiktas, ji, po teisybei, yra labai sunki nuodėmė ir todėl grįžimas Bažnyčios vienybėn yra griežta atsiskyrėlių priedermė. Romos popiežiai ją laiks nuo laiko disidentams tėviškai tebeprimena. Tie priminimai padažnėjo, ypač pastarais laikais, kuomet tarptautinė bedievystė kaskart drąsiau pradėjo kelti galvą ir pulti visas religijas be konfesijų skirtumo. Bedieviams organizuojantis ir daugėjant, reikėjo ir krikščionims pagalvoti apie jungimosi reikalą prieš karingąjį ateizmą. Tuo reikalu atskirais atvejais kalbėjo ir rašė Pijus IX, Leonas XIII, Pijus X ir Benediktas XV. Bet labiausiai parūpo krikščionijos sujungimo klausimas dabartiniam popiežiui Pijui XIjam. Jo unijonistiškos enciklikos (Ecclesiam Dei, Mortalium animos ir k.) padarė įspūdžio ne vien katalikams, bet ir drąsesniems disidentams. Iš tikrųjų, kam tai nebūtų malonu, kad atsiskyrusieji Rytai ir Vakarų protestantai pajustų savy noro meilingai pažvelgti į katalikus ir tarti jiems meilės žodį: „Sveiki, broliai, Kristuje"? Bet ar tai galima? Pijus XI tiki, kad ilgainiui tai turės įvykti, nes neveltui juk paties Kristaus pranašauta, kad bus „viena avija ir vienas piemuo" (Jon. 10, 16). Jei šiandieną to dar nėra, tai nereiškia, kad ir amžinai to nebūsią. Dėl galėjimo tai gali būti. Bet kas reiktų tam tikslui padaryti?

Pijui XI tą klausimą iškėlus, kai kurie katalikai ir disidentai, blogai supratę Šv. Tėvo mintį, buvo bepradedą kalbėti ir rašyti apie žymiausių krikščionijos (katalikų, pravoslavų ir protestantų) šakų dėjimąsi į vieną didžiulę, bet neaiškią pankrikščioniškąją sąjungą. Mat, jiems atrodė, kad ir atsiskyrę nuo Romos Rytai ir protestantiški Vakarai, sudarą atskiras lygiateises tikros Bažnyčios dalis.

Tai buvo principinė klaida, galėjusi niekais paversti visą Pijaus XI sumanytąją unijonistiškąją akciją. Tiems negeistiniems nesusipratimams pašalinti Pijus XI sausio 6 d. 1928 m. išleido savo antrąją encikliką „Mortalium animos". Ten jis įrodė, kad unijos darbų tikslas yra ne kažkoks neaiškus pankristianizmo kūrimas, bet tikron vienon Kristaus Bažnyčion grąžinimas tų krikščionių, kurie nuo jos yra atsiskyrę. Bažnyčia, kaip aukščiau matėm, yra vienas gyvas mistinis Kristaus kūnas. Pankrikščioniškajai sąjungai nėra čia vietos.

Tos sąjungos šalininkai buvo daugiausia protestantai. Mat, jiems ją sudarius, logiškai reiktų atskiros konfesijos laikyti nepriklausomomis, lygiateisėmis tikros Bažnyčios dalimis, nors jos ir liktų tarpusavy niekuo nesurištos. Suprantamas dalykas, Pijui XI-am, kaip Katalikų Bažnyčios galvai, panaši pažiūra buvo nepriimtina, nes jei konfesijos yra lygiateisės ir nuo kita kitos nepriklausomos, tai jos ir negali sudaryti vienos Bažnyčios. Jos tegalės vaizduoti ne vieną, atskirą

Bažnyčią, bet jų daugelį, ko Pijus XI, be abejo, negalėjo turėti galvoje ir tikrai nebuvo turėjęs.

Ivanovas. Ir man rodos, kad ši protestantų pažiūra į Bažnyčią neatsako tiesai. Nes, jei atskiros konfesijos nieku nėra tarpusavy sujungtos, jos ir negali būti tikros Bažnyčios dalys. Jos yra visai atskiri padarai, naujos rūšies dalykai. Dėliai to man ir atrodo, bene bus tik artimesnė tiesai mūsų garsaus metropolito Platono pažiūra. Mat, jis į katalikų, pravoslavų ir protestantų bažnyčias žiūrėjo kaip į tris susikivirčijusias ir todėl po vienu stogu negyvenančias seseris.

T. Serafinas. Man, deja, nė šis prilyginimas neatrodo priimtinas. Dėl ko? Pirmiausia dėl to, kad Bažnyčia yra mūsų motina: ji yra viena ir seserų neturi. Antra — kas su motina kivirčijasi, tas nėra tobulas nei šventas, ir todėl neturi reikalingo Bažnyčiai šventumo pažymio, kuris jai yra būtinai reikalingas.

Dievaitis. Ką gi tad reiškia bažnyčių susivienijimas, apie kurį neretai tenka išgirsti žmones kalbant spaudoj ir visuomenėj?

T. Serafinas. Susivienijimas — tai padarymas, kad būtų viena, kas buvo virtę nebeviena; tai grįžimas vienybėn, kas nuo jos buvo nutolę, tai užmezgimas ryšių, kur jie buvo visai nutrūkę. Taigi susivienyti yra tai laisvai, gera valia susijungti, kilnių tikslų žmonijos labo ir augštesnės Dievo garbės besiekiant.

Ginčys. Tie susivienijimo apibrėžimai gražūs, bet ar jie praktiškai pritaikomi kuriam nors konkrečiam religiniam veiksmui? Sveikiems ne paslaptis, kad mūsų protestantiškas tikėjimas, pav., daug kuo nūn skiriasi nuo katalikų. Tarp tų skirtumų yra labai svarbių, galima sakyti, pagrindinių, griežtai neigiančių katalikų dogmas. Turėdamas tai galvoje, aš ir klausiu, ar susivienijimas protestantų evangelikų su katalikų Bažnyčia apskritai yra galimas?

T. Serafinas. Imant protestantizmą tokį, koks jis nūn yra, jo statikos stovy, jis atrodo nesutaikomas su katalikyste, kietas kaip akmuo. Tuo konservatyviu savo kietumu ir katalikų neapkentimu jis daugiausia ir laikosi.

Bet, iš kitos šalies, protestantizme netrūksta ir dinaminio aktingumo, gyvos judrios srovės, plaukiančios iš tyrų evangelijos gelmių. Tos gaivinančios srovės pagauti mūsų broliai evangelikai atmerkia akis ir pastebi, kad jų tikėjimas toli gražu nėra toks, kokio evangelijos mokslas reikalauja. Taigi, jie beskaitydami šv. Raštą, pradeda laisvai galvoti ir prieina įsitikinimų, visai artimų katalikybės dogmoms ir net praktikoms. Jie tai ir yra sudarę protestantizme atskirą srovę (hochkirchliche Bewegung), besistengiančią priduoti protestantizmui daugiau „evangeliškojo katalikiškumo" (evangelische Katholizität), nesibijančią krikščioniškos hierarchijos, išpažinties, rekolekcijų, net ir tam tikro vienuoliško gyvenimo.

Kolei panašių apsireiškimų nebuvo, aš ir pats maniau, kad protestantizmas, net ir ortodoksinis, esąs nuo katalikybės labiau nutolęs, negu pravoslavija. Dabar gi katalikų teologai pradeda į jungimąsi su protestantais jau optimistiškiau žiūrėti. Ypač būdinga yra šiuo klausimu *prelato d=ro C. Seltmanno* knyga, Die Wiedervereinigung der getrennten Christen, zunächts in deutschen Landen. Breslau, A. Gerholz, 1903. Jos turinys yra šis: Nurodęs neigiamas ir teigiamas protestantizmo priežastis, autorius nušviečia protestantiškos atskalos žalingumą ir bažnytinės vienybės būtinumą. Nepraeina jis nepalietęs ir protestantiškų pasiteisinimų: jie, girdi, turį vienybę, bet nematomą; šablonus jie palieka katalikams, o patys naudojasi įvairumu; jie tenkinasi tuo, kad esą tolerantai; atskalų visados būta ir būsią; jos miklina žmonių protą, užtenka melsti iš Dievo vienybės; pati katalikų Bažnyčia pirma tegu padaro atgailą ir t.t.

Antroj daly pateikta teologiškas Liuterio trumpojo katekizmo įvertinimas ir plati augsburgiškio protestantiškojo Credo analizė. Autorius ima čia kiekvieną iš 28 to Credo punktų ir iš eilės kvalifikuotu sprendimu nustato, kuris su katalikų mokslu visai sutinka, kuris yra priimtinas, kuris dalimi yra teisingas, dalimi — ne. Galutinis tų visų kvalifikacijų rezultatas yra šis, kad katalikų Bažnyčiai su protestantais, besilaikančiais augsburgiškio tikybos išpažinimo užmegzti derybas dėl bažnytinės

vienybės būtų ne pro šalį. Jos galėtų pasibaigti ir pilnu abiejų šalių susitarimu, jei tik protestantai parodytų užtektinai geros valios ir energijos klausyti Dievo valios labiau, negu savo senų specifiškai protestantiškų prietarų.

Dievaitienė. O ką sako katalikų teologai apie pravoslaviją: ar ji gali kada nors tikybiškai susijungti su katalikų Bažnyčia?

T. Serafinas. Dogmų atžvilgiu pravoslavai mums katalikams yra net daug artimesni, negu protestantai. Pravoslavai teatmeta (arba, tikriau sakant, teginčija) vien šias tris dogmatiškas tiesas: šv. Dvasios ėjimą ir iš Sūnaus, Švenč. Panelės Nekaltąjį Prasidėjimą ir Romos popiežiaus primatą ir jo neriklumą tikybos ir doros dalykuose. Bet, neapkęsdami katalikų, pravoslavų polemistai senovėje buvo priskaitę net 72 katalikų tikybos „klaidas". Daugelis tų „klaidų" šiandieną jau užmiršta, pav., kad katalikų kunigai skutas barzdas, vartoja mišiose nerauogintą duoną, dalina šiaipjau žmonėms komuniją vien duonos pavidale, neprimaišydami konsekruoto vyno ir kitas panašias. Ypač tas polemikas mėgdavo rusai. Jų seminarijose ir akademijose polemiškoji teologija buvo privalomas dalykas. Rusuose daugiausia išeidavo polemiškosios teologijos vadovėlių. Tuo atžvilgiu pažymėtina jų garsaus arkivyskupo Nikanoro knyga: „Iest' li čto jeretičeskoje v latinskoj cerkvi", išleista prieš karą. Šis pravoslavų hierarchas čia drąsiai tvirtina, kad katalikų Bažnyčioj beveik viskas yra eretiška

arba erezių sutepta. Netrūksta tokių karingų teologų ir nūdien. Jų pavyzdžiu gali būti kad ir V. D. Universiteto profesorius L. Karsavinas, kuris Paryžiaus euraziniame žurnale yr įdėjęs savo straipsnį, kuriame ne tik minėtąjį arkivyskupą Nikanorą pavijo, bet dar tam tikru atžvilgiu jį ne yr pralenkęs[1]).

---

[1]) Sk. „Evrazijskij Vremennik" knyga četviortaja 1925, kur įdėta platus (82—155 psl. straipsnis: „Uroki otrečennoi viery". Autorius pateikia čia karštą pravoslavijos dogmatinio mokslo apologiją ir kategorišką katalikų tikybos ir teologijos pasmerkimą.

Aiškumu ir logika šis straipsnis nepasižymi, bet jis yra tuo įdomus, kad jis duoda moderniausią pravoslavijos supratimą evraziečių tarpe. Prof. Karsavino išmanymu, religijos turinys — tai absoliuti viena visame (vsejedinaja) Tiesa. Taip suprasdamas religiją, jis pirmiausia prikiša katalikybei, kad ji suskaldžius tikybą į „gerus darbus" ir tikybą „siaura to žodžio prasme". Tame atskyrime jis mato „atskyrimą" (otjedinienije) žmogaus nuo Dievo". Tuo remdamasis, jis toliau smerkia katalikų mokslą „apie gerų darbų iždą", „apie indulgencijas", „apie skaistyklą" ir stengiasi pateisinti pravoslaviškas „mytarstvas" ir „sielų vaikščiojimus po kančias".

Prikišęs katalikų Bažnyčiai, kad ji pripažįstanti bedugnę tarp religijos ir mokslo tiesų, prof. Karsavinas įrodinėja, kad katalikų mokslas vedąs žmogų į subjektivizmą ir net į skepticizmą, nes jis esąs paremtas vien pašaliniu autoritetu, o ne Dievu. Dėliai to jam rodos, kad katalikų tikybos aktas esąs nelaisvas ir kad todėl katalikiškame tikybos supratime jau glūdinti predestinacijos idėja. Be to, katalikybė neužtektinai vertinanti (nedocienivajet) Dievažmogystę ir per tai atsižadanti (otrekajetsia) Jėzaus Kristaus". Peraštriai smerkti katalikus jis nenori, pata-

Turėdami tokius dvasios vadus, pravoslavai ir nelinksta jungtis su katalikais. Prieš karą jie politikoj buvo monarchistai, bažnyčioje — respublikonai. Nūdien monarchizmo šalininkų skaičius atrodo ten sumažėjęs, bent emigracijoj, bet demokratizmo polinkių cerkvėje kažin ar tik nebus nūn dar labiau padaugėję. O ši demokratizmo dvasia priklausomybei nuo Romos ir bažnyčių susijungimui yra kaip tik priešinga.

---

ria velyk už juos melstis, bet kol jie visų savo klaidų neatsižadėsią visa širdim, iki tol jie reikią laikyti eretikais, juoba, kad jie yr iškreipę beveik visas dogmas. Trejybės mokslą jie yr iškreipę savo Filioque. Kad čia esanti klaida, autorius plačiai įrodinėja, tvirtindamas, kad Tėvo ir Sūnaus asmenyje negali būti vieno šv. Dvasios ėjimo prado; kad katalikai įvedę Filioque į savo Credo, yra įvedę Dievo esmėn ketvirtąjį pradą ir t.t.

Kūrimo mokslas pas katalikus irgi esąs klaidingas, nes tvirtinąs, kad pasaulio kūrime yra dalyvavę nevisi trys Trejybės asmenys, bet tik vienas Tėvas. Dėliai to klaidingas esąs ir visas katalikų teologų mokslas apie apropriacijas. Tas pat, autoriaus išmanymu, pasakytina ir apie kat. Eucharistijos mokslą. Transsubstancija atmestina ir pakeistina „paprastu pavirtimu" (metabole) ir įvestina komunija dviem pavidalais. Įsikūnijimą katalikai klaidingai supranta, nes Kristus jiems esąs Dievas ir žmogus, bet ne Dievažmogis.

Kat. mokslą apie nekaltą Marijos prasidėjimą randa taipgi kritikuotiną. Jam atrodo, kad tuo mokslu esanti paneigiama Marijos laisvė ir užtrinamas skirtumas tarp Marijos ir Kristaus nenuodėmingumo (bezgriešnost').

Dar smarkiau prof. Karsavinas kritikuoja kat. išganymo ir malonės mokslą. Jis prikiša kat. teologams, kad

Daug kliudo joms tarpusavy jungtis dar ir per-didelė pravoslavų dvasiškių priklausomybė nuo šiaipjau tikinčiųjų. Pravoslavai ganytojai negali kelti jokių sumanymų, negali imtis jokios iniciaty-vos, tikybos bei bažnyčios reikaluose, ypač jei ten būtų kas nauja, nes pravoslaviškos avys visuomet gali nustelbti savo ganytojų žodį, dėl to, kad spren-džiamasis balsas joms priklauso. Tuo būdu pra-voslavų dvasiškija yra bejėgė, nes priversta klausyti dažniausiai tamsių masių. Jos terorizuoja savo va-dus vyskupus. Štai kodėl tarp kitko iš kelių dešim-čių pravoslavų hierarchų, atsidūrusių nūn užsie-niuose, neatsirado nė vieno, kurs būtų išdrįsęs nuvykti Romon pas popiežių. Toksai retas svečias nebūvėlis būtų Vatikane su didžiausia

---

jie savo distinkcijomis yra sudarę net 30 malonės rūšių ir tuo patys susipainioję taip, kad dabar nebe-randą išeities.

Bendra autoriaus išvada yra ši: katalikybė esanti tam tikra „arijanizmo rūšis bei viena iš susilpnintų homoiuzi-jybės formų". Dievo Kūno ir Jėzaus Širdies kultuose esąs nusidėjimas mokslui apie tai, kad Jėzus yra vienos esmės su Tėvu. Dogma apie Filioque esanti jei ne iš-sižadėjimas, tai bent mažinimas (umalienije) Dievo Įsi-kūnijimo ir Dievažmogystės. Kat. mokslas, anot Karsa-vino, esąs tiesiog „monofiziifiškų ir panteistiškų tendencijų apsireiškimas". Apie popiežiaus primatą ir neriklumą ti-kybos ir doros dalykuose nėr kas nė kalbėti: jis griežtai atmetamas, remiantis savotiškais istorijos ir egzegezės ar-gumentais. Plačiau sk. mano straipsnį „Tiesos Kely", 1925, 10-am n-ry vardu: „Naujas pravoslavų žygis prieš kata-likybę".

pagarba mielai priimtas, gautų audijenciją pas Šv. Tėvą ir turėtų gražią progą pasakyti popiežiui ne vieną svarbų bažnyčios reikalais žodį, kaip ir popiežius tam savo svečiui. Bet, kaip žinom, nė vienas pravoslavų vyskupas tos vizitos popiežiui nėra padaręs. Kodėl? Prieš karą tokio apsilankymo Vatikane nebūtų leidęs caras. Bet carui žuvus, ši kliūtis dingo. Pravoslavų vyskupai gali laisvai lankytis Vatikano rūmuose. Bet kodėl jie to nedaro? Gi vien iš baimės, ką apie jų žygį pasakys viešoji pravoslavų opinija? Kaip į tai pažiūrės pravoslavų masės?[1]).

Jei toji baimė pavyktų pašalinti ir Rytų hierarchai sutiktų sueiti į artimesnį kontaktą su augščiausiu Katalikų Bažnyčios Vadu, bažnytinio susivienijimo akcijoj tuo būtų padarytas didelis žingsnis pirmyn.

Dievaitienė. Bet pravoslavai tuo meilės keliu eiti nenori. Kas gi daryt? Gal visai paliaut apie bažnyčių vienybę su jais kalbėjus?

T. Serafinas. Visai paliauti kalbėjus apie bažnytinę vienybę, tai reikštų nuleisti rankas, nusiminti ir nebetikėti Kristaus žodžiu: „Ir bus viena avija ir vienas piemuo" (Joan. 10. 16). Pasiduoti tam skepticizmui neleidžia mums tikėjimas. Kelias, kurį

---

[1]) Tas poelgis yra juo keistesnis, kad tarptautinėse protestantų kongresuose pravoslaviškoji hierachija dalyvauja.

pravoslavai atmeta, nėra vienintelis. Ne be reikalo pasakyta: „Romon veda daug kelių". Nenorima eit laisvo susitarimo, meilės keliu, štai, lyg pro ūkus, nušvinta kitas, jau ne nuo šiandien bolševikų tiesamas kelias. Kad ir nenorėdami, pravoslavai jau gerokai yra juo pažengę. Jie religijos esmę yra matę paviršutiniškume: cerkvėse, ikonose, caro vartuose, varpuose, šventikų kastoje ir panašiose šventenybėse. Kur jos šiandieną? Auksabonės cerkvės nugriautos, uždarytos arba paverstos klūbais. Auksu, sidabru ir brangiais akmenimis sagstyti stebuklingų ikonų rūbai nuplėšti, o jos pačios išniekintos bei sunaikintos. Šimtapūdžiai varpai perlieti į patrankas. Vedę, neblogai apmokami šventikai paversti beteisiais elgetomis, neturinčiais duonos kąsnio. Net ir liturgiškų knygų jiems nieks nebespausdina, ir vyno vietoj liturgiją gauna jie laikyti burokų rasale. Jei bolševikų režimas išsilaikys dar kelias dešimtis metų, senoji šventikų karta išmirs, jaunoji jų vieton nestos; visa Rusija virs didžiulė misijų dirva. Atvirtę iš ateizmo, kad ir negausūs rusai inteligentai, ištroškę tikros dvasios religijos ir nebekliudomi senų specifiškai pravoslaviškų tradicijų ir prietarų, reikia tikėtis, bus sukalbamesni ir Šv. Petro įpėdiniui tikybos ir doros dalykuose paklusnumo nebelaikys jokiu savo dvasios pažeminimu.

Tuo būdu, nepanorėjusi gera valia taikintis su Roma, rusų tauta, nusivalius nuo bizantiškų raupsų,

galės stot laisvų Europos tautų būrin ir pasižymėti kaip nauja, pozityvi religinės kūrybos jėga.

Ivanovas. Kad bolševikai su savo griežta ateizmo akcija gali sunaikinti rusuose nevieną religinį paprotį, tai galimas daiktas, bet kad jie įstengtų sunaikinti net mūsų brangią liturgiją, tuo aš netikiu. Anaiptol, ji, man rodos, paliovus būt rutiniška, įgaus gilesnės reikšmės, daugiau dvasiškumo ir nušvis nauja mistine šviesa.

Yra dar ir kitas dalykas, kurio aš labiau bijau, tai kad žiauri Hitlerio ranka neužgniaužtų galutinai ortodoksinio protestantizmo Vokietijoj. Laisvoji mintis tikybos dalykuose davė jam pradžią, vieša drakoniška Hitlerio priespauda gali padaryti jam galą, neleisdama jam laisvai net kvėpterėti.

Ginčys. Mintis yra jėga — idée force. Ji galinga, jokiomis materialinėmis priemonėmis nenugalima. Viena, ką prievarta gali, tai nebent nukreipti ortodoksinę protestantiškąją srovę ne ton pusėn, kurion, gal, Hitleris norėtų. Mindydamas savo purvinu batu tiek katalikų, tiek protestantų bažnytines teises, jis gali prieš savo norą pastūmėti vienus prie kitų ir pagreitinti jų bažnytinį susitarimą. Turėdami išmiklintą protą, pripratintą prie įvairių iš Šventraščio išvadų bei dedukcijų, vokiečiai protestantai gali logiškai įsitikinti, kad kuriant protestantizmą padaryta ne viena tikybinė klaida ir kad todėl protestantizme — toje XVI amžiuje sureformuotoje naujoje religijoje toli gražu ne viskas yra tvarkoj ir ne viskas ten tiesa. Mat,

pirmykščiame reformatoriškame užsidegime ne vienas svarbus ir brangus dalykas išmesta lauk be pagrindo ir tuo savo naująją tikybą gerokai nususinta. Taigi nūn geriau apsvarstę, protestantai gali prieiti nusistatymą, kad sureformuotoji protestantų tikyba yra reikalinga naujos reformos, naujo taisymo ir net grįžimo į priešreformacinius laikus, apvainikuoto kilniu šūkiu „Zur Wiedervereinigung der getrennten Christen, zunächst in deutschen Landen".

Dievaitienė. Duok, Dieve, kad šis d. ro Ginčio nujautimas pasirodytų pranašiškas.

Minčius. Laukti greitu laiku protestantizmo ir pravoslavijos susivienijimo su katalikybe — tai būtų perdidelis optimizmas, sakyčiau net laukimas stebuklo. Krikščionijos susijungimui integracijai greičiausia reikės nemažiau laiko, kiek jo reikėjo josios suskilimui bei diferencijacijai. Mat, prie evoliucijos keliu susidariusių krikščionijos formų žmonės priprato, su jomis susigyveno ir keisti jas naujomis nėra linkę. Taigi, man rodos, neklydo Vl. Solovjovas pranašaudamas, kad krikščionija su dabartinėmis savo formomis išsilaikys iki pasaulio pabaigos ir pilnas jos susijungimas teįvyks tiktai Kristui debesyse žmonijos teisti beateinant (Mat. 13.26). Tuomet visiems krikščionims paaiškės, kad religijos esmė glūdėjo ne išviršinėse krikščionijos kulto formose, už kurias jie neretai galvas guldė ir kitatikių kraują liejo, bet tame, ar jie gyveno su Kristumi ir Kristuje ir ar laikėsi

J o d v a s i o s. Stodami prieš Kristų savo galutinėms gyvenimo sąskaitoms suvesti, žmonės pamatys, kad jų moralinė vertė pareis ne nuo to, kaip jie augštai skraidė, kaip greitai bėgiojo, kurion partijon priklausė, kiek savo priešų išžudė, bet nuo to, kiek g e r o k i t i e m s p a d a r ė, kiek savo širdy turėjo meilės artimo, ar skubėjo alkanus papenėti, trokštančius pagirdyti, nuogus pridengti ir t.t. (Mat. 25. 35—37). Vadinas, mūsų likimas pareis nuo to, kaip mes vykdėm gyvenime savo s o c i a l i n e s pareigas, ar d a r ė m k i t i e m s t a i, k o p a t y s n o r ė j o m, k a d k i t i m u m s d a r y t ų. Meilė artimo — tai vienatinis kriterijus moralinės žmogaus vertybės. A r t i m o n e i g ė j a i yra patys sau p r a g a r o k a s ė j a i. Jie neras pasigailėjimo ir pateisinimo, nes „kiek kartų nepadarėte vienam iš šių mažiausių, nė man nepadarėte" (Mat. 25. 45), atsakys jiems Viešpats pastarame Teisme.

O dar mažiau beras pasigailėjimo tie, kurie kruvinas revoliucijas kėlė, naminius karus kurstė, tarptautines žudynes organizavo, milijonams jaunų žmonių gyvybę atėmė, kraujo upes praliejo, vargšus darbininkus badu marino, o maisto produktus jūroj skandino, ir patį Dievą niekino, o savo beprotiškus prasimanymus minioms varu bruko ir savęs kaip kokių dievaičių absoliučiai klausyti įsakinėjo. Visi panašūs žmonių skerdikai, galvažudžiai ir kankintojai gaus ką užsipelnė. Visus juos pasieks bendra ištarmė: „galiūnai galingai kentės kančias" (Išm. 6. 7).

Tuo ir baigsis šis visos žmonijos Teismas. Jame paaiškės visiems kiekvieno atskiro žmogaus nuo-pelnai, kaltės ir nuo jų pareinąs likimas. Čia visi begalinėje šviesoje pamatys ir įsitikins, kad Dievas yra aukščiausis gėris. Jo tobulybės nesu-skaitomos ir neišmatuojamos. Ypač sužavės mus Jo šventumas, kurį angelai ir šventieji savo ne-girdėtu žemėj himnu, lyg kokiu galingu finalu, pa-skelbs visam pasauliui amžiais nesibaigiančią liaupsę šaukdami: „Šventas, Šventas, Šventas galybių Die-vas" (Isai. 6. 3).

Dievaitienė. Šitie paskutiniai dangaus himno žodžiai yra ypatingai įsidėmėtini. Mat, juose pa-minėti du Dievo tobulumai: Jo galybė ir šven-tumas. Savo visagalybe Jis mus sukūrė, o savo trigubu ir triasmenišku šventumu Jis mus iš-ganys, jei to būsim užsipelnę.

Ivanovas. Taip, Jis yra šventas galybių Vieš-pats; bet Jis yra ir gėrybių Dievas, nes, kaip matėm, Jis yra ir visokio gėrio šaltinis.

Dievaitis. Tai tiesa. Bet šalia to Jis yra ir ne-apsakomos Išminties Dievas, nes Jis yra pati begalinė Išmintis.

Ginčys. Neužmirškim, kad Jis yra ir pasaulį išganysiančio Grožio Teikėjas...

T. Serafinas. O dar labiau turėkim atmintyje, kad Jis yra pati neišmatuojamoji Meilė.

Minčius. Kaip matau, iš čia pareikštųjų liaupsių, savaime susidaro kilni Dievo tobulybių li-tanija. Rytiečiai, net ir nekrikščionys, tokią lita-

niją jau turi ir savo privačiose maldose vartoja. Kažin ar nepriderėtų ir mums krikščionims savo privačiam pamaldumui turėti panašią Dievo tobulybių litaniją.

T. Serafinas. Ji sustatyti nesunku. Tam užtektų kairėje teksto pusėje surašyti svarbiausias, augščiau antram pašnekesy nurodytas, Dievo savybes, o dešinėje padėti po vieną kitą invokaciją: pav., „pasigailėk mūsų“, „neapleisk mūsų“, „saugok mus“, ar kurią kitą panašią.

Štai tokios litanijos projektas:

O Dieve, kuris esi vienas, „ triasmenis, „ nematerijalinis, „ neišmatuojamas, „ amžinas, „ išmintingiausis, „ galingiausis, „ švenčiausis, „ geriausis, „ gailestingiausis, „ teisingiausis, ir t.t.	Pasigailėk mūsų!

Ši litanija galėtų tikti visiems krikščionims, o neminint Trejybės, — ir visiems žmonėms. Visur ji žadintų gyvą pamaldumą ir pagarbą Dievui, kaip tai Rytų praktika parodo.

Ginčys. Pradėję šiuos pašnekesius nuo Dievo, mes, man rodos, ir negalime gražiau jų užbaigti, kaip šia kilnia Dievo tobulybių litanija. Aš protestantas ir su litanijomis maž teapsipažinęs, bet šiai Dievo tobulybių litanijai aš nieko neturėčiau prikišti.

Dievaitienė. O aš, kaip katalikė, su litanijomis esu gana apsipratus, bet šią aš ypatingai branginu, nes ji ne tik kelia mano sielą į patį Aukščiausiąjį Gėrį, į Dievą, ir lengva atmintinai išmokti. Už jos nurodymą aš T. Serafinui esu labai dėkinga.

Ponios Dievaitienės žodžiams pritarė ir kiti. Ivanovas tik pridūrė.

— Pradėję nuo Dievo, mes padarėm didelį ratą ir priėjom Dievo tobulybių litaniją. Tai labai gražu. Bet aš manau, kad būtų labai naudinga metus žvilgsnį atgal ir prisiminus bent trumpai svarbesnius visų mūsų pašnekesių punktus.

Minčius. Pritardamas p. Ivanovui, aš, baigdamas šį pašnekesį, laikau savo pareiga pažymėti štai ką:

Savo gyvenime mes gal nesykį esam sugaišę nemaž laiko tuščiai bešnekučiuodami apie niekus. Šie gi mūsų pasikalbėjimai, kad ir neturėjo, gal, reikiamo kilnumo ir gilumo, užtat jie bent nebuvo tušti, nes juose mes gavom geriau pažinti du svarbiausiu pasauly dalyku — Dievą ir žmogų. Kiek mūsų silpnas protas leido, mes stengėmės pažinti Dievo tobulybes Jo prigimtyje ir Jo didžius

darbus pasaulio kūryboje. Trumpai apžvelgėm dangų ir žemę, materiją ir žvaigždžių pasaulį, augalų ir gyvių karaliją. Kiek ilgėliau sustoję ties žmonija, mes iš vienos šalies pastebėjome jos vis labiau didėjančią bedievybę, o iš kitos — vis glaudžiau besijungiančią su Dievu Kristaus Bažnyčia. Katra iš jų pasirodys galutinai laimėjusi kovą?

Nėra abejonės, kad pergalė bus ten, kur bus Kristus, nes Jis pats pasakė: „Pasitikėkite, aš nugalėjau pasaulį" (Jon. 16. 33). Tik mums reikia ištverti toje kovoje iki galo ir iš jos n e p a b ė g t i.

Mat, užimdami žemėj tą ar kitą vietą, kur Dievas mus pastatė, mes turim būti veiklūs Dievo bendradarbiai, Jo padėjėjai, Jo kūrybos darbų žemėj atbaigėjai, ypač tie, kurie iš Dievo daugiau esam gavę kūrybinių gabumų.

T. Serafinas. Prof. Minčiaus pastabos atrodo teisingos. Tik reikėtų neužmiršti, kad žmogaus kūryboj gali būti (ir neretai būna) taipgi ir d e m o n i š k o e l e m e n t o, galinčio apsireikšti ne vien k ū r i m u, bet ir a r d y m u, s k a l d y m u i r n a i k i n i m u. Kitaip sakant, žmogaus kūryba ne visada būna g e r a, bet neretai esti ir b l o g i a u s i a. Ir tas demoniškas pradas šiandieną žmonijoj vis labiau auga ir stiprėja, o drauge su juo stiprėja ir p i k t o kova su g ė r i u.

Ar ji bus paskutinė ir galutinė, mes nežinom. Kai kas yr linkęs manyti, žmonija jau beprieinanti galą. Bet Dievui to galo laiko nenustačius, jis mums tebelieka nežinomas. Dėl galėjimo jis gali būti ir

labai tolimas, ir visai artimas. Tikslios precizijos eschatologijose paprastai ir nebūna. Čia svarbu ne tiek laiko nustatymas, kiek doras prisirengimas tinkamai baigti savo galutines sąskaitas su Dievu...

Baigus kalbėti T. Serafinui, prof. Minčius svečių vardu nuoširdžiai padėkojo poniai Dievaitienei ir jos vyrui už vaišes, palinkėdamas jiems geros sveikatos, sėkmingos kloties ir laimingo gyvenimo.

Dievaitienė. O aš, meilučiai, visa širdžia linkiu mums visiems susilaukti to džiaugsmo, kad naujoji mūsų inteligentijos karta labiau susidomėtų amžinais gyvenimo klausimais, karščiau pamiltų Amžinąjį Gėrį ir drąsiau žengtų prie pilnutinės krikščionijos idealo, mieliausio mūsų Viešpaties, Išganytojo ir Atpirkėjo Dievažmogio Jėzaus Kristaus, augščiausio mūsų Karaliaus, Kunigo ir Pranašo, kuriame gyvuoja visa dievybės, šventybės ir išminties pilnuma.

4.II.37

TURINYS

ANTRAS PAŠNEKESYS. Dievas Triasmenis. Pastabos dėl praeito pasikalbėjimo. Dievo Trejybė nepriėštarauja Dievo apreikštam monoteizmui? Ji yra tikybos paslaptis — neprieinama angelams ir žmonėms, bet perdėm suprantama Dievui. Dėliai to ji ir neveda į jokį priėštaravimą. Terminai, kuriais tas nepriėštaravimas remiasi. Prigimties ir asmens skirtumai. Prigimtį turi visi daiktai, asmenybę — vien tik gyvos, protingos būtybės. Asmenybės sudarymo sąlygos. Dievo ir sukurtoji asmenybė. Teologijos mokslo pradžia. Rytuose ir Vakaruose. Trinitarinės dogmos. Pirmutinė trinitarinė dogma. Jos įrodymai imti iš Senojo Įstatymo. Jos įrodymai imti iš Naujojo Įstatymo. Priekaištai daromi tiems įrodymams. Jų atrėmimai. Vl. Solovjovo pastabos apie tą dalyką. Kritiškos pastabos apie Solovjovo nuomonę. Žodis dėl F i l i o q u e. Kodėl Trinitarinė dogma negalėjo atsirasti evoliucijos keliu iš žydų sąvokų C h o k m o s ir M e m r o s bei graikų ίσαος ir όφογλ. Galutinis krikščionių atsakymas į tą hipotezę.

TREČIAS PAŠNEKESYS. Dievas ir pasaulis. Buvimo ir nebuvimo sritys. Tikruma ir galimybė. Galimybės surealinimas. Dievo kūryba. Dievas Kūrėjas. Pasaulio planas Dievo mintyje. Absoliutus niekis. Sukūrimas daiktų iš nieko. Didelė Dievo paslaptis. Scheeben'o nuomonė apie tai. Gratry'o nurodyta analogija matematikoj. Dievo kūryba ir Šventraštis. Neesamieji daiktai — nėra absoliutus niekis. Pirmas Dievo iš nieko sukurtas dalykas — materija. Dievas ir materija. Materijos pradžia ir galas. Materijos paslaptis. Jos neprieinamumas žmogui. Žmogus tuo neturėtų stebėtis. Erdvės sukūrimas. Kas kame glūdi: pasaulis erdvėje, ar erdvė pasauly. Laiko sukūrimas. Materija, erdvė, laikas — nėra dar pats kūrimas, tik to kūrimo sąlygos. Apreiškimas konstatuoja vien pasaulio kūrimo f a k t ą, bet nenurodo k ū r i m o b ū d o. Apie kūrimo būdą žinių

reikia ieškoti gamtomoksly ir gamtos stebėjime. Dangaus kūnai, planetos. Jų judėjimas. Koperniko mokslas. Mėnulio, planetų, Saulės nuotoliai nuo žemės. Saulės sistemos inventorius. Paukščių kelias. Žvaigždžių krūvos, ūkai. Visatos inventorius. Augalų ir gyvijos karalijos. Gyvybės pradžia. Įvairios hipotezės. Gyvybė už žemės ribų.

KETVIRTAS PAŠNEKESYS. Dievas ir žmogus. Žmogaus paskirtis ir duota jam valdžia. Jis negalima traktuoti „rein zoologisch". Jis yra Dievo paveikslas ir panašumas. Jis užima pasaulio vidurį. Dievo paveikslo ir panašumo reikšmė. Egzegetų nuomonės. Šv. Tėvų nuomonės. Teologų nuomonės. Kuo skirias Dievo panašumas žmoguje nuo Dievo paveikslo? Šv. Tomo Akviniečio nuomonė. H. Wronskio nuomonė. Žmogus mažas kūrėjas. Žmogus Dievo padėjėjas. Pirmųjų trijų žmogiškų asmenų trejybė. Jos panašumas į dieviškąją Trejybę. Dievo panašumas kolektyvioj žmonijoj. Dievo Trejybės pėdsakai gamtoje. Žmonių ir gyvulių kūryba.

PENKTAS PAŠNEKESYS. Dievas ir žmonija. Trejopas žmogaus gyvenimas — individe, šeimoj, žmonijoj. Žmonių polinkis spiestis į kaskart didesnes valstybes ir pasaulines imperijas. Tai matoma ir šiandienėj komunizmo svajonėj ir kilnioj visuotinės Bažnyčios idėjoj. Dievo paveikslas ir panašumas objektyvioj žmonijoj. Kaip žmonijoj atsispindi įvairios Dievo savybės: visur esamybė, visagalybė, nemirybė, visažinybė ir k. Kokius stebuklus padarytų žmonija, jei stotų į vieną bendrą darbą, ypač jei būtų nenupuolus. Gražios svajonės, liūdna realybė. Moralinis žmonijos žemyn smukimas. Valstybių be Dievo kūrimo ir stiprinimo menki rezultatai. Kas būtų žmonijai netekus sąžinės? Naujoviški bandymai žmogaus esmę geriau ištirti. D-ro A. Carello'io ir H. Wronskio nuomonės apie tą dalyką. Kelias į žmonijos patobulinimą. Dekalogas. Paskutinis žmonijos raidos etapas.

ŠEŠTAS PAŠNEKESYS. Dievas ir Bažnyčia. Bažnyčios dydis. Jos nariai. Jų skirtumas nuo žmonijos narių. Mistiškas Kristaus kūnas. Jo reikšmė. Bažnyčia išganymo priemonė. Jos ypatybės ir pažymiai. Bažnyčios vieningumas. Jos šventumas; jos visuotinumas ir apaštališkumas. Blogi Bažnyčios nariai. Priedermė laikytis Bažnyčios vienybės. Jos nesilaikymo priežastis. Bedievybė. Atkaklumas. Bedievių žiaurumo priežastys. Bedievių žalingumas ne vien Bažnyčiai, bet ir valstybei ir visuomenei. Bedieviuose auga medžiaga visokiems piktadariams. Jų pavojingumas, jų neklausymas proto, tik aklų afektų. Jų nepaisymas teisybės ir katalikų terorizavimas. Šių stiprybė glaudžiame laikymesi su Bažnyčia ir Dievu. Didelė šventumo reikšmė. Maldos galybė. Naujoviškas dvasiškijos puolimas. Katalikų silpnybės. Malonės reikalingumas. Maldos už kunigiją klausimas ir organizacijos „pro clero" reikalas. Švelninimas santykių su kitatikių dvasiškiais. „Maldų savaitė".

SEKMAS PAŠNEKESYS. Dievas ir kitos tikybos. Katalikijos padėtis tarp nekatalikiškų tikybų. Katalikybė tarp jų užima pirmą vietą. Ji išlaiko nesugadintą savo mokslą. Veikė ir pravoslavija su protestantizmu. Bet būtų dar daugiau nuveikę neardydami bažnytinės vienybės. Tuo atskilimu padaryta Bažnyčiai didelė žala. Tai yra nemaža atskilėlių kaltė. Jaučia tai ir jie patys. Popiežių kvietimai grįžti vienybėn. Klaidingas tų kvietimų supratimas. Atmestinas panchristianizmas. Pravoslavija ir protestantizmas nėra atskiros Kristaus Bažnyčios dalys, nei trys susikivirčijusios seserys. Tikrasis bažnyčių susivienijimo supratimas. Ar galimas susivienijimas su protestantais? P. Seltmann'o nuomonė. Galimas susivienijimas ir su pravoslavais? Bet yra tam ir daug kas jį kliudo, k. š. siaurapročiai teologai, baimė, ką pasakys dvasiškoji vyriausybė, per didelė pravoslavų ganytojų priklausomybė nuo savo avių ir k. Taigi, kad pravoslavai

mums ir artimesni, bet unija su jais sunkesnė negu su protestantais. Šie logiškesni ir su jais lengviau susikalbėti ir prie unijos prieiti. Ją pirmyn pastūmėti gali ir Hitlerio žiaurumai. Bet laukti to greitu laiku būtų per didelis optimizmas. Greičiausia ši unija įvyks pasaulio pabaigoj. Dievui atėjus gyvų ir mirusių teisti. Dievo tobulybių litanija. Pabaigos žodis.

TURINYS

Vertingos knygos

Pikto problema, A. J a k š t o. 1935 m. 235 p. 3 l. 50 c.

Komunizmas Lietuvoje, J. D a u l i u s, 1937 m. 259 p. 3 l.

Katalikybės esmė, p r o f. K. A d a m o, 1936 m. 341 p. 4 l.

Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, p r o f. k a n. A. A l e k n o s, redaguota J. S t a k a u s k o, su 3 spalvotais ir 1 nespalvotu žemėlapiais, 1936 m. 154 p. 5 l.

Juo plačiau, juo prie tiesos arčiau, J. S e r r e'o, versta V. K a m a n t a u s k o, 1934 m. 183 p. 2 l. 50.

Kat. Bažnyčios meno istorija, I g. Š l a p e l i o. 1935 m. 154 psl. Apie 100 pav. 6 l.

Meno kūrybos problemos, A. J a k š t o, 1931 m. 365 psl. 4 l. 50 c.

Šv. Istorijos filosofija, V l a d. S o l o v j o v o, versta St. D a b u š i o ir J. T a l m a n t o. 2 tomai, I t. 4 l., II t. 4 l. 50 c. — 8 l. 50 c.

Tautinis auklėjimas, dr. A. M a c e i n o s, 1934 m. 293 psl. 8 lit.

Žmogaus siela, B. A n d r u š k o s S. J. 1 l. 25 c.

Spiritizmo dvasios, J. G o d f r e y R a u p e r t o, versta J. M a č e r n i o, su 11 pav. 1931 m. 95 psl. 1 l. 50 c.

KAINA Lt. 2,50